

The Project Gutenberg eBook of Kalevala katsottuna kaunotieteen kannalta

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Kalevala katsottuna kaunotieteen kannalta

Author: Julius Krohn

Release date: October 16, 2006 [eBook #19556]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK KALEVALA KATSOTTUNA KAUNOTIETEEN
KANNALTA ***

Produced by Tapio Riikonen

KALEVALA KATSOTTUNA KAUNOTIETEEN KANNALTA

Kirj.

Julius Krohn

Suomal. Kirjall. Seuran kilpapakinnon saanut teos.

Osakeyhtiö Weilin & Göös Aktiebolag, Helsinki, 1908.

SISÄLLYS:

Esipuhe

Johdatus

Kalevala katsottuna kaunotieteen kannalta

I. Kalevalan yhtenäisyys

II. Kalevalan runollinen kauneus ylimalkaan

III. Wäinämöinen

IV. Ilmarinen

V. Pohjolan neito

VI. Lemminkäinen

VII. Kullervo

VIII. Aino

Viiteselitykset

Lukuvuonna 1874-5 pidin Helsingin nais-akateмиassa luentoja suomalaisen kirjallisuuden historiasta. Näitä varten olin tarkemmin tutkinut Kalevalaa niin hyvin sen kaunotieteelliseen arvoon kuin myös syntymisen historiaan nähden. Edellinen tutkimus on ollut ensimmäisenä alkuna nyt yleisön eteen astuvaan kokeeseen, jälkimmäinen vielä tekeillä olevaan teokseen. Akatemian hajottua täytyi tämän mieltäni monien muitten tointen tähden väistyä syrjään, niin että siihen ainoasti harvoina lomahetkinä saatoin palata. Vasta 1880, sen jälkeen kun Suom. Kirj. Seura oli palkintonsa haettavaksi julistanut, ryhdyin jälleen siihen täydellä voimalla. Näin valmistui määrä-ajan kuluessa nyt käsillä oleva kaunotieteellinen katsahdus ynnä joku osa tieteellisestä tutkimuksesta. Palkinnon saatuaani oli tietysti minun velvollisuuteni mitä pikimmin toimittaa koko teos valmiiksi; mutta kova taudinkohtaus syksyllä 1881 esti minut kaikista kirjallisista toimista koko vuoden ajaksi. Sen jälkeen on työ taas jatkunut, mutta hitaasti, aineen äärettömän laveuden ja vaikeuden tähden. Nyt huomattessani, etten vielä kukaan ennen kuin myöhemmin talvella 1884 voi saada loppua käsistäni, olen siis päättänyt päästää kaunotieteellisen osan erikseen julkisuuteen, täten toki edes osaksi suorittaakseni velkaani Suom. Kirj. Seuralle.

Se seikka, että nämät arkit jo ovat maanneet kaksi vuotta valmiiksi painettuna, lienee jonakuna selityksenä ja puolustuksena siihen, eitä mielipiteeni parista kohdasta on muuttunut. — —

Yhtenäisyyden todisteitten seassa näet on s. 15 mainittu, että kotka, jota varten Wäinämöinen 2:ssa runossa oli jättänyt puun kaskeensa, sitten kiitollisuudesta kantaa hänet Pohjolaan. Tätä paikkaa nyt epäilen, koska kaikissa käsikirjoituksissa tuuli ajaa Wäinämöisen rantaan. — — Huomautus s. 89, että Ilmarin emännän luonnoton kovuus Kullervoa vastaan on orjuuden ainaisia vaikutuksia, on otettu Cygnaeus'en tunnetusta teoksesta, josta sen arvattavasti olin lukenut, vaikka sitten lähteen unohtanut ja luullut omaksi ajatukseksi.

Viimein saan ilmottaa noudattaneeni sitä peri-ajatusta, että Kalevala on kaunotieteelliseltä kannalta katsottava nykyisessä muodossansa, semmoisena, miksi sen Lönnrot on kokoonpannut. Tosin yksi ja toinen pikkuseikka, esim. Lemminkäisen vakuutus, ettei hän omasta puolestaan huoli, kun vaan neidot hyvin elää — taikka se osa Pohjolan neidon vastauksesta kosivalle Wäinämöiselle, jossa hän kertoo rastaalta kuultuja neuvoja — y.m.s. ei löydy epillisissä runoissa, niinkuin kansa niitä laulaa. — Mutta ne ovat kuitenkin kansanrunoista, jos kohta lyyrillisistä, otetut, ja Lönnrot'illa on ollut siinä sama oikeus kuin talonpoikaisillakin laulajoilla, sillä niistäkin moni pistää aineeseen alkuaan kuulumattomia palasia toisista runoista sekaan, joita toiset laulajat eivät laula siinä yhteydessä.

Menköön nyt tämä koe ulos Suomen yleisöön ja sytyttäköön se, kuinka puutteellinen muuten lieneekin, toki siihen pannun rakkauden kautta nuoreen sukupolveen samallaista rakkautta tähän aineeseen, niin että pian saataisiin suuremmalla kaunotieteellisellä opilla ja taidolla tehtyjä valaistuksia kansamme jaloimmalle hengentuotteelle.

Helsingissä, Marrask. 14 p. 1883.

J. Krohn.

Johdatus.

Alkaessani tämän kertomuksen suomenkielisen kirjallisuuden vaiheista, tiedän kyllä, että sitä monelta haaralta on kohtaava joku epäileväinen uteliaisuus. Mistäs tässä oikeastaan nyt tulee puhetta? Missä on se suomalainen kirjallisuus, josta sopisi kirjoittaa koko kirja? Nämät kysymykset varmaankin tunkeutuvat esiin monenkin mielessä, kun hän tämän teoksen ottaa käsihinsä. Tiedänpä minä sen itekin hyvin, liiankin hyvin, että minulla tässä ei tule tarjottavaksi monta suurten, kuuluisain teosten, monta jaloin, mainioin miesten nimeä, nimeä semmoista, joiden paljas mainitseminenkin jo kohottaa henkeämme ja herättää haluamme enempää tiedustamaan. Monta kertaa tulee otettavaksi esiin teoksia sitäkään laatua, jotka tavallisesti seisovat kirjallisuuden historian rajain ulkopuolella; monta pitkää aikakautta läpi olisi se, mitä nimitän *kirjallisuuden* historiaksi, kenties pikemmin *kurjallisuuden* historian nimeä ansaitseva.

Mikäs sitten minulle yhtähyvin antaa sen rohkeuden, että uskallan kehoittaa lukijoitani seuraamaan minua tälle nyt astuttavalle polulle? — Luonnonrakastaja, kun Pohjan äärimmäisillä perillä, sitä myöten kuin lumi sallii, huomaa matalan vaivaiskoivun, tai meren luodoillakin, sitä myöten kuin aalton hyrsky rauhaa suopi, näkee sammalia ja karpeita kallioin peitteenä, ihmettelee näissä heikoissa kasvullisuuden aluissa luonnon uupumatonta voimaa, joka, huolimatta kaikista vastuksista, koettaa saada aikaan niin

paljon kuin siinä paikassa ja tilassa on mahdollista. Luonnonrakastaja, silloin kun maa kaikki on katettu valkoisella hikiliinalla ja pakkanen on sulkenut virratkin kahleisinsa, kallistaa korvansa likemmäksi jääkohvaa ja kuuntelee ilolla sen alta kuuluvaa hiljaista kohinaa; sillä hän tietää siitä, että luonto kuitenkin ei ole kuollut, vaan, kovan ajan loputtua, on jälleen virkoava uuteen eloon. Samoin ihmisrakastajan silmissä on huomion ja suosion arvoinen jokainen vähäinen ilmiö, joka todistaa, että ihmishenki köyhimmissäkin oloissa ponnistelee elinvoimaansa, ahtaimmassakin tilassa rohkenee tulevaisuutta toivoa ja valmistaa. Kuinka siis voisin pelätä, että suomalainen lukija kylmällä sydämellä on ylenkatsova niitä yritelmiä, joskin kuinka heikkoja, joita tässä tuodaan hänen silmiensä eteen! Onhan niissä, kurjimpinakin aikoina, ilmautuva suomalaisen kansallishengen hiljainen sydämentykytys, todistaen, että

Ei loppu viel', uus päiv' on koittava!

Aivan vailla sitä nautintoa, jota kirjallisuudenhistoria voi tarjota jaloin nerontuotteiden kauneuden tarkemmalla esiintuomisella, likempään tuttavuuteen johdattamisella, emme ole kuitenkaan tälläkään tiellä jäävät. Kohoaahan jo kohta alussa edessämme *Kalevala* satalatvaisena, pilviä pidättävänä, maailman yli varjoaan levittävänä tammena; lemahtaahan meille jo kohta alussa vastaan *laulu*-runojemme ihana kukkasketo.

KALEVALA KATSOTTUNA KAUNOTIETEEN KANNALTA.

I. Kalevalan yhtenäisyys.

Olen verrannut Kalevalan runoston jaloon, korkealle ja laajalle haarauneesen tammi-puuhun. Onko tämä vertaus ainoasti paljas runollinen korukuva, vai onko siinä samassa myös jotain todellisempaa, Kalevala-runoston itse luonnetta osoittavaa? Onko, toisin sanoen, vanha kansanrunoelmamme yhtenäinen, elimellinen, elävä kokonaisuus, vai ainoasti ryhmä erinäisiä runoja, ilman muuta yhdistysidettä keskenänsä, paitsi sitä, että ne ovat yhteisellä nimellä kootut yhteen kirjaan? Tämä kysymys on meille erittäin tärkeä, sillä vastauksesta riippuu suuressa määrässä Kalevalan arvo runollisena teoksena ja meidän kunniamme siitä. Epillisiä eli kertoma-runoelmia on näet sangen monellakin kansalla, mutta juuri harvalla on ollut kykyä kehittämään ja muodostamaan suurta, yhtenäistä eposta.

Saksalainen *Steinthal*,^[1] joka syvimmältä on tutkinut kertovaisen kansanrunouden luonnetta, jakaa siihen kuuluvat teokset kolmeen eriluokkaan: *erinäisiin*, *liitännäisiin* sekä *yhtenäisiin* epoksiin. Erinäisissä laulaa jokainen runo jonkun erityisen sankarityön tai jumalaistarun, ilman mitään yhteyttä samassa kansassa muuten syntyneitten samallaisten runoin kanssa. Tähän laatuun kuuluvat esim. Serbialaisten kauniit laulut taisteluista perintövihollistaan Turkkilaista vastaan, useimmat venäläiset runot Kiev'in ja Novgorodin urhoollisista sankareista, Skotlannin Gaelein synkät valitukset kadonneesta onnen-ajasta, sekä Skandinaviain jylhänjalot jumalaistarut Eddassa. Tässä viimeksimainitussa on kuitenkin jo jonkinlainen yhteensulaumisen alku huomattavissa. Vaikka joka runo on aivan erinänsä itsekseen, häämööttää kuitenkin yksi yhteinen ajatus niiden kaikkien pohjalta; tämä peri-ajatus on suuri maailman draama: jumalain ja maailman synty, jumalain teot ja syyt, sekä viimein jumalia ja tätä maailmaa kohtaava hävitys. Liitännäisissä epoksissa ovat runot myöskin vielä ilman sisällistä yhteyttä keskenänsä, mutta ne kuvaavat kuitenkin kaikki yhden ja saman kuuluisan sankarin töitä ja toimia ulkonaisessa luonnonjärjestyksessä, syntymästä kuoloon asti. Etevimmiksi siinä lajissa ovat mainittavat Espanjalaisten romansit Cid'istä, niinkuin myös ne venäläiset laulut, jotka vanhan Ilja Muromilaisen elämäkerran esiintuovat. — Mutta ylimmällä kertomarunouden kehityskannalla ovat vasta ne runoelmat, joilla ei ole ainoasti jonkun yhteisen uroon nimi tai joku silloin tällöin hämärästi esiinkajastava peri-ajatus höllänä yhdistys-siteenä, vaan joissa yksi päätapaus, monellaisten syrjäseikkain ja sivutapausten yhteisenä ytimenä, edistyy asian luonnon kautta määrätystä alusta samaten määrättyyn loppuun saakka, kiinnittäen kaikki sivutapaukset keskuspuiteesensä, ja joissa sen lisäksi runoelman eri-osat yhä viittailevat toisiinsa, muistutellen tästä yhteydestään. Erinäiset kertomarunot, vertauskuvaa käyttääksemme, ovat niinkuin sikinsokin ympäriviskattuja ja hajoitettuja

langanpäitä; liitännäisissä ovat nämät langat järjestetyt ja yhteisellä siteellä kootut yhdeksi kimpuksi; mutta yhtenäisessä epos-runoelmassa on niistä kudottu täydellinen kangas, missä päätapaus on läpikäyvänä loimena, syrjätapaukset taas vaihettelevana, kirjavana kuteena. Tällaisia täydellisiä kertomarunoja ovat etupäässä Kreikkalaisten Iliadi ja Odysseia, ynnä sitten vielä Saksalaisten Niebelungen-runon (osaksi jo vanhimmassa, Eddan kautta säilyneessä muodossansa) sekä Ranskalaisten laulu Rolandista.

Mihinkä noista kolmesta luokasta meidän sankarirunoelmamme olisi luettava, siitä ovat oppineitten mielet olleet ja ovat nytkin vielä aivan erillensä. Castrén[2] arveli sangen vaikeaksi keksiä mitään yhteistä aatetta, joka Kalevalan eriosat yhdistäisi taiteelliseksi kokonaisuudeksi. Erittäin sanoi hän tämän tuomion koskevan uutta, niin suuresti enentynyttä laitosta. Ainoasti kosiorunot, nekin vaan »kentiesi», olivat hänen mielestensä kuuluvat yhteen Kalevalan pää-osan, Sampo-runoin kanssa. Mieluimmin tahtoi hän kuitenkin nekin vielä erottaa erinäiseksi jaksoksi. Kolmanneksi runostoksi pani hän sitten laulut Kullervosta, neljänneksi ne, jotka Joukahaisesta ja hänen sisarestaan kertovat, viidenneksi luomistarut. Vielä pitemmälle menee vapaaherra v. Tettau,[3] eräs saksalainen tutkija, sillä hän silpoo Kalevala-parkaamme yhtä julmasti kuin Tuonen-poika Lemminkäistä, paloittaen sen kahdeksitoista kappaleeksi. — Toiselta puolen taas on Lönnrot, kansanrunoutemme paras tuntija ja epillisten laulumme mestarillinen kokoonluoja, puolustanut Kalevalan yhteyttä, sen läpikäyväksi periajatukseksi osoittaen kertomuksen siitä, »kuinka Kalevala vähitellen vaurastui Pohjolan vertaiseksi ja viimein pääsi voitolle».[4] Tarkemmin syillä ja esimerkeillä varustettuna sekä estetikon tieteellisiin perusteisiin nojaamalla on sama mielipide sitten esitetty R. Tengström'in kirjoituksessa: Kalevala.[5] Viimein on nykyään professori Steinthal[6] asettanut Kalevalan yllämainittuun valittuihin runoteosten rinnalle kertomarunouden ylimmäiseen luokkaan, ja täällä Suomessa lehtori Godenhjelm[7] otaksunut Väinämöisen työt Suomen kansan hyväksi epoksemme koossapitäväksi ytimeksi. — Paitsi näitä perinvastakkain seisovia mielipiteitä on myös joskus ilmaantunut vähemmän jyrkkiä, välittäviä. V. 1841 pidetyissä luennoissansa[8] Castrénkin lausui yllämainitusta hiukan eroavan käsityksen asiasta. Hän piti tosin siinäkin kiinni siitä, että muka Kalevalassa ei ole läpikäyvästä yhteyttä, vaan myönsi kuitenkin, erirunoin »osaksi kutouneen toisihinsa, joka seikka niiden nykyiseen (kokoonpantuun) muotoon antaa syytä». Juuri saman ajatuksen on niin-ikään nykyänsä N. af Ursin tuonut esiin, osoittaen tätä yhteenkutoumista monilla esimerkeillä itse runoelmasta.[9]

Minkälainen käsitys asiasta sitten on niillä, joiden kautta vanha sankarirunoelmamme on säilynyt, kulkien polvikunnasta polvikuntaan pyhänä perintönä? Mitä tietävät, mitä sanovat Kalevalan laulajat itse yhteydestä näissä runoissansa? Hyvin merkillisen todistuksen siinä suhteessa olemme saaneet Vironmaalta. Siellä ovat epilliset runot ylimalkaan pahasti kuluneet, katkeuneet, niin ettei niissä itsessään suinkaan näe paljon yhteyden merkkiä, mutta yhtähyvin Pinkovan läänin kreikan-uskoiset Virolaiset aina vakuuttavat, että kaikki heidän laulamansa katkelmat ovat yhden »vanhan, sangen pitkän laulun sanoja» (vana, väga pika laulu sonad).[10] Meidän Kalevalaamme tämä vakuutus kuitenkin ainoasti tavallansa koskee, sillä joskin suuri osa virolaisista epillisistä runoista, niinkuin vasta saamme nähdä, onkin yhtä luuta ja lihaa meidän runojemme kanssa, niin ovat ne yhtähyvin sittemmin liittyneet siellä uusiin, meille vieraisin yhdistyksiin, ja Pihkovalaisten lausunto siis tarkoittanee tätä myöhemmin syntynyttä yhteyttä. Suomalaisista runoista taas ei näy kukaan keräilijä kuulleen samallaista nimenomaista, yleistä todistusta laulajien suusta; kumminkaan ei semmoista ole muistoon pantu. Päinvastoin näkyy se seikka puhuvan Kalevalan paloittajien puolesta, että »paraimmiltakaan laulajoilta ei saada kovin monta runoa yhteen jaksoon».[11] Useimmiten lauletaan runot yksitellen taikka ainoasti pari, kolme yhdessä, silloin tavallisesti paljoa lyhyemmässä, paljoa laihemmassa muodossa, kuin meille painettuna tutussa. Mutta sitä vastaan taas »on sangen harvoja runoja, joita ei yksi ja toinen laulaja laulaisi jossakin yhteydessä yhden tai useampain toisten kanssa»,[12] jossa seikassa toki luulisi ilmaantuvan edes jotain hämärää tuntoa, vaikkei selvää tietoa, runojen olemisesta yhden kokonaisuuden jäsenenä. Ja yhden tai toisen runon yhteenkuulumisesta suurempain jaksoin kanssa antavat laulajatkin vakuutuksen suorilla sanoilla. Merkillistä kyllä koskevat nämät vakuutukset juuri niitä opettavaisia tai lyyrillisiä runoja, häävirsiä ja loitsulukuja, jotka näyttäisivät enimmin irtonaisilta kokonaisuudessa. Puheena-olevat runot jätetään näet tavallisesti kerääjälle laulamatta, mutta, niiden kohdalle tultuansa, lisäävät laulajat välistä viittauksen: »siitä se lähtee tavallista raudanluvun jälkeä», taikka: »siitä tulee häävirret laulettavaksi, jotka te saatte naisilta».[13]

Ristiriitaiset, niinkuin oppineitten, ovat siis laulajainkin todistukset Kalevalan runojen yhtenäisyydestä. Suurempaan selvyyteen ja varmuuteen päästäksemme ei ole niin muodoin meillä mitään muuta keinoa jäljellä, kuin uudestaan tarkastaa niitä perus-sääntöjä, jotka tiede on havainnut kaikissa kertomarunoelmissa yhteisiksi, ja niiden valossa, tutkia, mitä Kalevala-runosto lukumme alussa esiintuotuun kysymykseen itse vastaa.

Kertomarunoelmassakin, sanoo Vischer,[14] aikamme etevin kaunotieteen tutkija, pitää olla yksi täydellinen teko keskuksena; mutta tämä teko on, *kertoma-runon* luonteen vaatimuksesta, *tapahtunut teko*, siis esitettävä olevaisen maailman osana kaikkein edelläkäyväin syittensä ja jälkeentulevaisten

seuraustensa yhteydessä. Samasta perus-säännöstä johtuu vielä, että tuon teon tekijä, runoelman sankari, myöskin on välttämättömästi esitettävä jäsenenä maailmankokonaisuudessa: siitä syystä ei saa kuvata häntä yksinään seisovaksi, vaan keskellä koko joukkoa vähempiä sankareita. Tästä henkilöön paljoudesta seuraa taas luonnollisesti sivupyrintöjen ja tekojen monellaisuus. Henkilöin ja heidän tekojensa ohessa sisältää olevaisuus paitsi sitä suuren hengettömäin muotojen paljouden: pukuja, aseita, asumuksia y.m., jotka myös samassa tunkeuvat esiin; viimein vielä vaatii luontokin, niin elävä kuin elotonkin, itsellensä sijaa sekä huomiota. Täten kuuluu kertomarunon luonteeseen, että se leviää laveaksi, täydelliseksi kuvaelmaksi kokonaisen kansan, kokonaisen aikakauden elämästä kaikissa sen kirjavissa ilmauksissa. Omituista tälle runouden lajille on siis, että se syrjäseikoissakin viivähtelee, että se suopi verrallisen itsenäisyyden eri-osille, ja että se sallii välikertomusten laveutua jokseenkin laajoiksi. Syrjäseikkoihin poikkeaminen ei ole epoksissa oikeutettu ainoasti niissä tilaisuuksissa, jolloin ne päätoimintaa jollakin lailla edistävät, vaan myöskin silloin, jos ne tuon tarkoitetun kokonaiskuvan kansan elämästä täydentävät jollakin piirteellä, joka muuten jäisi ilmitulematta. Draamassa on toiminnan astuminen, oikealle tai vasemmalle poikkeematta, suoraa viivaa pitkin; kertomarunoelmassa se leviää valtavana tulvana avaran tasangon ylitse. Yhteys tässä kirjavassa moninaisuudessa pidetään ainoasti sillä keinoin voimassa, että pääkuvaemat vedetään näyttämön edustaan, niin että näkyvät selvempinä, suurempina; syrjäseikat sitä vastaan lykätään taemmaksi, hämärämpään valoon. Sen lisäksi tulee päätapauksen, määrätyllä alullansa, keskellensä ja lopullansa, sulkea syrjätapaukset ikäänkuin yhteisiin kuvanpuitteisiin.

Onkos Kalevalassa, niin kysymme nyt, semmoista päätapausta, jonka voipi sanoa koko runoelman keskukseksi ja joka luonnollisesti vetää syrjätapaukset laajaan piirihinsä? Onpa kyllä — semmoinenhan on silminnähävästi *Sammon synnyttäminen ja saattaminen Suomen kansan omaisuudeksi*. *Alkuna* tämän tapauksen kehinnässä on Kalevalaisten pyrintö saada Pohjolan kaunis impi puolisoakseen, joka pyrintö viimein yhdelle heistä onnistuu, mutta ainoasti sillä kalliilla hinnalla, että täytyy sepittää tuo ijän-ikuinen onnen tuoja Pohjan kansaa varten. Tämä vaihtokauppa on tosin aivan vapaaehtoisesti tehty; molemmat puolet näkyvät olevan tyytyväiset osahansa, ja suloinen sovinto vallitsee Kalevalan sekä Pohjolan välillä. Mutta tämä kaikki on vaan näennäistä; se on korea kukkas-kuori tulivuoren päällä. Niin pian kun Ilmarin kaunis emäntä on kuollut, niin onkin samassa tuo ohukainen, silmiä kääntäväinen kuori sulanut, ja sen alla piillyt molemminpuolinen salaviha leimahtaapi esiin. Vaikkei Ilmarinen olekaan millään lailla syypää vaimonsa kuolemaan, soimaa häntä Pohjolan emäntä kuitenkin kohta tylyimmillä sanoilla tyttärensä surmaajaksi, eikä tahdo enään antaa hänelle toista tytärtänsä. Ilmarinen puolestaan kohta ryhtyy julkiseen väkivaltaan, ilmeiseen vihollisen-työhön ja ryöstää pois Pohjolan toisen immen. Mutta siinä teossa ei ilmau vielä kaikki, mitä sillä hetkellä kuohuu hänen sydämensä pohjassa. Hylätyn kosijan vimman alla piilee vielä toinenkin, luultavasti siinä jo kauan salaa kyteväinen tunne — kateus Pohjolan rikkaudesta ja voimasta. Kotiin tulleen vastaan-ottaa Wäinämöinen kahdella kysymyksellä: miksi veli on niin synkällä mielellä, Pohjolasta tullessansa, ja miten Pohjola elävi? Silloin syöksee Ilmarisen mieltä painava tunne ilmi hillitsemättömällä voimalla tuossa katkerassa vastauksessa:

Mi on Pohjolan eleä,
Kun on Sampo Pohjolassa!
Siin' on kyntö, siinä kylvö,
Siinä kasvu kaikellinen,
Siinäpä ikuinen onni!

Tässä olemme nyt saapuneet päätapauksen *keskustaan*, käännekohtaan, joka määrää toiminnan koko kulun tästä lähtien; sillä välittömänä seurauksena tuosta veljesten puheesta keskenänsä on päätös lähteä Sammon ryöstöön. *Loppuna* on sitten Sammon vieminen Pohjolasta ja kumminkin osittainen tuonti Kalevalan asunnoille, sekä sen kautta alkaneen vaurastuksen ja onnen suojaaminen Louhen koston-hankkeilta.

Eposrunoelman yhtenäisyys vaatii, niinkuin näimme, yhtä, suurta, täydellistä päätekoa; mutta tämä teko taas välttämättömästi vaatii suurta, kuuluisaa tekijäänsä. Senvuoksi ovatkin kaikki suuret kertomarunoemat oikeastaan *sankari-runoelmia*. Useimmissa (Odysseiassa, Rolandin laulussa) on jo kansan aisti osoittanut sen itse niiden nimellä; mutta sama on myös kaikkein muitten epoksien laita, vaikkei nimi sitä heti paikalla ilmoita. Iliadi sopivammin olisi Achilleiaksi sanottava; sillä se on vaan välillisesti kuvaelma Troijan sodasta yleensä, mutta etupäässä Achilleen vimman aikaansaamista turmioista, ensin omille kansalaisille, sitten Troijan asukkaille. Samaten on Niebelungenlied'issä Siegfried päätoimintaa kannattavana henkilönä, ensin elävänä sankarina, sitten kuoltuansa kosta huutavana haamuna. Niin-ikään on myös Kalevalan nimi tosin tavallansa oikeutettu, koska tämä runoelma samassa on kuvaus Kalevan kansan elämän ja maailmankatsannon kokonaisuudesta; mutta, suuremmalla syyllä vielä olisi sille nimi »Wäinämöinen» voinut tulla, sillä tämän mahtavan laulu- ja loitsumestarin työt ja toimet ovat kuitenkin siinä pääaineena ja hänen kauttaan onnistunut Sammon ryöstö kaiken toiminnan ytimenä. Tämä Wäinämöisen suhde päätapaukseen selittää meille

luonnollisella tavalla monen sivutapausten lisääntymisen. Pintapuolisesti katsoen voisi esim. näyttää tarpeettomalta, että runotar saattaa tuon kunnian-arvoisen vanhuksen kosintansa kautta hiukan pilkanalaiseksi. Olisihan Ilmarinen ilman sitäkin voinut suoraan mennä Pohjolan tuville, takoa Sammon ja tuoda Louhen kuuluisan kaunottaren kotihinsa. Vielä tarpeettomammalta runoelman kokonaisuudelle näyttää Wäinämöisen yritys saada Joukahaisen sisar omaksensa. Vaan kuitenkin on näillä molemmilla sivutapauksilla syvä ja tärkeä tarkoituksensa. Wäinämöinen oli luotu suurta kansallista työtä varten; mutta semmoiseen työhön hän oli ainoasti silloin kykenevä, jos hän jakamatta pyhitti siihen kaiken voimansa, koko henkensä. Kypsyäksensä tähän tehtävään, piti hänen nähdä yksityisönsä etsimisen käyvän turhaksi, piti hänen vastoinkäymisen koulussa oppia luopumaan kaikesta itsekkäisyydestä. Sitten vasta oli hän mahdollinen tulemaan onnentuottajaksi sadoille polvikunnille. — Samallinen valmistavainen tarkoitus on myös luomis-runoilla. Se uros, jonka tuli saada niin suuri, vaikea työ tehdyksi, jonka tuli ihmisiä syövästä, urohia upottavasta, mahtavasta Pohjolasta ryöstää sen kallehin aarre, ei voinut olla tavallinen kuoleman-alainen, hänen piti olla, jos ei jumala, niin kumminkin jumalallista sukuperää. Mutta epillisen runouden luonne vaati, ettei tuo synty tulisi vaan sivumennen mainituksi parilla sanalla, vaan esitetyksi monihaarisella kertomuksella, ja tämän kuvauksen samassa myös piti täydentää kokonaiskuvaa Kalevan kansan maailmankatsannosta. Tämä tarve synnytti ensimmäisen luomis-runon. Siihen sitten toinenkin liittyy aivan likeisesti; sillä se näyttää meille kuinka tuo jumalista lähtenyt sankari myös kohta, vaikka kyllä vielä nuoruuden heikommin voimin, ottaa osaa tämän korkean sukuperän vertaisiin töihin, maan kaunistamiseen ja valmistamiseen ihmis-asunnoille sopivaksi. Nämät ainoasti sankarin luonnetta ja olentoa kuvaavat tapaukset käyvät tosin päätapausten ensimmäisenkin alun edellä; ne näkyvät siis olevan ulkopuolella noita yhteisiä kuvanpuitteita, joiden pitäisi sulkea kaikki sivuseikat sisällensä. Mutta ei ole tuommoinen valmistavainen johdatus toisissakaan kertomarunoelmissa aivan outo. Iliadi ja Odyseia tosin saattavat meidät kohta *in medias res*, keskelle niitä oloja, joissa päätäpaus on määrätty liikkuvaksi. Mutta Niebelungenlied'issä sitä vastaan on myöskin yksi runo Siegfriedin synnystä ja kasvatuksesta ennen kertomuksen varsinaista alkua. — Samoin myös ei ole Kalevalan loppuruno mikään asiaan kuulumaton joutava lisäke, vaikka tosin päätapausten päättymisen jälkeinen ja vaikka vasta myöhemmin syntynyt. Epillinen runotar ei mielellään jyrkästi lopeta lauluansa loppukohtauksen ratkaisevaan jyrähdykseen; se tahtoo sen jälkeen vielä kerran kepeämmin »huoahtaa», ja jatkaa sentähden monesti vielä hiukan varsinaisen lopunkin perästä. Tämmöisenä loppuhuoahduksena on esim. Iliadissa kuvaus Patroklon komeista hautajaisista. Samoin myös Wäinämöiseen, hänen suurten sankaritöittensä kautta, kiintynyt mielihalu ei henno vielä luopua hänestä, vaikka hänen tehtävänsä oikeastaan jo on lopussa. Se raottaa vielä silmänräpäykseksi vastaisen ajan esirippua, ja utelee, mikä kohtalo on tuleva osaksi tuolle mainiolle, niin rakkaaksi käyneelle sankarille.

Yhtä luonnollinen on toistenkin sivutapausten yhteys pää-jakson kanssa. Taannoin, kun oli puhe Wäinämöisen kosimisesta Pohjolassa, saatettiin ilmi se side, joka sen liittää Sampo-runoin jälkimmäiseen osaan. Mutta löytyypä paitsi sitä vielä toinenkin syy tähän kosimiseen, joka jo sitoo sen kiinteästi itse Sammon syntyrunoon. Kalevalan mahtavinkin, taitavinkin uros turhaan pyytää Pohjan neittä puolisoiksensa; sen kautta runotar meille tahtoo näyttää, kuinka yleiseen rakastettu, kuinka suuressa arvossa pidetty ja kuinka vaikea saada tuo neito oli; sen kautta se tahtoo antaa meille täyden käsityksen, kuinka oli mahdollista, että tämän neidon lunnaksi suostuttiin antamaan vaikka maailman kallein tavara, ainokainen lajiansa. Saman vaikutuksen enentämiseksi täytyy vielä Lemminkäisenkin tulla kosijain joukon lisäksi. Eipä ole hänkään, itse kaunis Kaukomieli, joka kaikin paikoin pani naisten päät pyörälle, kyllin viehättävä, voidakseen ilman tuota verratonta vastalahjaa saada Louhen kuuluisaa tytärtä omaksensa. Näin on siis myöskin Lemminkäinen aivan alusta alkain päätapausten piiriin kiinnitetty. Hänen toinen Pohjolan-retkensä on taas toinen side hänen ja Sampo-runojen välillä. Ylempänä on jo esitetty, kuinka hetken-aikuinen sovinto Pohjolan ja Kalevalan välillä ainoasti oli ulkokuorta, joka sitten molemmin puolin hyvin helposti rikottiin. Jos en erehdy, on runotar tahtonut tuota salavihaa kuvata vielä toisellakin, enemmän silmäänpistäväällä tavalla, siinä käyttäen välikappaleena Lemminkäistä. Hän on, jatkaakseni Pohjolan ja Kalevalan silloisesta välistä jo käytettyä vertausta, se sininen savu, joka aina tupruileepi lepäävänsä tulivuoren kidasta, varoittavaisena merkinä siitä, mitä sisässä liikkuu, vaikka lepytetty jättiläinen tosin nyt hetkiseksi on antanut sitoa itsensä ruusu-kahleilla. Molemmat käynnit Saarella kyllä ei yhtä välittömästi kajoa Sampo-runoihin; mutta ne taas ovat välttämättömät Lemminkäisen luonteen kuvaamiseksi, josta ilman niitä puuttuisi sangen tärkeitä ja omituisia piirteitä. — Mitä taas Kullervo-jaksoon tulee, on mahdoton arvata, kuinka on voinut olla silmänräpäyksenkään aikaa puhetta sen lohkaisemisesta erillensä. Onhan ainakin se osa siitä, joka jo löytyy vanhassa Kalevalan laitoksessa välttämättömän tarpeellinen päätoiminnalle. Kullervon surmatyö Ilmarisen kodissa, sehän juuri on käännekohta, joka kerrassaan puhkaisee Pohjolan ja Kalevalan todellista mieli-alaa peittävän kuoren. Ilman tätä välitapausta ei olisi päätapausten loppupuoli missään yhteydessä alkupuolensa kanssa. Se olisi juuri samaa, kuin jos Patroklon kuolon pyyhkisi pois Iliadista. Mutta Ilmarisen emännän pahateko ei olisi häntä kohtaavan kauhean koston vertainen, jos emme tietäisi tuon kiveen katkenneen veitsen surullista historiaa; ei myös niin julma, väkivaltainen kostonhimo olisi aivan luonnollinen nuoren pojan sydämessä, jos ei saman jakson toisten runoin kautta Kullervon luonne kuvautuisi silmiemme eteen koko mahtavassa jylhytydessään.

Osoitettava olisi nyt viimein vielä hää-lauluin ja loitsulukuin sija ja merkitys Kalevala-runostossa. Edelliset eivät millään lailla edistä toiminnan kulkua, jälkimäiset sitä laveudellaan joskus tuntuvasti estävät. Mutta kuitenkin on niilläkin tähdellinen, tuiki tarpeellinen tehtävänsä. Toiset täydentävät kuvauksen Kalevan kansasta niin tärkeään suhteeseen kuin perhe-elämähän nähden; toiset taas, enemmän kuin mikään muu runoelman osa, avaavat silmiemme eteen Suomalaisten muinaisen ylimaailman. Hennoisikohan todella joku ylentarkka kriitikko suuremman yhtenäisyyden hyväksi repiä pois häävirsiä ihanat, suloisinta, hienointa sydämenhellyyttä esiintuovat kotikuvat? Tahtoisiko hän kaikkineen antaa pois loitsurunot, joissa kansamme jumalais-maailma ilmautuu koko kirjavassa loistossansa — tuo jumalais-maailma, jonka oloa rinnakkain ihmis-maailman kanssa ja vaikutusta tähän jälkimmäiseen Vischer katsoo niin välttämättömän tarpeelliseksi todellisessa epoksessa ja jonka puutetta hän niin kipeästi kaipaa saksalaisessa Niebelungenlied'issä? Rohkenisiko joku kriitikko kieltää sijaa noilta jylhänjaloilta, syviltä synnyiltä, joissa Suomen kansa juuri on ilmoittanut henkensä sisimmän salaisuuden, uskonsa sanan, hengen kaikkivaltiaaseen voimaan?

Sisällistä yhtenäisyyttänsä on Kalevala paitsi sitä vielä monin paikoin vahvistanut ulkonaisillakin siteillä, viittauksilla runosta runoon, jotka selvästi osoittavat, että toista runoa sepitettäessä on samassa ollut mielessä myöskin toinen, vaikka käsillä-olevasta aineesta kaukaisempi. Näiden viittausten kautta ovat runot »kudotut toisiinsa», Castrén'in sanaa käyttäöksemme; niiden kautta syntyy se yhteys, jota yksi ja toinen tutkija on väittänyt ainoaksi, Suomen kansan epoksessa löytyväksi. Ottakaamme nyt tarkasteltaviksi muutamat näistä viittauksista.

Tietotaistelussaan Joukahaisen kanssa muistuttaa Wäinämöinen nimenomaan osallisuudestaan luomiseen;

»Omat on meret kyntämäni,
Kalahauat kaivamani,
Mäet mullermoittamani,
Kivet luomani kokohon.
Olin ma miesnä kolmantena
Ilman pieltä pistämässä,
Taivon kaarta kantamassa,
Taivoa tähittämässä.»[15]

Sittemmin, kun hän on menettänyt hevosensa Joukahaisen nuolen kautta ja joutunut aaltojen ajeltavaksi, auttaa hänet kotka pois tästä vaikeasta tilasta. Lintujen kuningas, niinkuin itse sanoo, tahtoi osoittaa kiitollisuuttansa siitä, että Wäinämöinen, kaskea kaataissansa, oli jättänyt yhden koivun

»Lintujen lepeämiksi,
Kokon ilman istuimiksi!»[16]

Näin ovat molemmat luomisrunot liitettyt niihin, jotka Joukahaisesta kertovat. Näiden ja Aino-runoin välillä on taas Joukahaisen lupaus selvänä yhdisteenä. Jälkimmäisen yllämainitun viittauksen kautta on myös samassa silta rakennettu luomis-runojen ja sen kosiorunon välille, jossa ensiksi tulee puhe Sammosta, sillä Pohjolaan oli Wäinämöinen silloin ollut menossa, koska kotka hänet tapasi merestä. Lohdutus, jonka Wäinämöinen Aion kuolon jälkeen saapi äidiltänsä, sitoo taas Aino-runot Sampo-runoin alkuun; sillä tämä lohdutus sisältää sen kehoituksen, että hän menisi Pohjolaan toisen morsiamen katsontahan.[17] Ensimmäisessä Sampo-runossa löytyy sitten tavallansa vielä yksi viittaus luomis-taruun. Kun Pohjolan emäntä näet Ilmariselta kysyy, osaisiko hän Sammon takoa, vastaa kuuluisa seppä siihen ylleästi:

»Saattanen Sammon takoa,
Kun olen taivoa takonut,
Ilman kantta kalkutellut!»[18]

Tämä hänen kerskauksensa ei kuitenkaan koske luomis-runoin nykyistä muotoa, vaan jotakin jo kadonnutta vanhaa taruamme.

Lemminkäis-jakso taasen alkaa merkillisellä lauseella: »Aika on Ahtia sanoa». Mitäs tämä lause tarkoittaisi, jos ei sitä, että nyt tulevat runot eivät ole katsotut erinänsä olevaksi, itsenäiseksi jaksoksi, vaan keskeyttävät suuremman kokonaisuuden, jossa ne sivutapauksina ovat jäsenenä? Toisen merkillisen viittauksen tapaamme taas Sammonryöstö-runossa. Kesken tappelua näet huutaa Louhi hänen päälleen hyökkäävälle Lemminkäiselle:

»Oi sie lieto Lemminpoika!
Pettelit oman emosi:
Sanoit et käyväsi sotoa
Kuunna kymmennä kesänä

Kullankana tarpehella,
Hopeankana halulla.»[19]

Tämä nuhde viittaa siihen ehtoon, jonka Lemminkäisen äiti pani pojallensa, ennen kuin hänelle Pohjolan isännän surman jälkeen neuvoi turvapaikkaa; näin muodoin näkyy, että toinen käynti Saaressa ei ole erinäinen katkelma.

Mutta me voimmekin nyt jo keskeyttää näiden viittausten luettelemisen; sillä ei ollutkaan mitään täydellisyyttä tarkoitettu, oli vaan tahdottu osoittaa itse runoelmassa ilmitulevaa tietoa erinäisemmiltäkin näyttävään runoin kuulumisesta yhteen jaksoon Sampo-runon kanssa. Tässä esiin tuodut seikat lienevät riittäväisenä todisteena siitä, että Kalevala on yhtenäinen runoelma, jonka kaikkien sivutapauksien läpi käypi yhden, niiden keskuskohtana olevan päätapausten ajatus. Yhtähyvin on meidän myöntäminen, että suunnitelman toimeenpano sankarirunoelmassamme on monin paikoin puutteellinen, niin että tämä yhtenäisyys ei aina astu silmiemme eteen täydellä selvyydellä. Täten Kalevala todellakin antaa jonkunlaista syytä niille, jotka siltä kieltävät läpikäyvän aatteen, koossapitävän yhteyden. Nämä puutteet toimeenpanossa ovat kolmea laatua: *ristiriitaisuudet*, *samojen asiain kertominen pari kertaa* ja viimein *osien liika paisuminen kokonaisuuden suhteen*.

Ristiriitaisuuksista ovat useammat sangen tuntuja ja haitallisia. Ensimmäisessä runossa esim. on Wäinämöisen äiti Ilman impi, jumalallinen olento ja siis arvattavasti kuolematon; yhtähyvin saa Wäinämöinen Ainon kuolon jälkeen, 5:ssä runossa, lohdutuksen haudassa lepäävältä äidiltänsä; ja 47:ssä runossa taas tulee hänelle Ilman impi vastaan ja antaa hyviä neuvoja, mutta silloin ei mistään näy heidän sukulais-suhteensa, eikä edes minkäänlainen tuttavuus heidän välillensä. Vielä pahempi lapsus calami ilmautuu Kullervo-runoissa. Untamon väki surmaa kaiken Kalervon kansan, paitsi yhden neidon, joka sitten synnyttää Kullervon. Kuitenkin tapaa sittemmin Kullervo myös isänsäkin elossa ja hyvässä terveydessä. Täten olisi oikeastaan pääsyy aiottuun kostoretkeen Untamo vastaan poistettu; mutta yhtähyvin lähtee Kullervo sotaan ja rankaisee Untamon väkeä surmasta, joka ei ole tapahtunut.

Sangen tiheässä on myös niitä paikkoja, joissa sama tapahtuma on kerrottu toistamiseen, ainoasti hiukan vaihtelevassa muodossa. Jonkun semmoisen on kokoonpanija poistanut, esim. kuvauksen Wäinämöisen toisesta retkestä Tuonelaan, silloin kun häneltä, häistä palatessa, reki meni rikki ja hän tämän korjaamista varten kävi sieltä oraa noutamassa.[20] Mutta on samallaisia seikkoja kuitenkin vielä painetussakin Kalevalassa yltäkyllin jäljellä. Niinpä ovat esim. Lemminkäisen molemmat käynnit Saaressa nähtävästi vaan toisintoja samasta runosta. Kullervon uhkatyöt, joissa hän kaikki pilaa, tulevat esiin kahdessa paikassa, ensin Untamon palveluksessa, sitten isän kodissa. Tarpeettomasti on Wäinämöisen kanteleen soitto ja sen vaikutus kerrottu kahdessa runossa, jotka helposti olisi voinut sulattaa yhteen yhdeksi. Lemminkäisen uinti meressä Saaresta paetessa ja pääsö rantataloon, josta hänelle annetaan kulkuneuvot kotiin,[21] silminnähtävästi matkii Wäinämöisen ensimmäistä käyntiä Pohjolassa. Koivun jättäminen kotkan istuimeksi on samassa runossakin taas uudelleen kerrottu, sillä pienellä vaihdoksella, että se nyt tehdään käen hyväksi.[22] Näiden lisäksi voisi vielä tuoda esiin monta toistamista, joissa, vaikka ne nähtävästi ovat alkuansa yhden runon vaihdoksia, aine kuitenkin jo on muodostunut erilaisemmalla, itsenäisemmällä tavalla. Tällainen on esim. kertomus siitä, kuinka aurinko, Lemminkäisen äidin käskystä, nukutti Tuonen väen, niin ettei tämä voinut vartioida surmatun sankarin ruumista,[23] sillä melkein aivan samalla tavalla menettelee Wäinämöinenkin Pohjolassa, silloin kun tahtoo Sammon ryöstää.[24] Likeistä sukua niinkään ovat toisella kerralla Sammon, toisella auringon ja kuun sulkeminen Pohjolan vaskivuoreen.[25] Nämä jälkimmäiseen laatuun kuuluvat yhtäläisyydet eivät tosin enää loukkaa kaunotieteellistä aistia; ne ovat päinvastoin rikastuttaneet ja laajentaneet alkuperäistä runoelmaa. Mutta yhtähyvin ovat nekin silminnähtävä todistus, että suunnitelma ei aina ole kaikin paikoin johdonmukaisesti toimeen pantu.

Haitallisista kaikista runolliselle nautinnolle ja siis vaarallisista Kalevalan arvolle taideteoksena on kuitenkin osien liikanainen laveus. Tosin sallii kertomaruuden luonne, niinkuin näimme, osille sangen suuren vallan itsenäisesti versoa; mutta se sallii sen kuitenkin ainoasti jonkunlaisen suhteellisuuden ehdolla. Sivutapausten tulee kuitenkin aina muistaa sijansa ja arvonsa, olla päätapausten verraten vähemmän laveita. Jos syrjäiseikat ottavat niin suunnattomasti rehoitellakseen, että oksillansa peittävät itse pääseikan vähemmän näkyväksi, niin on kohdallisuuden sääntö, yksi kauneuden laeista, tuntuvasti rikottu. Tätä mielessä pitäen, ei voi kieltää, että Kalevalan suunnitelman toimeenpano sekä kokonaisuudessaan että myös useammassa osissaan antaa sangen suurtakin syytä moitteeseen. Päätapausten alku- ja keskiosa valmistavien sivutapaustensa eivät näet ole oikein taiteellisessa suhteessa loppu-osansa, koko teoksen tärkeimmän keskipisteen kanssa. Edelliset täyttävät koko 40 runoa, vaan Sampo-retki ynnä sen jälkeinen lopputaistelu on saanut ainoasti kymmenen osaksensa.[26] Sama kummallinen suhde taas ilmautuu myös itse tässä jälkimmäisessä osassa. Pohjolan retken valmistukseen ja matkan vaiheisiin on pantu kolme runoa, Sammon ryöstöön ja meritappeluun ei mene muuta kuin kaksi. Kullervo-runoissa, jos emme jotakuta ristiriitaisuutta lukuun ota, on ylimalkaan suunnitelma taiteellisesti toimeen pantu; mutta siinäkin näemme kuitenkin yhtä sivutapausta kuvaavassa 36:sa runossa, kuinka Kullervon valmistukset kostoretkeen Untamo vastaan, sotalaulut,

hyvästijätöt sekä viimeiset käskyt kerrotaan 242:ssa värssyssä; itse tuo koko runojakson alusta yhä ennustettu ja näin perinpohjin varustettu sota sitä vastaan suoritetaan 8:lla, sanoo kahdeksalla värssyllä.[27] Hyvin oudon vaikutuksen tekee tämä kertomisen tapa; me näemme puuhattavan, pauhattavan, valmistettavan, varustettavan täydellä innolla ja voimalla; odotus tätä nähdessä jännitty kireimmilleen; mutta kun viimein vihdoon tuohon kauan hankittuun suureen työhön päästään, on koko voima jo hankkeisin uupunut, into laimistunut, ja meitä syötetään parilla laihalla sanalla! Vielä oudommalta tuntuu, jos, niinkuin Kalevalassa joskus tapahtuu, noilla suurilla puuhilla valmistettu pääteko ei olekaan mikään todellinen, suuri sankarityö, niinkuin se toki oli yllä esiintuoduissa esimerkeissä, vaan aivan tavallinen, arkipäiväinen askare. Oikeinpa nauruksi esim. käypi, kun näemme Wäinämöisen ensin ruumiinsa kaikella voimalla kolkuttavan kirvestä, niin hirmuisella innolla, ettei hän huomaa, iskeekö puuhun vaiko lihaan; kun näemme hänen sitten samoin ponnistavan parasta hengenmahtiansa, hakien lisä-apua Tuonelan tivilta ja Manalan majoilta, sanalla sanoen panevan maan ja taivaan liikkeelle koko kolmea pitkää runoa myöten ja vähän neljättäkin päälliseksi (haavanparannusruno siihen luettuna); luulisipa vähintään uuden maailmanrakennuksen nyt olevan tekeillä, vaan viimein syntyy kaikesta siitä puuhasta — *ridiculus mus!* — tavallinen vene! — Tietysti ei näin ole laita kaikissa Kalevalan osissa, ei edes useimmissa; mutta yhtähyvin on tämä epäsuhteellisuus liian usein tavattava ja sangen arveluttava vika epillisessä runoudessamme, sitä haitallisempi, koska se myös on koko runoelman yhteisessä suunnitelmassa tehnyt tuhojansa.

Muutamatsa huomautetuista puutteista ovat yhteiset ja luonnon-omaiset kaikissa kertovissa kansanrunoelmissa; ne ovat välttämätön seuraus näiden syntyimis- ja leviämistavasta. *Interdum dormitat ipse Homeros!* oli jo muinais-ajalla yleisenä lauseena. Hänenkin nimellensä meille säilyneitten jaloin runoelmain suunnitelmassa ovat nyky-ajan tutkijat keksineet ristiriitaisuuksia;[28] vertauksissa näemme niin-ikään joskus samoja kuvia käytettynä aina kymmeneenkin kertaan. Kuinka voisikaan käydä toisin lauluissa, jotka vuosisatoja kulkevat polvesta polveen ainoasti suullisena perintönä ja jotka sen lisäksi ovat levinneet äärettömille aloille, niinkuin esim. Kalevalaa vieläkin lauletaan Riian lahdesta aina Pohjoispiiriin saakka. Yksi seikka kehkiää laveammaksi täällä, toinen tuolla, paikallisten olojen vaikutuksesta; joku taru voi kokonaan haihtua muistosta, toinen sekaantuu sille alkuansa outoon yhteyteen. Paikoittain unohtuu päätapauskin ja joku muu runoelman osa tulee uudeksi keskukseksi, jonka ympärille suuri osa hajonneen vanhan kokonaisuuden pilstareita liittyy yhteen. Kuinka paljon tilaisuutta on siinä sattumuksen vehkeisin; onpa viimein silloinkin, kun semmoista kansanrunoelmaa ruvetaan keräilemään ja muistoon kirjoittamaan, satunnaista, mitkä sen muodostukset tulevat keräilijän ja kokoonsovittajan käsiin. Vaikka kuinka tarkasti kaikki paikat hakisi läpi, on aina mahdollista, että joku arvollinen, kenties kaunein toisinto jostain runoelman osasta ijäksi jääpi piiloon saloin kätköön ja unhotuksen peiton alle. Voihan yksin sekin seikka jo vaikuttaa sangen paljon, kerätäänkö semmoinen runoelma jotakuta miespolvea ennen tai myöhemmin. Kuinka paljoa laihemmat, vaikka tosin samanaineiset, ovat 1870-luvun alussa kokoonsaadut toisinnot, kuin ne, jotka Lönnrot ja hänen apumiehensä toivat mukaansa samoilta seuduilta, parailta runopaikoilta Venäjän Karjalassa. Asian näin ollen tulisi pikemmin ihmetellä tuossa kirjavuudessa vaikuttavaa yhteydenhengen voimaa, joka kuitenkin siihen määrään pää-asiallisesti kykenee pitämään kaikki koossa.

Mutta kolmanteen ja pahimpaan vikaansa nähden ei Kalevala voi edes vetää puolustukseksien muiden kansassa syntyneitten täydellisten sankarirunoelmain tapaa. Niin hyvin Iliadissa ja Odysseiassa kuin myös Niebelungenlied'issä on taiteellista suhteellisuutta verrattomasti paremmin pidetty silmällä. Osaksi tosin siihen lienee se seikka luonnollisena selityksenä, että mainitusta runoelmasta jälkimmäinen tiettävästi,[29] edelliset nähtävästi ovat olleet yhden viimeistävän vaikutuksen alaisina. Meidän Kalevalassamme sitä vastaan ovat kansanrunot ainoastaan kokoonpanijan kädellä kokoonsovitettut, eivät runoilijan hengellä yhteensulatetut. Eipä myös, se tulee vielä lisäksi pitää mielessä, ollut runollinen tarkoitus tuossa kokoonsovituksessa ainoana eikä edes ylinnä silmämääränä. »Hyvin muistaen, että ne tulevat olemaan vanhimpänä omituisena jälkimuistona Suomen kansalle ja kielelle, kunnes niitä maailmassa löytyy, on niitä kaikella mahdollisella huolella ja ahkeruudella pyydetty sovitella ja liittää toinen toisiinsa niin hyvästi, kuin vaan on osattu, ja *ko'ota niihin kaikki, mitä runot sen-aikuisesta elämästä, tavoista ja vaiheista ovat tiedoksi säilyttäneet*».[30] Näillä sanoilla kuvaa Lönnrot työtensä Kalevalan kokoonsovituksessa; siinä on *kansatieteellinen* tarkoitus ollut ylimpänä silmämääränä. Tämä seikka, joka toiselta puolen on Kalevalan suurin ansio, on toiselta puolen taas joskus ollut sankarirunoelmamme taiteellisuudelle haitallinen, niin että yhtä ja toista on pantu sekaan, joka tarpeettomasti on enentänyt laveutta. Yhtähyvin ei olisi osien epäsuhtaista laveutta sittenkään ollut mahdollista saada luonnollisiin rajoihin, vaikka olisikin kokoonpanossa noudatettu yksistään kauneuden vaatimusta. Tapauksen yhtenäistä kulkua enimmin estävät lyyrilliset laulut ja loitsuluvut ovat, niinkuin yllä jo sanottiin, enimmäksi osaksi sitä laatua, ettei niitä saattaisi tukkunaan poistaa kokonaiskuvausta rikkomatta. Sama on myös monen välitapauksen, esim. Kullervo-runoston laita, jota ei ilman perinjuurista ja sen yksityistä kauneutta peräti hävittävää uudestaan-valamista olisi voitu saada suhteellisempaan, lyhyempään muotoon.

Pää-asiallisesti ei siis sivutapausten ylellinen laveus ole luettava kokoonpanijan syyksi, vaan sillä on

juurensa paljon syvemmillä, itse kansanrunoelmamme omassa luonteessa. Ja jos perinpohjin tutkimme, niin *ei olekaan Kalevalassa oikeastaan sivutapauksille suotu liian paljon sijaa, vaan päätapausten loppu-osa, keskuspiste koko runoelmassa, on suhteellisesti liian niukasti kuvattu*. Mutta päätapausten alkupuoli, joka laveimmat välikertomukset sisältää, ja loppupuoli edustavat erinäisiä kertomarunouden haaroja, edellinen idylliä, joka yksityis-pyrinnöitä, koti- ja perhe-onnea, kansan elämää tavallisina hetkinä kuvailee, jälkimmäinen sankarirunoelmaa, jonka aineena ovat suuret, yhteiset kansalliset yritykset, loistavat juhlahetket kansan historiassa. Kreikan runotar erotti nämät epoksen molemmat haarat toisistansa ja muodosti kumpaisenkin erinäiseksi kuvaelmaksi, Odysseiaksi ja Iliadiksi. Sama on myös tavallansa laita Saksalaisten molemmissa suurissa kertomarunoelmissa, Gudrun'issa ja Niebelungenlied'issä, jos nimittäin yksistään niiden perustuksena olevaa periajatusta katsomme. Suomalaiset ovat nämät molemmat puolet sulattaneet yhteen. Tämä ei olisikaan itsessään vielä ollut mikään mahdottomuus; siinä olisi saattanut menetellä kahdella tavalla. Joko olisi idylli voinut saada määräävän ylivallan; sankarirunoelma olisi sitten saanut sijan taustassa, niinkuin uhkaava taikka myös ohitsemennyt musta ukonpilvi, joka muistuttaa, ettei ihmis-elämässä ole ainoasti rauhanhetkiä, taikka että se kansa, jonka nyt arkipäiväisessä askareissansa näemme, myös on suurempiin töihin kykenevä. Esimerkkeinä tämmöisestä menetystavasta ovat meillä omassa nykyisessä kirjallisuudessamme Runebergin Joulu-aatto ja Hirvenhiihtäjät. Taikkapa myös on sankari-elämä tehtävä pää-aineeksi ja kuvaemat kodin suloisesta rauhasta ainoasti pantava sekaan välitapauksiksi, joiden kautta päätapausten jalo kauneus tulee sitä loistavammaksi. Mutta Suomen runotar ei ole valitettavasti valinnut kumpaakaan näistä keinoista. Se on tehnyt suuren sankariryön, Sammon ryöstön, epoksensa sydämeksi, mutta yhtähyvin on se suunnitelmansa toimeenpanossa suonut idyllille oman lapsen runsaan osan, jättäen sankarirunoelmalle, niinkuin lapsipuolelle, ainoasti ylijääneen kannikan.

Näin erilaisesti kuvautuu kansojen luonne heidän hengentuotteissansa. Koko maailmaa tasa- ja kaikenpuolisella rakkaudella käsittävä Kreikkalainen on elämän molemmat suuret puolet kuvannut yhtä suurella huolella. Sitä vastaan Saksalaisen idyllikin, vaikka sen peri-ajatuksena onkin uskollinen rakkaus, rehoittelee tappelutanterilla itäneenä, verillä kastettuna kukkana. Suomalainen puolestaan melkein näkyy kammoovan tappelujen, veritöitten kuvaamista. Me näemme esim. kuinka Pohjolan emäntä, Kalevalaisten tultua Sammon ryöstölle,

Kutsui Pohjolan kokohon,
Nuoret miehet miekkoinensa,
Urohot asehinensa
Pään varalle Wäinämöisen.[31]

Luulisi tästä nyt nousevan suuren sodan, saavamme kuulla jaloista urotöistä, — mutta Wäinämöinen nukuttaa vihollisensa laululla. Samoin käypi, koska Sammon jo tultua viedyksi, Louhi ajaa ryöstäjiä takaa. Hän

Pani joukon jousihinsa,
Laittoi miehet miekkoihinsa;
Latoi miehet laivahansa,
Sata miestä miekallista,
Tuhat jousella urosta.[32]

Mutta kaikki nuot sadat, nuot tuhannet miehet, samoin kuin myös Wäinämöisen laivassa oleva suurilukuinen urhoväki, jäävät sitten aivan käyttämättä, joutavaksi runolliseksi koristeeksi. Samasta ilmiöstä Kullervo-jaksossa on jo tullut huomautetuksi. Osaksi on tosin näissä nyt esiintuoduissa esimerkeissä syynä Suomen kansan alkuperäinen ja luonteenomainen taipumus loitsimiseen. Mutta ei se luullakseni yksin voi olla täydesti riittävänä selityksenä. Onhan toiselta puolen Kalevalassa sangen monta paikkaa, joista näkyy, että muinoin, vaikka hengenvoimaa pidettiinkin ylimmässä arvossa, ei myöskään senvuoksi halveksittu miekanmittelyä. Katsokaamme esim. Lemminkäisen jäähyväis-keskustelua äitinsä kanssa,[33] Kullervon sotariemua,[34] Wäinämöisen iloa uudesta miekastansa,[35] viimein vielä veneenkin ikävöimistä sotaan.[36] Kenties olikin vanhempina aikoina Sampotaistelun ja ylimalkain sotaisten töitten kuvaus Kalevalassa täydellisempi kuin tätä nykyä. Yhden Kantelettaren runon toisinoissa on meillä hyvä esimerkki siitä, kuinka alkuaan sankari-aikaa kuvaava laulu voi muuttua pelkäksi idylliksi. Tässä laulussa[37] — sen nimi on Kalevalan neiti — kiroo kosija ne lahjat, jotka on tytön sukulaisille turhaan antanut naimislunnaiksi. Muun muassa lausuu hän esim.: »Isosi sotironen sotitielle sortukohon!» Mutta eräässä toisinnossa[38] tapaamme näiden rivien sijasta: »vaollensa vaipukobon kyntö-aikana parasna!» Sitä vastaan kiros veljen osasta: »veljesi veno punainen kohti juoskohon kiveä soutu-aikana parasna!» kuuluu siinä: »veljesi sotivenonen kohti juoskohon kiveä parasna sotikesänä!» Sattumus vaan on näissä tapauksissa säilyttänyt sotaisen, epäilemättä muinaisemman muodon. Hyvin siis on mahdollista, että samoin, ja paljon suuremmassa määrässä, on käynyt Kalevalan runoissa. Semmoinen muutos olisi vaan ollut luonnollinen vaikutus historiallisista vaiheista. Suomen kansa menetti itsenäisyytensä. Se soti senkin jälkeen paljon, soti urhoollisesti velvollisuuden ja uskollisuuden vaatimuksesta. Mutta se soti ja ylimalkaan toimi valtiollisella alalla

pääasiallisesti toisen käskyläisnä. Koko tämä ala sen kautta menetti sen perikuvallisen loisteen, sen innostuttavan voiman, jota runo vaatii. Kansan henki haki parhaan tyydytyksensä koti- ja perhe-elämän piiristä, jossa se yhä edelleenkin sai itsenäisesti luoda luomiansa. Siitä oli luonnollinen seuraus, että idylli rupesi versomisessaan voittamaan sankarirunoelman.

Lieneekö todella, niin kuin tässä on koeteltu osoittaa mahdolliseksi, Kalevalan eri-osain suhde muinoin ollut toisellinen, vai lieneekö suunnitelma alkuperäisestikin jo ollut yhtä epäsuhtainen, niin voi meillä arvostelussamme tietysti ainoasti Kalevalan nykyinen olevainen muoto olla esineenä. Ja siinä meidän, vaikka pidämme kiinni Kalevalan yhtenäisyydestä, todistaen yhden ajatuksen käyvän koko runoelman läpi, samassa kuitenkin täytyy myöntää, että tämä ajatus ei ole kohdallisesti toimeen pantu ja että siis Kalevalan suunnitelmasta puuttuu taiteellinen, kaikki kohdat hallitseva täydellisyys.

II. Kalevalan runollinen kauneus ylimalkaan.[39]

Osaksi suunnitelmasta puuttuvan täydellisyyden palkitsee kuitenkin Kalevala taiteellisuudellaan ja puhtaalla epillisyydellään toisissa suhteissa. Tämä on ulkomaalaisiinkin tutkijoihin tehnyt syvän vaikutuksen.

»Tässä virtaa», lausui Grimm,[40] »edessämme runoelma, joka, jos mikään, on puhdas epos, esitystavaltaan koreilemattomana ja sen kautta sitä vaikuttavampana, sisältäen suuren aarteiden ennen tuntemattomia taikaa myös toisiin tunnettuihin liittyviä taruja, vertauskuvia ja lauseparsia. Erittäin vielä tahdon huomauttaa tässä ilmautuvaa elävää, mielekästä luonnontajuntaa, jonka vertaista tuskin voi tavata missään muualla paitsi Indian runoissa.»

Samoin on Rosencrantz'in Runouden historiassa luettavana:[41] »Entäs aineen suoritus! Se on niin erinomainen, ettei voi olla suomatta korkeinta kunnioitustaan kansalle, jonka kuvausvoima on niin monimuotoinen. Esitys on täydesti objektivinen, noudattain puhtainta kertomarunollista henkeä; se ei piirusta ainoasti haamuntapaisia rajaviivoja, vaan maalaa yksilöitä luovalla voimalla elävän todellisuuden kaikkia haaroja. Itämeren pohjois-rannikkoin salot, elävät ja ihmiset eivät ole missään muualla kuvatut niin veistokuvantapaisella selvyydellä, niin heleillä väreillä. Pohjan perän asukkaiden omituinen mielenlaatu, joka yhdistää hellyyden pienimpiinkin ja mielihalun suuruuteen, summattomuuteen asti, on tässä niin hyvin sankareiden luonteissa kuin myös tapauksissa kaikin puolin esiintuotu».

Enemmän rajoitettu, mutta sen kautta juuri vielä luotettavampi kiitoksessaan, on Max Müller'in lausunto.[42] »Vanhusten suusta», sanoo hän, »on tullut keräytyksi kertomarunoelma, joka pituudeltaan ja täysinäisyydeltään on Iliadin kaltainen, vieläpä, jos hetkeksi voisimme unohtaa kaiken, mitä me lapsuudessa opimme pitämään kauniina, ei tuntuisi vähemmän kauniilta kuin Homeron laulu. Suomalainen ei ole tosin mikään Kreikkalainen, Väinämöinen ei mikään Homeros, mutta jos maalari saa ottaa värinsä häntä ympäröivästä luonnosta, jos hänen on lupa kuvata ne ihmiset, joiden keskellä elää, niin on Kalevalallakin Iliadin vertaiset ansionsa ja se voi vaatia itselleen sijaa maailman viidentenä kansan luomana sankarirunoelmana Jonian laulujen, Indian Mahábháratana, Persian Shánamen ja Saksan Niebelungenlied'in rinnalla.»[43]

Etevin niistä ominaisuuksista, jotka Kalevalan puoleen ovat vetäneet tämän asiantuntijain yleisen ihastuksen, on epäilemättä sen selvä, elävä, todellisia muotoja luova kuvausvoima, suuri lahja kaikessa runoudessa, mutta erittäinkin päävaatimus epoksessa, jolla on runouden kokonaisuudessa sama sija, mikä kuvanveistolla ja maalauksella taiteessa ylimalkaan. Täyden käsityksen meidän Kalevalamme mestariudesta tässä suhteessa saapi ainoasti se, jolla on tilaisuutta verrata sitä useimpain muiden kansain kokeisin tällä alalla. Ossianeiden lauluissa hapuilemme aina ikään kuin sakeassa vuorisumussa; sankarien luonne ja muoto, tapaukset ja tapausten tanteret näkyvät vaan hämärinä haamuina, niin ettemme tiedä, näemmekö jotain maan päällä tapahtuvaa vai kuvitteleeko edessämme tuommainen tyhjä, lihaton, veretön aaveparvi kuin Kreikkalaisten Hadeksessa. Eddalla on se omituisuus, ettei mikään tapaus ole kuvattu täydessä laajuudessaan, vaan ainoasti joku erittäin liikuttava seikka siitä, sekin enimmäkseen vain keskinäispuheitten kautta. Näiden puheitten välinen kertomus tapahtuneista asioista on aivan lyhyt, enimmäkseen vain muutamia rivejä sisältävä, sangen usein suorasanainen, monestapa aivan poisjätetty. Ulkonainen muoto ja luonto ovat melkein kokonaan kuvaamatta. Tässä ytimekkäässä, kaiken voimansa yhteen kohtaan kokoavassa muodossansa, niinkuin myös tarujensa perus-aatteitten syvyyden kautta, tekevät tosin Eddan laulut mahtavan vaikutuksen, mutta koko tämä kuvaamistapa on pikemmin draamallinen kuin epillinen ja tuntuu kovin katkonaiselta. Todellisemmin epilliset ovat Venäläisten ja Serbialaisten runoelmat, etenkin jälkimmäiset, jotka elävässä kuvauksessa vetävät vertaa vaikka mille mestariteokselle; mutta kumpikaan näistä kansoista ei ole yhtähyvin luonut muuta kuin erinäisiä pikkukuvaisia; heiltä puuttuu täydellinen, koko kansan elämän, koko maan luonnon

käsittävä kokonaiskuvaelma. Siitä vaillinaisuudesta ei sovi suinkaan moittia saksalaista Niebelungenlied'iä; se luopi kokonaisen, kaikinpuolisen kuvan etehemme; siinä ei ole mitään katkonaisuutta, mitään hämäryyttä piirteissä; päinvastoin on kaikki maalattu leveimmällä pensselillä. Mutta tämä pensseli enimmäkseen ei ole taidemaalajan, vaan seinämaalarin. Vaikka itse läpikäyvä aate on niin syvästi runollinen, vaikka toimivain henkilöön luonne on niin jalosti esitetty, on toiselta puolin koko kertomis- ja kuvaamistapa runollisuutta vailla. »Se on tavallisesti», käyttäkösemme saksalaisen tutkijan Vischer'in sanoja, »sanaton, riimitön, kuvaton kurjimpaan köyhyyteen asti, vaan samassa laavea ja ikävä suunnattomuuteen saakka».[44] — Kuinka ihan toista on tuon hämäryyden, katkonaisuuden, osinaisuuden tai ikävyyttävän laaveuden rinnalla kreikkalaisten kertomaruonoelmain selvä, kirkas, täysinäinen, kaikinpuolinen, mutta laaveimpanakin melkein aina kauneuden rajain sisällä pysyvä kuvaus! Kaikki on niin ilmi-elävää — me näemme silmillämme, me kuulemme korvillamme koko tuon ihanan kreikkalaisen maailman, niinkuin se on ollut, mutta kuitenkin samassa kirkastettuna runouden ihmevalon kautta.

Tässä lumoavassa kuvausvoimassansa ovat Homeron nimellä tutut laulut ainoina, verrattomina runouden historiassa; silmitöntä kansallis-ylpeyttä olisi, jos tahtoisimme asettaa Kalevalamme kaikin puolin noiden kertomaruonuden ikuisten perikuvain rinnalle. Mutta meidän kansallemme on kuitenkin epäilemättä tuleva se kunnia, että se yksin on tässä suhteessa päässyt runottaren suosikkeja Kreikkalaisia sangen lähelle, jättäen kauas taaksensa kaikkein muitten kansain jaloimmatkin teokset. Tämä paikoittainen heikommuus niinkuin myös ylimalkainen etevyys on astuva esiin nyt seuraavasta eriseikkain tarkastuksesta.

Kertomus Kalevalassa edistyy enimmäkseen, oikean epillisyyden luonteen mukaan, niinkuin kirkas, tyyni virta, läpikuultavassa vedessään näyttäen tekoin pohjana olevat tunteet sekä mielihalut, ja pinnassaan selvästi kuvaellen kaikkea, jonka ohitse se kulkee. Ei tapaa Kalevalassa mitään tyhjää koreilemista, mitään teeskelevää pöyhkeilyä. Mutta joskus, jos aine niin vaatii, tämä tyyni virtakin kiihtyy, ja silloin se kuohahtaa mahtavaksi koskeksi.

Kertomuksessa taistelusta Väinämöisen ja Joukahaisen välillä esim. on vanhan mestarin laulu kuvattu seuraavilla voimakkailla lauseilla:

Lauloi vanha Väinämöinen:
Järvet läikkyi, maa järisi,
Vuoret vaskiset vapisi,
Paaet vahvat paukahteli,
Kalliot kaheksi lenti,
Kivet rannoilla rakoili.[45]

Yhtä mahtava on myös sen myrskyn kuvaus, jonka Ukko Louhen pyynnöstä nosti Sammon ryöstäjiä vastaan:

Nousi tuulet tuulemahan,
Säät rajut rajuamahan;
Kovin läikkyi länsituuli,
Luoetuuli tuikutteli,
Enemmän etelätuuli,
Itä inkui ilkeästi,
Kauheasti kaakko karjui,
Pohjoinen kovin porasi.
Tuuli puut lehattomaksi,
Havupuut havuttomaksi,
Kanervat kukattomaksi,
Heinät helpehettömäksi;
Nosti mustia muria
Päälle selvien vesien.[46]

Olkoon vielä kolmantena esimerkkinä Kalevalaisten hurja soutu, koska Louhen laiva alkoi tulla lähemmäksi:

Souti seppo Ilmarinen,
Souti lieto Lemminkäinen,
Souti kansa kaikenlainen:
Lyllyivät melat lylyiset,
Hangat piukki pihlajaiset,
Vene honkainen vapisi;
Nenä hyrski hylkehenä,
Perä koskena kohisi,

Vesi kiehui kelloloissa,
Vaahti palloissa pakeni.[47]

Joskus on tämmöisessä kuvaamisessa käytetty ainoasti muutamia rivejä, mutta ne niin mahtipontisia, että vaikuttavat yhtä paljon kuin koko kirja. Niin esim. kerrotaan, kuinka Kalevan kansassa oli liikkumassa:

Tautia tavattomia,
Nimen tietämättömiä;
Alta lattiat lahovi,
Päältä peite märkänevi.[48]

Samoin Kullervo, koska häntä oli käsketty tarpomaan koko voimallansa:

Ve'en velliksi seoitti,
Tarpoi nuotan tappuroiksi,
Kalat liivaksi litsotti.[49]

Toisin paikoin ei kuvaus ole eikä aineen laadun mukaan voikaan olla näin voimakkaaksi tarkoitettu, vaan tulee sen sijaan hilpeytensä kautta eläväksi. Semmoisen paikan esim. tapaamme siinä, missä Pohjolan neiti kutoo, istuen taivaan kaarella:

Suihki sukkula piossa,
Käämi käessä kääperöitsi,
Niiet vaskiset vatisi,
Hopeinen pirta piukki,
Neien kangasta kutoissa,
Hopeista huolittaissa,[50]

Samaa laatua ovat myös tavallisesti matkain kuvaukset, esim.:

Laski virkkua vitsalla,
Helähytti helmisvyöllä;
Virkku juoksi, matka joutui,
Reki vieri, tie lyheni,
Jalas koivuinen kolasi,
Vemmel piukki pihlajainen.[51]

Monesti on mahtivaikutusta vielä pyydetty enentää sillä, että ensin aletaan hiljemmalta, vaan sitten pannaan yhä suurempaa voimaa liikkeelle. Sampo-retkellään asetti Väinämöinen ensiksi vaan tavallisia ihmislapsia airoille, niistäkin aluksi heikommat, sitten väkevämmät:

Pani vanhat soutamahan,
Nuoret päältä katsomahan;
Vanhat souti, päät vapisi,
Eipä matka eistykänä.
Pani neiot soutamahan,
Sulhot ilman istumahan;
Neiot souti, sormet notkui,
Eipä matka eistykänä.
Pani sulhot soutamahan,
Neiot ilman istumahan;
Sulhot souti, aivot notkui,
Eipä matka eistykänä.

Viimein istuihe jumalallinen uros Ilmarinen soutamahan:

Jopa joutui puinen pursi,
Pursi juoksi, matka joutui;
Loitos kuului airoin loiske,
Kauas hankojen hamina.[52]

Ilmarinenkin, Sampoa takoessansa, ensin vaan käytti tavallisia orjia palkeen painajina; mutta niiden avulla saadut kalut eivät tyydyttäneet hänen mieltänsä. Silloin hän vihdoin pani tuulet lietsomahan, väkipuuskat vääntämähän, niin että

Tuli tuiske ikkunasta,
Säkehet ovesta säykkyi,

Tomu nousi taivahalle,
Savu pilvihän sakeni.

ja silloin sai hän kalujen kalun, ihmeitten ihmeen kuvaumaan.[53]

Enennystä vähän toisessakin muodossa näemme käytettynä monessa paikassa, niin nimittäin, että antaakseen oikein syvää käsitystä jonkun asian suuruudesta, ei olla tuntevinaan sitä ensikerralla, tunnustellaan vasta aste asteelta yhä selvemmin. Näin esim. Louhen veneen vielä ollessa kaukana, Lemminkäinen ainoasti näkee »pienen pilven pohjossessa»; sitten jonkun ajan päästä jo hänelle:

Saari kaukoa näkyvi,
Etähältä haamottavi;
Havukoita haavat täynnä,
Koivut kirjakoppeloita.

Viimein vihdoin hän selittää lähenevän vaaran koko sen uhkaavassa suuruudessa:

»Jo tulevi Pohjan pursi,
Satahanka hakkoavi;
Sata on miestä soutimilla,
Tuhat ilman istumassa».[54]

Toisin paikoin on sisällinen, yhä kiihtyvä mielihalu mestarillisesti kuvattu muutosten kautta ulkonaisessa olopaikassa. Kosta himoova Joukahainen kauan aikaa turhaan odottaa Wäinämöistä tulevaksi. Hän odottaa häntä ensin, katsellen ulos tupansa ikkunoista; mutta siellä ei levottomuutensa antanutkaan hänen viihtyä; hän rupesi vartioimaan vajain päässä. Pihasta hän pian siirsi itsensä kujun suuhun, sieltä vainiolle; viimein hän malttamattomuudessaan juoksi vielä ulommaksi, tulisen niemen nenään, tulikaiskun kainaloon.[55]

Vaikka monesti näin mahtava kuvauksissaan ja aina elävä kertomisessa ei Kalevala tässä tapausten ja tekoin esittämisessä kuitenkaan voi asettautua kreikkalaisten laulujen rinnalle. Suomalaisessa epoksessa on kaikki paljoo lyhyemmin, laihemmin esiintuotu, ei tapaus haaroineen astu niin kaikenpuolisesti eikä siis niin ilmielävänä esiin kuin noissa kaiken kertomarunouden esikuvissa. Menettääpä Kalevalassa joskus kerrottu tapaus kokonaan itsenäisen arvonsa ja alenee ainoasti välikappaleeksi luonteen kuvaukselle; tapahtuu joskus, ettei sillä olekaan muuta tarkoitusta, kuin antaa tekijänsä näyttää jotakin omituisuutensa. Tässä tapauksessa supistuu tavallisesti teon kuvaus mitä vähimmäksi mahdollista, välistä pariksi riviksi, semmoiseksi kuin »sanoi ja nimesi» y.m. — jopa katoovat toisinaan nämäkin lyhyet välilauseet, ja toiminta muuttuu, samoinkuin Eddassa, aivan draamalliseen muotoon, osoittautuen ainoasti puheissa. Tämmöisistä paikoista ovat Lemminkäis-runot yli muiden rikkaat (esim. molemmat puheet Lemminkäisen ja hänen äitinsä välillä, samoin, vaikka vähemmässä määrässä, Lemminkäisen pilkallinen käytös Pohjolassa). Kaikkein enimmin ilmautuu tämä omituisuus Kullervon jäähyväisissä, ennen kuin hän sotaan lähtee, niin kuin myös enimmässä osassa Karhunpyynti-runoa. Tämä viimeksimainittu onkin laillansa vanhin suomalainen näytelmä, jota jo vuosisatoja on jaettuun rooleihin näytetty karhunpeijaisjuhlissa, jopa monesti muulloinkin, ilman ulkonaista syytä, »ilveilty» kansan huviksi.

Syynä tässä huomautettuun ilmiöön, että teko joskus alenee ainoasti välikappaleeksi, on epäilemättä haettava Suomen kansan sisäänpäin kääntyneestä mielenlaadusta. Se ei tyydy asiain ulkopintaan, vaan tahtoo tunkeutua niiden ytimeen, niiden henkeen. Tästä tulee myös, että runollinen kuvausvoima Kalevalassa on kaikkein suurin toimivain henkilöiden luonteitten esiintuomisessa. Tässä suhteessa eivät Kreikkalaistenkaan mestariteokset voi täydesti vetää vertaa meidän runottaremmen luomille. Homerolauluissa on tavallisesti yksi ainoa omituisuus luonteessa tai pari semmoista pantu joka sankarin merkiksi. Agamemnon on ylpeä ja väkivaltainen, Nestor laveasuinen, Hektor urhokas, Paris hempeä, pelkurimainen naisten viekoittaja; muuta heistä ei meille annetakaan tiedoksi. Sen lisäksi ovat luonteen-eroitukset sangen useitten välillä niin pienet, että heidät tuskin voi erottaa toisistaan. Diomeeden teot aivan hyvin sopisivat Ajaxinkin tehtäviksi j.n.e. Ainoasti Achilles ja Odysseus ovat saaneet monipuolisemman kuvauksen osaksensa, erittäin jälkimmäinen Odysseiassa. Kalevalassa sitä vastaan tapaamme paljon useampia, toisistaan tarkkaan erotettuja luonteita; ei olisi mahdollista panna Kullervon nimeä Joukahaisen töihin, tai asettaa Ainoa Pohjolan neidon sijaan. Vielä vähemmän voipi hetkeksikään sekoittaa Wäinämöisen, Ilmarisen ja Lemminkäisen keskenänsä. Suomalainen runotar ei näet ole tyytynyt yhteen ainoaan piirteeseen, vaan kuvaa luonteet kaikilta puolilta, monilla eripiirteillä, vieläpä osoittaa hienolla sielutieteellisellä aistilla saman luonteen vaihtumisia eritiloissa. Verrallisesti ovat siis kreikkalaiset luonteet enemmän ainoasti mallikuvia, tyyppejä, suomalaiset sitä vastaan kaikista kaltaisistansakin eroavia yksilöitä.[56]

Likeisessä yhteydessä luonteitten kuvauksen kanssa on pari Homerolauluilta puuttuvaa muutakin seikkaa Kalevalassa, jotka erinäistä huomiota ansaitsevat. Toinen niistä on Kalevalassa ilmautuva syvä

tunteellisuus, joka tosin sängen usein heltyy hemeätuntoisuuteen asti. Tämä pohjoisten kansain ja uudemman ajan omituisuus oli varsinkin jälkimmäisessä muodossansa aivan outo Kreikan kansalle; Kalevalassa taas on tämä tunteellisuus luonut monta ihmeen ihanata, herttaisen suloista kuvaelmaa. Semmoisia saattaisi tuoda esiin vaikka kuinka paljon, etenkin häärunoista, mutta me voimme tässä nyt tyytyä muutamiiin harvoin esimerkkeihin, koska niitä edempänä, luonteenkuvausten ja välitapausten tarkastuksessa kylläksi saamme ihaella.

Voikos esim. muutamilla ainoilla sanoilla antaa syvempää, suloisempaa kuvausta nuoren tytön haaveksimisesta, kuin se, jonka tapaamme toisessa runossa kanteleen synnystä!

Istui immikkö aholla,
Nuori neitonen norolla;
Ei se impi itkenynnä,
Ei varsin iloinnutkana;
Ilman lauloi itseksensä,
Lauloi iltansa kuluksi,
Sulhon toivossa tulevan,
Armahansa aikehessa.[57]

Vastakohtana tälle tulevan rakkauden toivolle on Ilmarisen suru kadonneesta rakkauden-onnesta:

Sanoi seppo Ilmarinen:
»En tieä poloinen poika,
Miten olla, kuin eleä;
Istun yön eli makoan,
Äijä on yötä, tunti tuhma,
Vaivoja, matala mahti.
Ikävät on iltaseni,
Apeat on aamuseni;
Ei ole iltoja ikävä,
Ei apea aamujani:
Ihanaistani apea,
Apeainen armaistani,
Mure mustakulmaistani.
Jo vainen ijällä tällä
Use'in minun utuisen
Keski öisissä unissa
Koura tyhjeä kokevi,
Käsi vaalivi valetta
Kupehelta kummaltakin!»[58]

Vielä syvempiä, kaunihimpia kuvauksia kuin miehen ja vaimon välisestä rakkaudesta, sisältää Kalevala hellästä tunteesta äidin ja lapsen kesken. Nähtyänsä veren vuotavan suasta, puhkee Lemminkäisen äiti liikuttaviin valituksiin; mutta kuinka heikko on näiden sanojen vaikutus vielä sitten seuraavan etsimisen kuvauksen rinnalla:

Pian juoks' matkan pitkän,
Pian juoksi, jotta joutui:
Mäet mätkyi mennessänsä,
Norot nousi, vaarat vaipui,
Yiähäiset maat aleni,
Alahaiset maat yleni.[59]

Mikä vastus voisi estää äidin rakkautta; sen voiman edessä sulaa kaikki, mitä ikinä tungeikse sen etehen. Ja millä tarkalla huolellisuudella hän sitten hakee jättämättä pienimpääkään paikkaa:

Kivet syrjähän sysäsi,
Kannot käänti kallellehen,
Risut siirti tien sivuhun,
Haot potki portahiksi.[60]

Ei voi mikään vaarakaan peloittaa äidin sydäntä. Syvälle Tuonen kuohuvaan koskeen uskaltaa hän astua, eikä heitä, eikä väsy, ennenkuin on saanut poikansa ruumiin sieltä ylös, ennenkuin on saanut hänet jälleen virkoamaan kuoleman unesta.

Huomatkaamme, kuinka hellä rakkaus ilmautuu Aionkin äidin surussa tyttärensä kuolemasta, vaikka hänen sydämensä, täynnä maallisia luvunlaskuja, oli näyttänyt olevan niin kylmä elävän lapsen tuskalle.

Kuinka herttaisesti esiyytyy myös Pohjolan emäntä häälauluissa. Mutta syvempi kaikkia näitä, syvin kenties kaikesta, mitä ikinä mikään runous on osannut luoda tämän pyhän välin kuvaamiseksi, on kertomus siitä, kuinka Kullervon äiti kohtelee julmimpaan, luonnottomimpaan rikokseen syyppääksi tullutta poikaansa. Kun kaikki muut kääntyvät hänestä pois inholla ja kammolla, ja hän, epätoivo sydämessä, viimein vielä kysyy:

»Äitiseni, armaiseni,
Minun kaunis kantajani!
Itketkös sinä minua,
Koska kuulet kuolleheksi?»

Silloin hänelle tulee vastaan tuo sisimpiä ytimiäkin liikuttava vastaus:

»Et älyä äidin mieltä,
Arvoa emon sydäntä!
Itkenpä minä sinua,
Kun sun kuulen kuolleheksi;
Lumet itken iljeniksi,
Iljenet suliksi maiksi,
Sulat maat vihottaviksi,
Vihottavat viereviksi.
Mit'en itkeä ilenne,
Itkeä inehmisissä,
Itken saunassa saloa,
Saunan lauat lainehille!»[61]

Tätä rajatonta äidin rakkautta lapsellensa vastaa myös, kumminkin johonkin määrään, lapsen rakkaus äitiinsä. Kullervonkin, tuon paatuneen ihmisvihaajan sydän aina heltyy, niin pian kun hänen äidistänsä tulee puhe. Lemminkäinenkin, tuo kevytmielinen liehuja, on aina uskollinen rakkaudessaan äitiänsä kohtaan. Kauniisti on Kalevala myös tätä lasten pyhää velvollisuutta kuvannut häärunoissa, morsiamelle annetussa viimeisessä neuvossa:

»Kuules vielä, kun sanelen,
Kerran toisen kertoelen!
Kun menet talosta tästä,
Tulet toisehen talohon,
Emoa elä unoha!
Emopa sinun elätti,
Imetti ihanat rinnat
Ihanasta itsestänsä;
Monet yöt unetta vietti,
Monet atriati unohti,
Tuuvitellessa sinua,
Vaalissa pienoistansa».[62]

Muullakin tavalla ilmaantuu tämä sydämen hellyys monessa paikassa, niin esim. siinä kun Wäinämöinen, kaskea kaataissansa, jättää yhden koivun seisomaan lintusille lepo- ja laulupaikaksi. Samaa sukua on myös yleensä Kalevalan läpi käyvä lempeys ja humanisuus eli ihmisellisyys. Emme tapaa tässä koskaan tuommoisia barbarisia julmuuksia, kuin esim. Germanein taruissa tuo »kotkan piirustaminen» vihollisen selkään,[63] tai kaatuneitten vihollisten veren juominen, lihan syöminen. Emme edes kohtaa tuommoisia vähemmin julmia, mutta kuitenkin ilettäviä raakuuksia, kuin esim. Kreikan runoissa kaatuneen vihollisen ruumiin laahauttaminen loassa tai syöttäminen susille ja kotkille. [64] Suurimmaksi osaksi on tämä ihmisellisyys epäilemättä seuraus siitä, että meidän Kalevalamme on kerätty kansan suusta vasta myöhempinä aikoina, jolloin kristin-usko jo oli kerinnyt siihen tuntuvasti vaikuttaa. Näemmehän me myös saksalaisessa Niebelungenlied'issä, joka 12:lla vuosisadalla, täydesti kristityssä yhteiskunnassa sai lopullisen muotonsa, noiden alkuperäisten julmuuksien (Gudrun'in lapsenmurhan puolisolleen kiusaksi ja Gunnar'in surmaamisen käärmekuopassa) kadonneen ja jättäneen sijansa lauhkeammille koston muodoille. Mutta tappelusta janostuneet Niebelungit yhtähyvin tässäkin juovat kaatuneitten verta. Johonkin määrään mahtaa siis Kalevalan humanisuudessa kuvautua Suomen kansan lempeämpi alkuluonne.

Sangen usein menee kuitenkin tämä syvätunteisuus luonnollisten rajojenkin yli ja muuttuu itkusuisseksi hempeämielisyydeksi. Ei ole yhtään Kalevalan uroista, joka ei joskus itkisi ja parkuiksi kurjimmalla tavalla. Tosin ei ole Kreikan sankarienkaan sydän niin rautainen kuin muinaisten Germanien; hekin itkivät ja valittavat sangen usein, vaan eivät he koskaan kuitenkaan mene siinä miehuuden rajan yli. Sitä vastaan on yhtä surkeaa kuin naurattavaa kuulla Wäinämöisen voivotuksia

Pohjolan rannalla:

»Onpa syytä itkeäni,
Vaivoja valittoani;
Kauan oon meriä uinut,
Lapioinut lainehia.
Tuota itken tuon ikäni,
Kun ma uin omilta mailta
Näille ouoille oville;
Kaikki täällä puut purevi,
Kaikki havut hakkoavi,
Joka koivu koikkoavi,
Joka leppä leikkoavi;
Yks on tuuli tuttuani,
Päivä ennen nähtyäni».[65]

Samaa laatua ovat myös Tieran ja Lemminkäisen uikutukset heidän yhteisellä Pohjolan-retkellensä[66] ja johonkin määrään myös Kullervon valitus yksinäisyydestänsä, sen jälkeen kun hän oli paennut Ilmarisen talosta.[67] Osaksi on kuitenkin tämä rumentava ylellisyys silminnähävästi myöhemmin tunkeunut, oikeastaan toiseen tarkoitukseen sepitetyistä, lyrillisistä lauluista.

Toiselta puolen on taas Kalevalassa ansio, josta ei Homeron lauluissa näe paljon ollenkaan jälkeä, nimittäin leikillisuus ja humorillinen pilanteko.[68] Tämä osoittautuu meidän runoissamme kahdessa erimuodossa: ensiksi tavassa, jolla runotar joskus kohtelee sankareitansa, toiseksi näiden omista lauseista. Vaikka esim. Wäinämöinen ylimalkaan on runottaren lemmikki, tehdään hänestä kosioretkillä nähtävästi sangen usein pientä pilaa. Sama on myös Lemminkäisen laita, kun hän, ajattelemattomasti, hurjasti kulkien, ajaa rekensä kumoon ja joutuu Saaren naisten nauruksi, taikka kun hän Pohjolan retkellä, suurta haukea tavoittaessaan, putoo mereen ja vedetään tukastansa ylös. Vielä paljoa tiheämmässä näemme samaa humorista toimivain henkilöin omista puheista. Erittäin on semmoinen leikillinen veitikkamaisuus omituinen Pohjolan neidolle ja Lemminkäiselle. Esimerkkejä siitä ei kuitenkaan tässä nyt tuoda esiin, koska niillä on soveliaampi paikka itsekunkin henkilön vastaisessa erityisessä luonteenkuvauksessa.

Aika onkin meidän nyt vuorostaan ottaa tarkasteltavaksi tapaa, jolla Kalevala ulkonaisia kohtia: henkilöinsä ulkonäköä, vaatteusta, aseita, asuntoja y.m. kuvaa. Ensiksimmäisessä suhteessa käy meidän runoelmamme jokseenkin kreikkalaisen rinnalla, toisissa sitä vastaan ei voi kieltää, että sen kuvaus, vaikka kyllä sangen eläväinen, on vähemmän täydellinen, laihempi kreikkalaista. Kumpasetkin yhtähyvin, noudattaen todellisen kertomarunouden vaatimusta, yhdistävät tällaiset ulkoseikkain kuvaukset melkein aina johonkuhun tekoon, taikkapa myös liittävät sen henkilön nimeen lyhyenä, mutta ytimekkäänä, vakinaisena mainesanana tai mainelauseena, samalla tavalla kuin myös joskus luonteen osoituksia. Näin on Lemminkäinen veitikka »verevä», Kullervo on »hivus keltainen korea», Tuonen ukko on »kolmisormi», Tuonen akka »koukkuleuka», Manalan tyttö, »matala ja musta». Toiselta puolen taas saamme tietää Ilmarisen tukan värin silloin, kun hän panee kypärän »kultaisille kutrisille», samoin että hänen silmänsä ovat »meren vaahan valkeuiset, meren ruo'on ruskeuiset», silloin kun Pohjolan emäntä, hänen sulhasena astuissansa tupaan, niitä tarkastaapi. Minkä karvainen Lemminkäisen parta oli, sen näemme siitä, kun hän suutuksissaan »mursi mustoa haventa».

Sama on myös vaatteuksen ja aseitten y.m. ulkoseikkain kuvauksen laita. Ilmarisen puku esim. tuodaan meille silmien eteen siinä tilaisuudessa, kun hän panee kappaleen toisensa jälkeen yllensä, hankkiessaan kosiomieheksi. Pohjolan neidon koristeet luetellaan meille yksitellen, sitä myöten kuin hän niillä somistaa itseänsä Ilmarisen tullessa Sammon taontaan. Ainon kalleudet niin-ikään opimme tuntemaan ensiksi, koska hän ne harmissaan heittää maahan, ja sitten kun hän pukeikse äidiltä saatuihin uusiin. Lemminkäisen sotavarukset ja aseet kuvataan meille sitä myöten kuin hän niitä, Pohjolaan lähtiessä, käsiinsä ottaa ja koettaa. Joukahaisen jousi, Wäinämöisen miekka ja Tieran keihäs ovat koko komeudessaan kuvattuna, osaksi kun ne taotaan (samoin kuin Iliadissa Achilleen kilpi), osaksi kun ne tarvittaessa otetaan alas seinältä. Me näemme kuinka esim. viimeinmainittu astala oli kuvapiirroksilla kaunistettu:

Heponen sulalla seisoi,
Varsa vaapui lappealla,
Susi ulvoi suoverolla,
Karhu karjui naulan tiessä.[69]

Toiselta puolen myös ei puutu lyhyitä, nimen lisäksi aina pantuja, vaatteuksen kuvauksia. Tapio esim. on »havuhattu, naavaturkki», hänen puolionsa Mimerkki »siniviitta, punasukka»; Kullervo on »sinisukka», »kullan solki», »kengän kanta kaunokainen». Joskus harvoin vaan on ulkonäkö ja vaatteus

laveammin kuvattu, mihinkään tekoon liittämättä. Niin esim. ovat muutamassa painamattomassa toisinnossa yllä esiintuodut, jo itsessään tavallista pitemmät maineet Kullervosta vielä jatkettut sanoilla:

Tinatuppi, vyö hopea,
Parta kullan palmikoissa,
Pää kullan ripalehissa.[70]

Toinen esimerkki samasta menettelytavasta on merestä noussut vaskimies, joka sitten tammen kaatoi. Syy näihin poikkeuksiin on kuitenkin silminnähtävä: edellisessä tahtoo runotar näyttää sotaan lähtevän Kullervon täydessä, entisestä orjan halpuudesta eroavassa sankariloistossansa; jälkimmäisessä taas osoittaa, ettei tuo kääpiöjättiläinen ollut nykyisemmän rauta-ajan miehiä.

Vielä edelleen samaa ainetta tutkien saamme kilpakosinta-retken hankkeissa täydellisen käsityksen Wäinämöisen komeasta laivasta:

Pani haalien haljakkahan,
Punaisehen pursipuolen,
Kokat kullalla kuvasi,
Hopealla holvaeli.
Nosti päälle purjepuunsa,
Veti puuhun purjehia,
Veti purjehen punaisen,
Toisen purjehen sinisen.[71]

Samassa tilaisuudessa Ilmarisen orja, kosiorekeä varustaisaan:

Pani kuusi kukkulaista,
Seitsemän sini-otusta
Vempelille viekumahan,
Rahkehille raukumahan.
Kantoi tuohon karhun taljan,
Istuaksensa isännän,
Toip on toisen turskan taljan
Kirjokorjan katteheksi.[72]

Pohjolan tuvan näöstä taas on meille laveasti kerrottu, silloin kun se valmistetaan häitä varten.[73]

Merkillinen seikka on se, että runotar aseitten ja huonekalujen kuvauksissa niin tuhlaavaisesti käyttää kalleita aineita. Karhunpeijaisissa esim. karhun liha keitetään kullatussa kuparissa, ja keitto sitten syödään kultaveitsillä, hopealusikoilla: Pohjolan pidoissa sulhasen oritkin syötetään koropasta kultaisesta; Wäinämöisen verikin noidan talossa otetaan vastaan kultakannuun, hopeatuoppiin; jopa näemme joskus hongissakin hopeaoksia, kuusissa kulta-omenia. Samoin ovat silkki ja sametti sangen tavallisia aineita ihmisten pukimissa ja sänkyvaatteissa, niin myös hevosten päitsissä y.m. Melkein voittavat Suomen runot tässä ylellisyydessä kreikkalaisetkin, vaikka todellisuudessa kullat näillä meidän poloisilla Pohjan perillä enimmiten mahtoivat olla »Kuuttaren kutomat», hopeat »Päivättären kehreämät».

Kertomarunouden luonteeseen näimme viimein myöskin kuuluvan ympäröivän luonnon kuvaamisen. Tässä on Kalevala menetellyt samalla taidolla kuin Kreikan laulut, ainoasti vähän eriävällä tavalla. Iliadissa ilmautuu luonnon kuvauksia melkein yksistään vertauksissa. Me näemme niiden kautta elävästi edessämme Kreikan ja Vähän-Aasian maisemat korkein vuorineen, kuohuvin merineen, leijonineen, metsäkarjuineen, metsäkauriineen y.m. Odysseiassa tulee näiden lisäksi vielä tarkkoja, luultavasti todenmukaisia kuvauksia erinäisten maakuntien ja seutujen luonnosta. Tämmöisiä paikalliskuvauksia on Kalevala kokonansa vailla; sen tapausten tanner ei ole sovitettu mihinkään määrättyyn, todelliseen seutuun; mutta sitä vastaan astuu Suomenlahden rannikkoin ylimalkainen luonto tässä eteemme melkein vielä elävämpänä kuin Kreikan luonto Homeron lauluissa. Etelä-Suomen meri ja järvet, sen kuusikot, hongikot yhdessä harvinaisempain tammien ja vaahterain kanssa; sen karhut ja hirvet, sen kotkat ja käet ovat tässä kaikki kuvattuna. Samoin myös Pohjolan eli Lapin puuttomat tunturit peuroinensa. Osaksi ilmautuvat ne Kalevalassakin vertauksissa, vaan vielä useammin jonkun teon yhteydessä. Niin esim. Pellervoisen kylväessä metsiä, tuodaan jokainen tärkeämpi puulaji esiin soveliaan kasvinpaikkansa ohella. Pohjolan neiden hyvästijätössä kodilleen ovat kuvatut kaikki lähiseudun paikat omituisessa puvussansa, omituisin asukkaineen. Enimmiten ovat nämät luonnonkuvaukset, niinkuin oikein onkin, ainoasti lyhyet, tehdyt muutamilla harvoilla piirteillä. Joskus näemme kuitenkin myös vähän laveampia, täydellisempiä. Onpa meille häärunoissa yhdessä paikassa tarjona kokonainen pikkukuva perisuomalaisesta maisemasta:

Ohoh kultaista kyläistä!

Nurmet alla, pellot päällä,
Keskellä kylä välillä,
Kylän alla armas ranta,
Rannassa rakas vetonen;
Se sopivi sorsan uia,
Vesilinnun vieretellä.[74]

Runoelmassa esiintyvät luontokappaleet ovat enimmäiten myös kuvatut ainoasti muutamilla ainoilla, vaikka omituisuutta osaavasti näyttävillä piirteillä; vaan joskus tapaamme niistäkin laveamman kuvauksen, joka silloin on tehty metsissä ikänsä eläneen koko tarkalla tuntemisella ja taidolla. Sanomaa Ainon kuolosta tuova jänis astuu esim. ilmi-elävänä: ristisuuna, paltsasilmänä, pitkäkorvana ja vääräsäärenä etehemme. Vielä täydellisemmin ja osaavammin on karhu kuvattuna:

Kasvoi otso kaunihiksi,
Yleni ylen ehoksi:
Lyhyt jalka, lysmä polvi,
Tasakärsä talleroinen,
Pää levyt, nenä nykerö,
Karva kaunis röyhetyinen.[75]

Niinkuin äsken sanottiin, on Homeron lauluissa luonto kuvattu etenkin vertauksissa. Mutta vertaukset kreikkalaisten kertomalauluissa eivät ole sitä vastaan suinkaan kaikki otetut luonnosta; suuri osa, jos ei suurin, on ottanut kuvansa ihmisten jokapäiväisistä askareista, paimenen ja maanviljelijän elämästä. Sama ei ole laita Kalevalan vertauksissa, jotka juuri harvoin hakevat vastinetta ihmisen käden kautta muuttuneen luonnon piiristä. Esimerkkinä tämmöisistä olkoon kuitenkin vertaus raudan kiehumisesta Ilmarisen ahjossa:

Rauta *vellinä* viruvi, Venyi *vehnäisnä tahasna, Rukihisna taikinana*. [76]

Mutta melkein aina kääntyy Suomen runotar vertauksissansa viljelemättömän luonnon esineisin ja ilmiöihin. Näitä kuvaannollisia lauseita on muuten Kalevalassa tosin paljoa harvemmassa kuin Homeron lauluissa, tiheimmältä ainoasti lyyrillisissä häävirsissä. Mutta se puute on yltäkyllin palkittu niissä ilmautuvan hienon ja syvän luonnonkäsityksen tai omituisen keksintövoiman tai ihanan suloisuuden kautta. Kääntäkäämme hetkiseksi huomiomme muutamiin esimerkkeihin semmoisista. Vipusen laulaessa vanhoja luottehia Väinämöiselle:

Kieli laski lausehia,
Kuin on sälkö sääriänsä,
Ratsu jalkoja jaloja.[77]

Morsiamen kutomista kehutaan häävirsissä:

Niin sen piukki pirran ääni,
Kuin käki mäellä kukkui;
Niin sen suihki sukkulainen,
Kuin on portimo pinossa;
Niin sen käämi käännähteli,
Kuin käpy oravan suussa.[78]

Vieraitten vaatteuksesta on häälauluissa sanottu:

Kaikk' on kansa haljakassa,
Niinkuin metsä huutehessa,
Alta niinkuin aamurusko,
Päältä niinkuin päivän koite.[79]

Itse morsian puolestansa:

On kuin puola puolikypsi,
Niinkuin mansikka mäellä,
Tahi kuin käkönen puussa,
Pieni lintu pihlajassa,
Koivussa koreasulka,
Valorinta vaahterassa.[80]

Saajanaisen kauneutta taas ylistetään myöhemmin näillä sanoilla:

Saajanaisen sirkut silmät,

Niinkun tähet taivahalla;
Saajanaisen kuulut kulmat,
Kuni kuu meren-ylinen.[81]

Aino onnettomuudessaansa vertailee toisten oloa ja omaansa:

Niin on mieli miekkosien,
Autuaallisten ajatus,
Kuin on vellova vetonen
Eli aalto altahassa;
Niinpä on poloisten mieli,
Kuin on hanki harjun alla,
Vesi kaivossa syvässä.[82]

Sukua näille vertauksille ovat myös ne kuvaannolliset lempisanat, joissa erittäin nuoria tyttöjä mainitaan kaikellisilla rakasten elävien ja kasvien nimillä, esim. näädiksi, sinisotkiksi, alleiksi, perhosiksi, kukiksi, lehdiksi, mansikoiksi y.m. Joskus harvoin on tällainen nimi otettu ihmiskäden kautta muuttuneesta luonnosta, koska esim. neitoa puhutellaan sametiksi tai veran nukaksi. Hyvin harvoin niin-ikään ovat tällaiset mielitys-sanat käytetyt miehistä; silloin heitä mainitaan heille sopivalla tavalla haukoiksi tai kotkiksi; pieni Jesus poikana viimeisessä runossa taas on nimitetty kultaomenaksi. Muutamat näistä nimityksistä ovat kuitenkin sivistyksen kautta kovin aristuneelle korvallemme hiukan oudot. Naurattaa esim. tahtoo meitä, kun näemme tyttösen mainittuna kanaksi tahi hanheksi. Mutta raittiista luonnon-ihmisestä eivät semmoiset sanat tunnu loukkaavilta. Vertaahan Kreikankin runous, naurua pelkäämättä, sankareitansa milloin aaseiksi, milloin pässeiksi.

Jos ihmiset näissä mielityksissä muutetaan järjettömän, jopa hengettömänkin luonnon valtakuntaan, niin on myös Kalevalassa sen sijaan tämä luonto vielä useammin tehty ihmisen kaltaiseksi, vertaiseksi, mielelliseksi ja kielelliseksi. Kaikilla elävillä on tunteensa, ajatuksensa ja siveellinen käsityksensä. Ihminen heitä puhuttelee ja he vastaavat hänelle; jopa tapahtuu välistä, että he sangen tärkeinä hetkinä antavat ihmiselle ratkaisevia neuvoja. Näin osoittaa esim. tianen Wäinämöiselle, kuinka maa on raivattava pelloksi, kyntörastas vaikuttaa Pohjolan neidon käsitykseen avio-elämästä, varis herättää kostontuumat Kullervon sydämessä. Eikä siinä kyllä, vaan samoin myös tuntevat, ajattelevat ja puhuvat kaikki puut ja kivet, jopa myös ihmisen itsesepittämät kalutkin, miekat, veneet, y.m. Ihminen Kalevalassa vielä elää kreikkalaisesta maailmankatsannosta jo aikaa kadonneessa lapsellisessa, puoleksi itsetajuttomassa yhteydessä luonnon kanssa. Tämä käsitystapa, vaikka tietysti meidän sivistyskannallemme vielä oudompi kuin kreikkalaiselle, miellyttää kuitenkin sangen usein naivisuutensa kautta ja on paitsi sitä synnyttänyt useampia mitä suloisimpia luonnon-idyllejä, jotka kuuluvat Kalevalan kalleimpihin helmiin. Semmoinen on varsinkin koivun valitus elämästensä toisessa kanteleensynty-runossa. Etsiessään ainepuuta kanteleeksi, kuulee Wäinämöinen koivun itkevän ja kysyy siltä:

»Mit' itket, ihana koivu,
Puu vihanta vierettelet,
Vyöhyt valkea valitat?»

Siihen vastaa surullinen koivu:

»Vajauttani valitan,
Kun olen osaton raukka,
Tuiki vaivainen varaton
Näillä paikoilla pahoilla.
Osalliset, onnelliset
Tuota toivovat alati:
Kesän kaunihin tulevan,
Suven suuren lämpiävän.
Toisin vaivainen varoan:
Kuoreni kolottavaksi,
Lehtivarvat vietäväksi.
Useinpa minun utuisen,
Usein utuisen raukan
Lapset kerkeän keväimen
Luokseni lähenteleikse,
Veitsin viisin viiltelevät
Halki mahlaisen mahani;
Paimenet pahat kesällä
Vievät vyöni valkeaisen,

Ken lipiksi, ken tupeksi,
 Kenpä marjatuohiseksi!
 Use'in minun utuisen,
 Use'in utuisen raukan
 Tytöt allani asuvat,
 Lehvät päältä leikkelevät,
 Varvat vastoiksi sitovat!
 Use'in minä utuinen,
 Use'in utuinen raukka
 Kaadetahan kaskipuiksi,
 Pinopuiksi pilkotahan;
 Kolmasti tänä kesänä
 Miehet allani asuivat,
 Kirvestänsä kitkuttivat
 Mun poloisen pään menoksi,
 Heikon henkeni lahoksi.
 Se oli ilo kesästä,
 Riemu suuresta suvesta;
 Ei ole talvi sen parempi,
 Lumen aika armahampi.
 Jopa aina aikaisehen
 Mure muo'on muuttelevi,
 Pääni painuvi pahaksi,
 Kasvot käypi kalveaksi,
 Muistellessa mustat päivät,
 Pahat ajat arvellessa.
 Siitä tuuli tuskat tuopi,
 Halla huolet haike'immat;
 Tuuli vie vihannan turkin,
 Halla kaunihiin hamehen;
 Niin minä vähävarainen,
 Minä koito koivu raukka
 Jään aivan alastomaksi,
 Varsin vaattehettomaksi
 Vilussa värisemähän,
 Pakkasessa parkumahan.»[83]

Tähän kuvausten elävyyteen ja tuoreuteen liittyy viimein vielä Kalevalassa yhtä elävä, raikas, kuvaavista sanoista ja muodoista rikas kieli. Mikä voima esim. on noilla lukemattomilla, niin monellaisia luonnon-äänten vivahduksia, jopa myös ulkomuotoa tai yhtä ja toista fyysikkallista ominaisuutta osoittavilla onomatopoeettisilla sanoilla! Niissä on mahtava kuvauskeino, jota viljelyksen kautta enemmän kuluneet kielet, yksinpä tuo rikas, sointuva Kreikan kielikin, kipeästi kaipaavat. Voihan Suomessa yksi ainoa sana jo ilmi-elävästi tuoda etehemme työn koko tavan tai esineen pääläadun. Hyvin sopiva kertomaruonoelman luonteeseen on myös tuo Suomen runouden koriste, jota ajatuskerroksi nimitetään. Kun näet sama asia on sanottava toistamiseen toisilla sanoilla, tulee se sen kautta katsotuksi useammilta haaroilta, kokonaisuudessaan. Kuitenkin on myönnettävä, että tämä ajatuskerto toisinaan, etenkin jos liian monta kertovärssyä peräkkäin asetellaan, on haitallinen tapauksen luonnolliselle kululle ja synnyttää pitkäveteyttä.

Kreikkalaisten kuusimitta-värssy on pituutensa ja sointuisuutensa tähden sekä vaihtelevaisuutensa kautta erijaloissa epäilemättä soveliain epilliseen runouteen. Meidän vanha runomittamme on kovin lyhyt, josta osaksi mahtaa tulla kuvausten lyhyys kreikkalaisiin verraten; sillä, koska jokainen lyhyt värssy on kerrottava, venyisi pitempi kuvaus helposti ikäväksi. Toiselta puolen kuitenkin on myönnettävä, että juuri tämä runomitta on erin-omaisen luonteva Suomen kielen koko sointuisuutta esiintuomaan. Tässä mitassa näet sanojen tavallinen puhekorko ja värssyjalkojen paino enimmäkseen eivät satu yhteen. Tällä tavoin »runomitan tahti ja kieli väliin yhdistyvät, väliin erkanevat toisistansa, taistelussaan juuri sitä selvemmin näyttäen yhteyttänsä. Ne ovat niinkuin kaksi rakastavaista, jotka riitaantuvat ja jälleen sopivat, tässä leikissä ilmoittaen liittonsa luonnetta, joka on vapaata vapauden uhraamista».[84] Tämän kautta saapi vanha runomittamme suuren, vaihtelevaisen moninaisuuden, josta tähän asti tehdyt ruotsalaiset ja saksalaiset käännökset eivät anna vähintäkään käsitystä; ne ovat näet väärentäneet mitan yksitoikkoiseksi, säännölliseksi trokeiseksi, joka koko runoelmaan painaa mitä väsyttävimmän ikävyyden merkin.[85]

Me olemme näin nyt uudestaan ihaelleet Kalevalan monipuolista kauneutta; me olemme vertailemalla muiden kansain luomiin samalla alalla, etenkin kreikkalaisiin, vakauneet siitä, että tämä ihastuksemme

ei ole sokean kansallisen yksipuolisuuden vaikuttama; me olemme vielä nähneet, että useimmat etevimmät ulkomaalaisetkin tutkijat innokkailla lausunnoilla ottavat osaa meidän ihastukseemme. Mutta me olemme kuitenkin samassa nähneet, että yksi näistä tutkijoista on rajoittanut ylistyslausuntonsa sangen ankaralla lisäyksellä. Max Müller myönsi Kalevalan vertaisuuden Homeron lauluin kanssa ainoasti sillä kovalla ehdolla, että ensin piti unohtaa kaikki, mitä lapsuudesta on oppinut katsomaan kauniiksi. Mikä on tähän tylyyn tuomioon voinut antaa syytä? Kuvaustapaa ei hän voinut tarkoittaa, sillä se on, niinkuin olemme nähneet, jokseenkin samallinen kuin Kreikkalaisten epoksissa. Vähempi taiteellisuus yhdessä tai toisessa suhteessa tietysti ei vielä oikeuta päätöstä, joka nähtävästi tarkoittaa jotain yleistä perus-vikaa. Tuskin myös mahtoi Kalevalan suunnitelma olla hänellä mielessä; sillä tämäkin, vaikka niin suuresti epäsuuntainen, ei kuitenkaan perilaadultaan eria muissa samanlaatuisissa teoksissa yleisestä. Müller nähtävästi tarkoittaa jotakin omituisuutta Kalevalan koko maailmankatsannossa, joka on aivan vierasta niin hyvin muinais-kreikkalaiselle käsityskannalle kuin myös Euroopan nykyiselle, ja joka niin muodoin outoutensa kautta estää epoksemme kauneuden nauttimista. Tämä läpikäyvä vieras aine ei voi olla mikään muu kuin se, jonka Rosencrantz on katsonut meidän kertomarunoillemme niin luonteen-omaiseksi, että hän on keksinyt Kalevalalle nimen »*loitsu-epos*». Yliluonnollisuuksia ja loitsimista tapaamme tosin joskus muidenkin kansain kertomarunoelmissa, yksinpä myös Homeron lauluissa. Muistakaamme Iliadissa Chimaera lohikäärmettä, jonka Bellerophontes oli saanut hengiltä; muistakaamme Odysseissa suunnatonta Polyphemos jättiläistä, ja Kirkeä, joka loitsi useampia Odysseyn kumppaleita »alakärsiksi». Mutta kaikki nämä ihmeet ovat kuitenkin muissa epoksissa ainoasti harvinaisina poikkeuksina ja moni niistä kerrotaan ammoin jo menneinä aikoina tai kaukaisissa tuntemattomissa maissa tapahtuneeksi. Mutta Kalevalassa ovat yliluonnolliset eriskummallisuudet aivan jokapäiväisiä ilmiöitä ja loitsimiseen perustuu suuri ja tärkeä osa itse toiminnasta.[86]

Aika- ja paikka-suhteilla leikittelee Kalevala monesti semmoisella mielikuvituksen rohkeudella, jolla ainoasti Indian runoudessa on vertaisensa. Wäinämöinen, ennen kuin syntyi, venyi vuotta seitsemänsataa, yhdeksän uroon (yrön) ikää äitinsä kohdussa. Häätupa Pohjolassa taas on niin avara, että:

Kukko kun laessa lauloi,
Ei sen ääni maahan kuulu;
Penin haukunta perässä
Ei kuulu ovelien asti.[87]

Vielä suunnattomampi oli samoja häitä varten lihoitettu härkä:

Hämeheissä häntä häilyi,
Pää keikkui Kemijoella;
Päivän lenti pääskyläinen
Härän sarvien väliä;
Kuun juoksi kesä-orava
Häpähältä hännän päähän,
Eikä päähän päässytäkänä,
Ensikuussa ennättänyt.[88]

Samallaisia jättiläis-eläviä tapaamme useampia, esim. kotkia ja haukia. Heidän sukuunsa kuuluu myös tuo summaton tammi, joka pilviä pidätti, päivän pimensi; niinkään ensin niin pikkuinen tammen kaataja, ja Antero Vipunen, jonka suonia myöten Wäinämöinen souteli veneellä, jonka vatsaan rakensi pajan. Huomattava on kuitenkin, ettei tämä ruumiin ko'on suunnattomuus ilmau muissa kuin eläimissä ja ihmiskunnan ulkopuolella seisovissa jättiläisissä. Itse sankareitaan kuvatessaan pysyy Suomen runotar aina kohtuuden ja kauneuden rajoissa.[89] Onpa myös paikkoja, joissa tuolla suunnattomuudellakin, jos kerran luovumme todennäköisyyden vaatimuksista, on kauneutensa kuvauksen yliluonnollisessa mahtivaikutuksessa. Katsokaamme esim. Ilmarisen takoman kotkan ja Tuonen hau'in suurenmoista taistelua.[90] Tuon jättiläislinnun lentäessä:

Yksi siipi vettä viesti,
Toinen taivasta tapasi;
Kourat merta kuopaeli,
Nokka luotoja lotaisi.

Hau'illa taas oli:

Kieli kahta kirvesvartta,
Hampahat haravan varren,
Kita kolmen kosken verta,
Selkä seitsemän venehen.

Vaihtelevaisen taistelun jälkeen, joka läpitsensä on mestarillisesti kuvattu, kotka

Kivastihe vielä kerran —
Siivet välkkyi valkeana,
Silmät selvänä tulena —
Saipa hau'in kynsihinsä,
Nosti suuren suomuhau'in
Alta aaltojen syvien.

Mutta heidän ottelunsa kautta koko luonnossa aikaansaatu hämminki ei vielä asettunut samassa:

Ei vesi ve'elle tullut
Hau'in suuren suomuloista;
Ilma ei ilmalle hajaissut
Kokon suuren höyhenistä.

Vielä oudompi meille, vielä häiritsevämpi Kalevalan kauneuden nautinnolle on usein loitsiminen, varsinkin kun se toimitetaan ulkonaisilla taikatempuilla. Koska esim. Lemminkäinen höyhentä hieromalla synnyttää teeriparven, villan untuvasta lammasmaun, syötiksi Pohjolan tiellä vastaan tulevalle tuliselle kotkalle sekä porttia vartioivalle karhulle ja sudelle; taikka koska Wäinämöinen viskaamalla taulapalasan mereen luopi karin, johon Pohjolan laiva rikkoutuu — niin nämä teot eivät nykyaikana voi huvittaa muualla kuin lapsikamarissa. Sama on laita, koska Kalevalan urhot tai Pohjolan emäntä muuttavat itsensä kyiksi, haukoiksi, kyyhkysiksi y.m. Paljoa parempi ei myös ole sanoilla loitsimisen, »laulamisen», vaikutus hyvin useassa tapauksessa, erittäin jos tuolla yliluonnollisella keinolla pyydetään saada aikaan aivan tavallisia askareita taikkapa myös jos se käytetään jonkun odotetun sankariteon asemesta. Koska esim. Wäinämöinen panee kaiken noitavoimansa liikkeelle tavallisen veneen rakentamiseen, Osmotar samaten tavallisen oluen keittoon; koska Lemminkäinen ja Pohjolan isäntä, ennen kuin miehuulliseen, rehelliseen tappeluun ryhtyvät, ensin pitkät ajat laulavat esille kaikellaisia otuksia toisillensa kiusaksi, taikka koska Wäinämöinen, suurelle kansalliselle sankariretkelle lähteissään, ei kerää laivaansa todellista kansaa, vaan täyttää teljot »laulamallansa», siis olemattomalla väellä — niin menettää koko tapaus todennäköisyytensä ja samassa enimmänsä osan viehättäväisyydestään.

Sitä vastaan löytyy kuitenkin myös sangen monta kohtaa, joissa loitsiminen ei ollenkaan vähennä runollista nautintoamme, vaan päinvastoin jylhänjalolla mahtavuudellaan nostaa ihmetteleväistä ihastusta, niin että unohtamme, mitä siinä on luonnotonta. Semmoinen on se voimallinen laulu, jolla Wäinämöinen rankaisee röyhkeätä Joukahaista,[91] semmoiset Lemminkäisen varous-sanat[92] ja raudan manaus.[93] Samoin myös on laita, koska loitsiminen pikemmin on jumalain avun rukoilemista. Tätä laatua esim. ovat Lemminkäisen metsäluvut,[94] Ilmarisen emännän karjaluvut[95] y.m. m. Tässä jälkimmäisessä tapauksessa onkin yliluonnollisuus oikeastaan poistettu, edellisessä kumminkin saanut puhtaasti henkisen ilmestymismuodon ja on paitsi sitä sovitettu niin mahtavan keinon vertaiseen suureen tehtävään.

Oikeastaan, »jos voisimme unohtaa, mitä me lapsuudessa olemme oppineet pitämään kauniina», ei pitäisi Kalevalan loitsimisen laajemmassakaan käsityksessä kovin loukata ja oudostuttaa meitä. Eikö tapahdu Iliadissakin sekä Odysseiassa paljon yliluonnollista, silloin kun jumalat, niinkuin yhä tekevät, ilmautuvat sen tai sen syrjähenkilön muodossa, vaikuttaen päätöksiin ja ottaen osaa tappeluihin, torjuen pois peitsiä ja nuolia, jotka heidän lemmikeitönsä uhkaavat, ja oikaisten näiden omain aseitten suuntaa vihollisille vahingoksi? Se on heissä aivan luonnollista, vastattaneen siihen, koska he ovat yliluonnollisia olentoja. Aivan oikein, niin on laita kreikkalaisen käsityksen mukaan; mutta Suomalaisten muinainen usko se asetti taas ihmisten käsiin suurimman yliluonnollisen vallan. Perinjuurinen erotus on näet Kreikkalaisten ja Pohjan kansain maailmankatsannossa. Eteläläiset kumartuivat nöyrästi jumalain vallan alle, jopa siihenkin määrään, että käsittivät kaikki tärkeimmät tuumansa ja päätöksensä, samoin kuin hankkeittensa menestyksen, jumalien antamiksi. Aivan toinen oli ihmisten ja jumalain väli täällä Pohjan perillä. Skandinavian vikingi ylpeydessään, rajattomassa rohkeudessaan sangen vähän huoli jumalain avusta; hän luotti omaan ruumiinvoimahansa, oman rautapaitansa vahvuuteen, oman miekkansa terävyyteen. Samaa itsevaltaista periluonnetta oli myös hänen suomalainen naapurinsa: erotus oli vaan siinä, että tämä enemmän luotti sanansa tenhoon kuin miekkansa terään, enemmän henkensä mahtiin kuin ruumiinsa väkevyyteen. Olipa hän, jos perinpohjin tutkimme, vieläkin ylpeämpi, vieläkin varmempi voimastansa, vieläkin itsenäisempi kuin Skandinavian sankari. Vikingi kuitenkin tunnusti jumalain olevan häntä itseään voimakkaampia, vaikka kyllä hän useinkin uhallaan vastusteli heidän tahtoansa, pelkäämättä syösten itsensä siitä hänelle välttämättömästi tulevaan turmioon. Mutta suomalainen noita katsoi oman voimansa vielä jumalainkin voimaa suuremmaksi; hän katsoi heidät ainoasti välikappaleiksi kädessänsä. Jumalat Kalevala-runostossa eivät sekaannu asioihin omatakeisesti, itsenäisesti; jos Kalevalan urhot heitä lähettävät Pohjolata vastaan, niin he rientävät sille tuottamaan vahinkoa; jos Pohjolan emäntä heitä Kalevalan turmioksi nostaa, he tottelevat yhtä hyvin hänenkin

käskyjään. Heidän apunsa tai vastustuksensa ei ole koskaan mitään hurskauden palkitsemista tai pahuuden rankaisemista; hyvän ja pahan erotus ei ole ylimalkaan vielä kehittynyt selväksi suomalaisessa muinaisessa käsitystavassa. Hyvin harvoin jumalille edes tarjotaan uhreja heidän suosionsa taivutukseksi; heidän vaan täytyy, niinkuin orjain, ilman omaa ehtoansa, ilman palkinnon toivoa, täyttää annettu käsky. He ovat vaan jonkunlaisia, tavallista tehokkaampia taikakaluja, joita taitava loitsija käyttää, miten hänen tarpehensa vaatii.[96]

Tältä muinais-suomalaisen maailmankatsannon kannalta katsoen ei loitsiminen olekaan mitään luonnotonta, sillä loitsijat ovat taitonsa kautta yliluonnollisia olentoja. Ja miksikä ei voisi katsoa tätä yhtähyvin suomalaisen muinaisuskonnon kannalta kuin Kreikan jumalain sekaantumista asioihin kreikkalaiselta? Miksikä? — siinäpä asia juuri onkin! — siksi että emme ole lapsuudesta asti semmoiseen katsantotapaan tottuneet; siksi että me siis tosin äyllämme voimme semmoisen katsantotavan käsittää, vaan että koko kasvatuksemme kautta muodostunut kauneudenaistimme sitä oudoksuu, sitä vieroo. Tämä on, suunnitelman toimeenpanon vaillinaisuuden ohessa, syynä siihen, ettei Kalevala ensilukemisella annakaan meille niin suurta ja puhdasta runollista nautintoa, kuin mitä se kuitenkin oikeastaan sisältää. Itse tapaus monin eriskummallisuuksineen vetää ensiksi huomiomme puolehensa; vasta sitten, koska, useammin kerroin luettua, noiden ulkonaisten seikkain vaikutus on tylstynyt, aukeaa silmämme yhä enemmän ihaillemaan niiden välillä ja alla piilevää ikuista kauneutta. Kalevalan lukeminen on siinä aivan kuin matkustus meidän Suomen-niemellämme. Meidän täytyy sangen paljon kulkea kuivia kankahia taikka autioita louhikoita, jotka viljelykseen tottunutta silmää oudoksuttavat ja kammoksuttavat. Mutta yht'äkkiä kimaltaa sitten taas vastahamme joku sinisilmä järvi sadoin saarineen, tuhansin niemineen, vihreäin lehtojensa, visertävään lintujensa, taivaan rannalla sinertävään, korkeain honkaharjunsensa keralla — ja meille on siinä tarjona nautinto, jonka vertaa saa hakea kaukaa avarasta maailmasta, nautinto, johonka päästäksemme me toiste mielellämme kuljemme noiden sulottomainkin seutuain läpi.

Sangen moneen näistä Kalevalan ihanuuksista olemme jo likemmin tutustuneet tässä yleisessä katsauksessa; mutta sangen monta, ja juuri kaikkein viehättäväisimmät, ovat vielä esiin tuomatta. Lähin tehtävämme on nyt tutustuminen toimivain henkilöin luonteenkuvauksiin, jotka, niinkuin jo ylempänä viitattiin, ovat aivan verrattomat kansan-epillisyiden alalla, ja sitten viimein meidän on kääntäminen huomiomme kahteen välitapaukseen, jotka puhtaassa ihmisellisyydessään, mistä vanha taikamaailma jo on melkein kokonaan haihtunut, sekä muutenkin syvien peri-aatteittensa ja taiteellisen kokoonpanonsa puolesta ovat runottaremmepä jaloimmat luomat.

III. Väinämöinen.

Pääsankarissaan Väinämöisessä on Suomen kansa tahtonut luoda perikuvan siitä luonteensa puolesta, johon se itse on aina suurimman arvon pannut. Hänessä on personoitu suomalainen syvä-aatteisuus ja runollisuus, suomalainen mielihalu henkisiin pyrintöihin ja luottamus hengen voimaan.

Wäinämöinen keksii Suomen soiton, kanteleen, ja ihastuttaa sillä koko luonnon. Hän on samassa suurin tietäjä; hän osaa laulaa

Noita syntyjä syviä,
Muinaisia muisteloita,
Joit'ei laula kaikki lapset,
Ymmärrä yhet urohot.

Hän ilmoittaa myös viisautensa neuvoillaan ja varoituksillaan, joita jokaisen tärkeämmän tapauksen johdosta lausuu kansallensa.[97] Joskus ilmautuu tämä viisaus kuitenkin muodossa, joka ei ole aivan suora, jota me pikemmin sanoisimme viekkaudeksi. Valhe livahtaa sangen liukkahasti hänen kieleltänsä, jos se tarkoitukseen sopii. Katsokaamme esim. kuinka hän kiertävillä selityksillään pyytää saada Ilmarisen sisaren[98] sekä Tuonen neidon[99] petetyksi, ja kuinka hän kavalasti viekoittaa Ilmarisen Pohjolan matkalle. Hänessä me näemme siis Kreikkalaisten viisaan Nestorin ja kiveräneuvoisen Odysseyn yhdistettynä yhdeksi ja samaksi personaksi.

Tämmöinen on ja sinä pysyy hänen luonteensa perustus kaikissa vaiheissa. Mutta muut piirteet, jotka hänen kuvaansa täydentävät, eivät olekaan yhtä vakinaiset: toinen on Väinämöinen monin puolin luomis-runoissa, toinen kosiohankkeissansa, toinen viimein taistelussaan Pohjolan kansaa vastaan. Olisiko tässä, niinkuin muutamat väittävät, lisätodistus Kalevalan yhteyttä vastaan? Vai olisiko se luettava noihin vaillinaisuuksiin suunnitelman toimeenpanossa, joista on ollut puhe? Vai olisiko joku muu selitys mahdollinen, joka luonnollisesti sovittaisi erilaisuudet tapauksen omaan kehittymiseen? Luullakseni eriseikkojen tarkempi tutkimus, vaikka tosin tuokin ilmi yhtä ja toista selittämätöntä ristiriitaisuutta, on pääasiallisesti vahvistava viimeksi esiintuodun mielipiteen.

Luomis-runoissa, niiden nykyisessä muodossa, ei näy Wäinämöinen vielä ilmauvan täydessä taidossansa, voimassansa. Päästyään niemelle nimettömälle, manterelle puuttomalle, elelee hän siellä monta vuotta, ennen kuin havaitsee tarpeelliseksi, että maa tulisi verhotuksi vihriäisellä kasvivaipalla. Eipä hän sittenkään itse ryhdy tähän tärkeähän työhön; sen toimittaa Pellervoinen, eikä runo ilmoita, tapahtuuko se Wäinämöisen käskystä vai itsenäisellä tavalla, ainoasti hänen pyynnöstänsä. Muiden puitten jo rehoittaissa, on vielä tammi taimimatta; senkin kasvattaminen viimein ei ole Wäinön vaikuttama, vaan merestä noussut Tursas kylvää tammen terhon polttamiensa heinäin tuhkaan. Yhtä vähän myös kykeni Wäinämöinen tuota liian suureksi kasvanutta tammea maahan kaatamaan; hänellä ei ole tässä työssä muuta osaa, kuin että äitinsä, veden emo, hänen pyynnöstään lähettää kaatajan. Meren rannalta löydettyin ohran siementen kylväminen on ensimmäinen työ, johon Wäinämöinen itse ryhtyy; mutta tässäkin saapi hän vasta tiasen neuvon kautta tietää, että maa sitä varten on raivattava, kaski kaadettava. Samoin ei hän sitten itse osaa syyttää kaskeaan; kotka, ilman lintu, iskee hänelle siihen tulta. Vasta kylvönsä jälkeen lausuu hän ensimmäiset loitsulukunsa viljan kasvua vaurastuttaakseen; kuitenkin ovat nämät vielä vasta puoleksi tietäjän mahtikäskyjä luonnon voimille, toiseksi puoleksi rukousta. Näyttää siis siltä, kuin olisi runotar tässä tahtonut kuvata nuoren neron oppivuodet, kotkanpojan ensimmäiset lento-yritykset vielä keskenkasvamattomilla siivillään.[100]

Tästä hyppäämme nyt sitten kerrassaan pitkän ajanjakson yli. Kolmannessa runossa me jo näemme Wäinämöisen vanhana, mutta samassa peri-oppineena, kuuluisana tietäjänä, joka

Laulelevi, taitelevi
Noita syntyjä syviä,
Muinaisia muisteloita,
Joit' ei laula kaikki lapset,
Ymmärrä yhet urohot.

Tämä hänen syvä oppinsa ja mahtava taitonsa kuvaellaan meille verrattuna tavallisten ihmis-lasten viisauteen. Nuori Joukahainen lähtee hänen kanssaan kilpataisteluun, ylpeillen omista tiedoistansa ja varmana voitosta. Röyhkeänä hän Wäinölle ajaa vastaan, tietä antamatta, ja särkee häneltä reen pirstoiksi. Vanhus luulee tämän teon satunnaiseksi, taitamattomuudesta lähteneeksi, ja moittii nuorukaista tynesti, huomauttaen, että nuoremman toki sopisi vähää enemmän väistyä syrjään vanhemman edestä. Mutta Joukahainen nyt ilmoittaa röyhkeytensä ja ylenkatseensa myöskin sanoilla:

»Vähä on mielen nuoruudesta,
Nuoruudesta, vanhuudesta;
Kumpi on tieolta parempi,
Sep' on tiellä seisokahan,
Toinen tieltä siirtäkähän!»

Hänen vaatimukseensa kilpailemiseen opilla vastaa Wäinämöinen yhä vielä tynesti, nöyrästi, kuitenkin jo pienellä salaisella pilalla:

»Mitäpä minusta onpi
Laulajaksi, taitajaksi?
Ain' olen aikani elellyt
Kotipellon pientarilla».

Samassa hän yhtähyvin ilmoittaa suostuvansa tuohon mielen mittelöön. Joukahainen nyt ensiksi ottaa tietovarastostaan esille kaikellaisia seikkoja luotuis-tieteen, maatieteen ja kansatieteen alalta. Mutta vanha Wäinämöinen arvostelee tämän havainto-opin sangen halvaksi:

»Lapsen tieto, naisen muisti,
Ei ole partasuun urohon;
Sano syntyjä syviä!»

Joukahainen tietääkin todella enemmän, paitsi tuommoista alkeis-oppia. Hän selittää nyt luontokappalten jakaantumisen sukuihin ja heimoihin, luettelee muutamain luonnon-aineitten pääominaisuudet, ja tutkii viimein vielä näitten ynnä muutamien toistenkin alkuperää sekä syntyä. Näin tuopi hän esiin luonnonjärjestelmän kokeen, sen lisäksi fysikansa ja muinaistieteensä. Mutta vaikka tämä oppi jo nähtävästi on korkeammalla kannalla, mieltivän älyn piiriin kuuluva, ei se sittenkään tyydytä Wäinämöistä:

»Muistatko vielä enemmän,
Vai jo loppuivat lorusi?»

Viimeisenä hätävaranansa kantaa Joukahainen tuosta näytteelle geologillisenkin oppinsa, selittäen

koko maapallon sekä maailmanrakennuksen synnyn ja muodostumisen; paneepa hän, paremman vaikutuksen vuoksi, hiukan omiakin sekaan, kehuen olleensa osallisna maailman luomisessa. Mutta nytpä Wäinämöisen kärsivällisyys, jonka ärtymistä edellisetkin vastaukset jo olivat osoitelleet, vihdoin loppuu kokonansa, ja hän julistaa nuorukaisen viimeisen lisäyksen hävyttömäksi valheeksi. Näin voitettuna opissa, toivoo Joukahainen kuitenkin vielä voivansa korvata tuota tappiota miekkailulla. Tottapa hän, vahva nuorukainen, on siinä asiassa voittava vanhuksen:

»Kun ei lie minulla mieltä,
Kysyn mieltä miekaltani.
Oi sie vanha Wäinämöinen,
Lähe miekan mittelöhön!»

Mutta Wäinämöinen kovin halveksii vastustajaa, joka on vailla sekä todellista oppia että miehen suoruutta; hän ei tahdo semmoiselle suoda niin suurta kunniaa, että ryhtyisi tappeluun hänen kansansa:

»En noita pahoin pelänne,
Miekkojasi, mieliäsi,
Tuuriasi, tuumiasi;
Vaan kuitenkin, kaikitenkin
Lähe en miekan mittelöhön
Kerallasi, kehno raukka!»

Tästä ylenkatseesta vimmastuneena uhkaa Joukahainen laulaa Wäinämöisen alakärsäksi siaksi. Se oli varomaton, turmiollinen sana, jonka hän saa maksaa kalliilla hinnalla! Puolestansa on nyt Wäinämöinenkin kiihtynyt alkuperäisesti ylenkatseellisesta tyyneydestään. Mitä toinen vaan kykeni uhkaamaan, sitä kykenee mahtava loitsija Wäinämöinen toimeensaamaan. Hän, kun nyt loihe laulamahan, niin lauloi Joukahaisen suohon suonivöistä, kankahasen kainaloista. Tässä hengenhdässä masentuu koko Joukahaisen röyhkeys; nöyrästi rukoilee hän Wäinämöistä peruuttamaan tuota ankaraa tuomiota ja lupaa jos jotakin lunnaiksensa, vihdoinpa oman kauniin sisarensa. Tämä viimeinen lupaus oli ainoa, joka Wäinämöisen sydämeen vaikutti; hän siitä »ihastui ikihyväksi» ja päästi Joukahaisen jälleen irti.

Näin olivat siis vanhuuden viisaus, taito ja nero saaneet loistavan voiton opissansa vaillinaisesta, ajattele mattomasta, itseensä liian luottavasta nuoruudesta; mutta tämä voitto oli samassa, paha kyllä, Pyrrhon voitto vanhalle Wäinämöiselle, josta hänelle nyt alkaa pitkä häväistysten, pilkkailemisten ja mielenmasennusten jakso. Joukahaisen lupaus on hänessä sytyttänyt rakkaudenkipinän; tämä on hänessä syttynyt sängen myöhään, mutta leimahtaa nyt sitä hillitsemättömämmäksi tuleksi, samoin kuin kulovalkea loppupuolella kesää, jolloin jo lehti puussa, ruoho maassa on menettänyt tuoreutensa, pahemmin rajuaa, kuin mehuisan kevään aikana. Ukko-parka ei tästä lähtien voi nähdä yhtään »hienohelmaa», ettei hänen sydämensä kohta paikalla kosiotuumiin helly. Hän pyytää Ainoa omaksensa, sitten Pohjolan tytärtä kaksi kertaa, vieläpä Ilmarisenkin sisarta, kesken kosiomatkaansa Pohjolaan. Ihmepä vaan, ettei hän myös rakastu Tuonelan matalaan, mustaan neitoon, joka hänet jokensa yli saattaa! Tämä onneton himo tekee hänen koko mielensä aivan hölläksi; hän, tuo vakava, taitava mies, tulee itkusuiseksi, häilyväiseksi, saamattomaksi. Siinä ei tosin vielä ole moittimista, että hän katkerasti itkee kauniin Ainon kuoloa; mutta jo tuntuu jokseenkin imelältä, äitelältä, kun tuo vanha, parrakas uros, Ainon onkimisen merestä käytyä tyhjäksi, surkeimmalla tavalla ruikuttelee, kuikuttelee, viimein hakien lohduitusta äidiltänsä, niinkuin pikku piimäsuu. Itse onkimisessaankin on hän jo myös osoittanut, kuinka kaikki hänen tietonsa on hämmennyksissä. Hän ei enää tiedä missä Wellamon neidot asuvat, joiden joukkoon Aino on mennyt. Ja kun Aino hänen onkeensa on tarttunut, ei hän tunnekaan kallista saalistansa, vaan tahtoo sitä veitsellä leikata, jolloin taas on niin kömpelö, että päästää kalan veteen takaisin luiskahtamaan. Vielä kurjempi on hänen käytöksensä ensimmäisellä Pohjolan-retkellä. Menetettyään hevosensa Joukahaisen nuolen kautta ja jäätyään aaltojen ajeltavaksi, ei hänellä ole muu kuin itku ja parku neuvoksi. Hän, joka pienenä, vastasyntyneenä uiskenteli meressä niinkuin omassa elementissään, siksi kun kahdeksan vuoden kuluttua maalle pääsi, on nyt jo muutamien päivien jälkeen vaipunut viimeiseen epätoivoon. Hän, joka on maailman kuuluisin loitsija ja osaa laulullaan luoda vaikka mitä, ei nyt osaa hankkia itselleen edes pölkynpäättä, jonka nojassa kulkea vesillä:

»Enkä tuota tunnekana,
Arvoa, älyäkänä,
Kumpi kuoloksi tulevi:
Nälkähänkö nääntyminen,
Vai vetehen vaipuminen!»[101]

Tästä kykenemättömyydestä ei hän toinnu silloinkaan, kun jo kotka on hänet pelastanut merestä ja Pohjolan rantaan vienyt. Wäinämöinen on nyt siinä maassa, mihin hänen matkansa piti, mutta ei muista

ollenkaan mikä aikomus hänellä lähtiessään oli. Hän nyt vaan ikävöittää kotihinsa, ja itkee, parkuu sitä, kun ei muka osaa tietä — hän, tuo kaikkitutunteva tietäjä! Hänen itkunsa kuuluu kauas, aina Pohjolan tuville, josta emäntä viimein rientää apuun, viepi ukon kotiinsa, syöttää, juottaa, kohtelee mitä suurimmalla kunnialla, jopa viimein tarjoo hänelle oman kauniin tyttärensä, jos hän osaisi takoa Sammon Pohjolan hyväksi. Mutta ei tällä tarjouksella nyt ole mitään viehättävää voimaa; Wäinämöinen vaan yhä edelleen itkee kotiansa, ja lupaa vihdoin, jos hänet sinne viedään, lähettää veljensä Ilmarisen Sampoa sepittämään ja tyttöä kosimaan.

Luultavasti ei olisi hän kuitenkaan puhunut sillä lailla, jos Pohjan neito olisi ollut kotona; sillä matkalla nähtyensä tämän kaunottaren, kosii hän heti paikalla ja tekee kaikki, mitä oikullinen tyttö, hänestä pilkkaa läskein, käsksee. Hätäillessään iskee hän viimein suuren haavan jalkahansa. Itsessään ei olisi tämä vahinko vielä ollut niin kovin vaarallinen taitavalle tietäjälle, satojen parannus-lukuin tuntijalle. Mutta kas ihmettä! Wäinämöisen pää on nyt niin aivan pyörällä, ettei hän muistakaan kaikkia niin tavalliseen loitsuun kuuluvia sanoja! Muualta, kaukaa täytyy hänen mennä etsimään apua! — Haavan tuska on myös nyt jälleen haihduttanut kosiotuumat hänen mielestensä; kotiin tultuaan lähettää hän Ilmarisen sijastansa Pohjolaan. Vaan eipä aikaakaan, niin jo lemmen tuima tuli hänessä jälleen nähdään vireillä; hän rupeaa rakentamaan venettä kosiomatkaa varten. Tässä työssä hän taaskin osoittaa kummallisinta hajamielisyyttä; hän ei muista kaikkia siihen tarpeellisia sanoja, eipä edes ilman paimenen neuvomatta olisi osannut mennä hakemaan niitä vanhalta Vipuselta. Kaikki nämät hankkeet ovat kuitenkin aivan turhat; Ilmarinen saapi työllänsä ansaitun Pohjan kaunottaren. Nyt viimeinkin huomaa Wäinämöinen rakkauden puuhain olevan sopimattomain hänen ijällensä;

Siinä kielsi Wäinämöinen,
Epäsi Suvantolainen
Vanhan nuorta noutamasta,
Kaunista käkeämästä.[102]

Rauhoittuneena, vakautuneena ottaa hän ilman mitään kateutta osaa onnellisen kilpakosijansa häihin Pohjolassa, kaunistuen juhlaa laulullaan. Eipä hän edes anna enää silmänräpäykseksikään viekoittaa itseänsä, silloin kun Ilmarinen hänelle takomaansa kultamorsianta tarjoilee.

Joskus harvoin vaan oli tuolla pitkällä heikkouden ajalla Wäinämöisen todellinen vankka miehuus pilkoittanut esille, nimittäin noilla vaarallisilla retkillä Tuonelaan ja Vipusen luokse. Vaikka Tuonen akka suoraan ilmoittaa, ettei hänen valtakunnastaan ole enään koskaan pääsemistä, ei Wäinämöinen antaukaan pitkiin, akkamaisiin vaikeroimisiin, vaan muuttaa itsensä neuvokkaasti kyyksi ja pujahtaa pois Tuonen verkkojen lomitse. Samoin myös ei hän hätäänny siitä, kun Vipunen on hänet niellyt kitanansa, rohkeasti ryhtyy hän kaikellaisiin keinoihin, tehdäkseen olonsa jättiläiselle niin vaivaloiseksi, että tämän täytyy päästää hänet irti.

Tämmöisenä ja vielä paljon urhoollisempana, lujempänä ilmautuu Wäinämöinen nyt tästä lähtien aina niissä runoissa, jotka kertovat Sampo-taistelusta. Yksityiset onnenpyyntönsä on hän jättänyt; hän on pyhittänyt koko elämänsä, kaikki ajatuksensa ja tunteensa isänmaalle. Siitä palkitseekin runotar häntä runsaasti, ottaen hänet yksin-omaiseksi mielisankariksensa. Muut urhot, joita se siihen asti oli Wäinämöisen rinnalla ylistellyt, joille joskus oli suonut paremmankin suosionsa, jäävät nyt aivan syrjään; jos heidät tuodaankin esiin, niin se tapahtuu yksistään siinä tarkoituksessa, että Wäinämöisen etevyys, heihin vertaamalla, loistaisi sitä kirkkaammin. Wäinämöisestä lähtee ensiksi Sammon ryöstämisen tuuma, ja jyrkäksi vastakohtaksi hänen rohkeudelleen on pantu Ilmarisen epäily sekä merimatkan pelko. Jalosti on sitten vielä Wäinämöisen sotahalu kuvattu retken valmistusten kautta. Saatuansa uuden kauniin miekan Ilmarilta, hän sitä sylkyttelee, koettelee ihastuksella, niinkuin nuorukainen:

»Jo minä terällä tällä
Vaikka vuoret poikki löisin,
Kalliot kaha jakaisin».[103]

Mestarillisella tavalla on sitten näytetty, kuinka tämä pääsankarin tulinen into myös innostuttaa, tulistuttaa kaikkea hänen ympärillään olevaa. Wäinämöinen kuulee laivansa itkevän rannalla. Mitä se itkee, mitä se valittaapi? Se vaikeroipi ikävissään:

»Laulettiin laitettaissa
Saatavan sotivenettä,
Tuovan täyteni eloa,
Alustani aartehia;
Ei ole sotahan saatu,
Eloteillen ensinkänä».[104]

»Muut purret, pahemmatkin», jatkaa pursi vielä, »saavat yhä sotaa käydä. Minä satalautainen tässä

vaan jouten lahoon, ainoasti ilkeitten sammakkoin ja lintuin asuntona!» Voisiko osaavammin, elävämmin kuvata koko kansan yht'-äkkiä herännyttä innostusta suureen, jaloon yritykseen!

Kansa nyt samassa ilmautuuikin todella ensikerran tapauksen tanterelle; Wäinämöinen laulaa laivansa täyteen väkeä, sekä nuorta että vanhaa, sekä miehiä että naisia. Tähän-astisissa runoissa ovat Pohjola ja Kalevala meille ilmautuneet ainoasti kahtena perhekuntana, vaikka kyllä nämät perhekunnat ovat käsitettävät Suomen muinaisella patriarkallisella tavalla, lapset ja lastenkin lapset piiriinsä sulkeviksi satahenkisiksi väkijoukoiksi. Nyt sitä vastaan on katsantokanta silmännähtävästi laajennut; nyt seisoo kaksi kansaa vastakkain, valmiina taistelemaan ylimmäisestä onnesta ja vallasta. Tähän seikkaan ovat useimmat tutkijat loukkautuneet ja vetäneet sen todisteeksi kosio- ja Sampo-runoin yhteenkuulumista vastaan. Mutta todenteolla ei olekaan siinä mitään ristiriitaisuutta. Kosiorunoissa ovat aineenakin yksityiset pyrinnot, Kalevalan päällikköin toive saada itselleen puolisoa Pohjolasta. Tätä yksityistä asiataan ajavat he aivan luonnon mukaan yksityisesti; he eivät siihen tarvitse eivätkä huoli apua kansaltansa. Nyt sitä vastaan asianlaita on peräti muuttunut; nyt on koko kansan vaurastus tai raukeaminen puheena; nyt on siis oikea hetki kansan astua esiin ja ottaa osaa työhön. Kuitenkin on nytkin tämä osan-otto sangen vähäinen; Kalevalassakin, samoin kuin Iliadissa, kerrotaan sankarien tekoja melkein yksin-omaisesti; muu nimetön, tuntematon joukko on enimmäiten vaan jonkunlaisena dekoratsioonina. Yhteisen kansan kuvaus tarkoittaa enimmäiten ainoasti sitä, että muiden heikkouden rinnalla sankarien voima ilmautuisi sitä suurempana, jalompana.

Ennen on jo ollut puhe siitä, kuinka Wäinämöinen ensin soudatti laivansa kansalla; mutta koko se väen paljous ei ollut riittäväinen kulun jouduttamiseen. Vasta kun Ilmarinen airoihin käsin kävi, silloin kiihtyi pursi täyteen vauhtihinsa. Pian sen jälkeen saamme yhtähyvin nähdä taitavan sepän, niinkuin myös sillä välin lisää saapuneen Lemminkäisenkin, voiman riittämättömäksi. Laiva sattuu meressä hirmuiseen haukeen ja seisahtuu kesken kulkunsa. Silloin Lemminkäinen ensiksi sivaltaa haukea miekallansa, mutta ei saa sattumaan, ja loiskahtaa samassa itse veteen. Ilmarinen vetää hänet tukasta sieltä ylös ja lausuu pilkkaellen:

»Kaikk' on mieheksi kyhätty,
Pantu parrankantajaksi,
Lisäksi sataluvulle!»[105]

Mutta eipä häneltä itseltäänkään onnistu paljoa paremmin; hänen sivaltaissaan

Miekka murskaksi mureni,
Eipä hauki tiennytkänä.

Vasta kun Wäinämöinen itse työhön ryhtyi, tuli siitä täysi tosi.

Hauin päästä veisti sitten vanhus kanteleen ja tarjosi sitä ensin kumppaneilleen helistettäväksi.

Soitti nuoret, soitti vanhat;
Nuoret soitti, sormet notkui,
Vanhat soitti, päät vapisi;
Ei ilo ilolle noussut,
Soitto soitolle ylennyt.[106]

Lemminkäinen pilkkaa tuota taitamatonta joukkoa:

»Oi te pojat puol'älyiset,
Tekin tyttäret typerät,
Sekä muu katala kansa,
Ei ole teissä soittajata!»

Mutta eipä käy soitto häneltä itseltäänkään paremmin. Laitettiin kannel vielä Pohjolaankin koetteeksi; mutta sieltä vasta kuului oikein ilkeä räminä:

Kielet kierohon kävivät,
Jouhet parkuivat pahasti,
Soitto julmasti sorisi.[107]

Tällä tavoin kuvattuansa kaikkein muitten kykenemättömyyden, runotar vasta antaa kanteleen itse keksijälle käsiin. Hänen runolliseen, kaikkea kauneutta ihailevaan luonteeseensa on jo aivan runoelman alusta tullut viitatuksi. Muistakaamme, kuinka hän kaskea kaataissansa jätti yhden koivahaisen seisomaan lintujen lepäämäpuuksi, ja kuinka runollisilla sanoilla hän kutsui käkösen sinne kukkumaan. [108] Nyt on hänen runolahjansa kehittynyt täydelliseksi taiteeksi. Kun hän sormiensa pesemisellä on valmistanut itsensä tähän pyhään työhön ja helähyttää soittonsa kieliä, silloin

Jo kävi ilo ilolle,
Tuntui soitto soitannalle,
Laulu laululle tehosi.[109]

Ei ollut sitä elävää, ei metsässä, ei vedessä, ei ilmassa, joka ei olisi rientänyt sinne kuulemaan, ihailemaan; ei ollut myös sitä jumalaa, joka ei olisi jättänyt kesken kaikkia askareitansa, voidaksensa nauttia tästä ihmeestä. Samoin ihmistenkin sydämet olivat syvästi liikutetut; ei ollut yhtään,

Kellen ei itkuksi käynyt,
Kenen syäntä ei sulannut,
Kun oli ääni kummanlainen,
Ukon soitanto suloinen.[110]

Itsepä Wäinämöisen silmistä vierä vieremistään kirkkaita kyöneleitä; ne vierivät meren selviin vesihin. Sieltä poimi ne sitten sininen sotka Wäinämöisen käskystä, ja katsos! ne olivatkin sillä välillä jo muiksi muuttunehet,

»Helmiksi heristynehet,
Kuningasten kunnioiksi,
Valtojen iki-iloiksi».[111]

Voikos ajatella ihanampaa, jalompaa kuvausta laulun jumalallisesta lahjasta!

Paluumatkalla Pohjolasta ryöstetyn Sammon kanssa pyytää viisas Wäinämöinen kaikin tavoin hillitä varomatonta Lemminkäistä, joka jo ennen aikojaan tahtoi viettää voittoa laululla. Kun sitten turmio on kuitenkin tapahtunut ja unestaan herätetty Louhi nostaa kaikellaisia tuhojansa ryöstäjiä vastaan, on Wäinämöinen ainoa, joka osaa torjua vaarat. Koska Iku-Turso on kohottanut aallot kuohuille, niin Ilmarinen säikähtyy pahanpäiväiseksi, kykenemättömäksi; mutta Wäinämöinen pelottomasti tarttuu tuohon kummitukseen kiinni ja pakoittaa hänet ijäksi päiviksi pakenemaan meren syvyyteen. Koska sen jälkeen, hirveän rajumyrskyn päälle hyökätessä, Ilmarinen ei osaa muuta kuin parkua ja voitotella, niin Wäinämöinen asettaa elementtein raivon mahtavalla loitsullaan.

Ilmautuupa viimein Louhi itse taivaanrannalle, kiitäen perästä suuressa sotalaivassansa, jossa on sata miestä miekallista, tuhat jousella varustettua urosta. Vaaran suuruuden täydesti arvaten, kehoittaa nyt Wäinämöinen kumpupaleitansa:

»Soua, seppo Ilmarinen,
Soua, lieto Lemminkäinen,
Soutakatte, kansa kaikki,
Jotta juoksisi venonen,
Pursi eestä ennättäisi!»[112]

Huomattava on, että hän tässä myöskin kansan puoleen kääntyy; runotar on nähtävästi tahtonut huomauttaa sitä ikivanhaa totuutta, että mahtavatkin herrat, jos ei muulloin, niin toki viimeisessä hädässänsä muistavat *kansassa* piilevän voiman. Tällä kertaa eivät kuitenkaan yhteisetkään ponnistukset voi kyllin jouduttaa pakoa; Louhi saavuttaa, kun saavuttaakin, ryöstäjät. Tappelun aloittaa Lemminkäinen sillä, että miekallansa tavoittaa kotkaksi muuttunutta Pohjolan emäntää, mutta turha on hänen iskunsa. Silloin Wäinämöinen paljon huonommalla aseella, paljaalla melalla, sivaltaa mereen Louhen kaikin tuhansin urhoineen.

Voitettu Pohjolan emäntä, kotiin kääntyissänsä, vielä uhkaa nostaa kaikellaisia turmioita Kalevalan uuden onnen hävitykseksi; mutta Wäinämöinen vastaa hänelle pelästymättä, vakavalla, jalolla miehuudella. Ja sitten kun nuot uhkaukset ovat muodostuneet todellisiksi vaaroiksi, torjuu hän ne pois kansastansa yhtä suurella taidolla kuin myös urhoudella. Pohjolasta lähetetyt taudit parantaa hän tehokkailla luvuilla; Pohjolan nostaman karhun kaataa hän keihäällänensä; ja kun viimein Louhi on auringon ja kuun sulkenut vaskiseen vuorehensa, menee Wäinämöinen yksin tappeluhun Pohjan poikain kanssa, liistäin päitä poikki niinkuin nauriin napoja. Tosin ei hän tällä retkellänensä vielä voi saada kadonneita taivaan valoja takaisin entisille paikoillensa; mutta hän on kuitenkin Pohjolaisissa nostanut niin suuren pelästyksen, että Louhi lentää tiedustamaan, mitä uusia vaarallisia hankkeita vielä mahtanee olla tekeillä Kalevalan urhoilla, ja että hän sitten paljaasta uhkauksesta säikähtyneenä päästää vankinsa jälleen ulos maailmalle, niin että Wäinämöinen saattoi laulaa päivä-kullalle tuon tunnetun ihanan tervehdyksensä.[113]

Paljoa vähemmällä huolella, vähemmällä laveudella on runotar kuvannut Pohjolan neidon onnellisen kosijan, sitten puolison, seppä Ilmarisen. Sinne tänne piroitetuista piirteistä voimme kuitenkin myös hänestä saada jotenkin selvän kuvan. Luonteessansa edustaa hän sitä suomalaisuuden muotoa, joka ulkomaalaisen silmään ennen muita pistää, antaen aihetta tavallisiin sekä ylistyksiin että moitteisiin.

Ilmarinen on hidas ajatuksissaan, aikomuksissaan, niin että joskus oikea hetki häneltä pääsee käyttämättä käsistä. Itsepä Annikki, hänen oma sisarensa, moittii tätä, tuodessaan hänelle sanaa Wäinämöisen lähdöstä kosioiretkelle:

»Takoja yhä taputat,
Ajan kaiken kalkuttelet,
Talven rautoja rakennat,
Kesän kengität hevosta,
Kulkeaksesi kosihin,
Päästäksesi Pohjolahan;
Jo nyt vievät viekkahammat,
Ottavat sinun omasi!»[114]

Samasta ominaisuudesta peräisin on myös hänessä niin usein ilmauva haluttomuus uusiin, outoihin asioihin. Häntä arveluttaa, tokko toivottu voitto voi tulla vaivan ja vaaran arvoiseksi; häntä epäilyttää, tokko tuo hankittu työ ylimalkain lienee mahdollinen. Koska Wäinämöinen häntä kehoittaapi Pohjolaan, Sammon taontaan, ei se tuuma Ilmarista ollenkaan miellytä:

»En sinä pitkänä ikänä,
Lähe Pohjolan tuville,
Miesten syöjille sijoille!»[115]

Eipä auta sekään, vaikka Wäinämöinen koreimmilla sanoilla kuvailee ja kehuu palkaksi luvatus Pohjolan neidon ihanuutta. — Koska sittemmin Wäinämöinen ilmoittaa aikovansa lähteä saamaan mahtisanoja Antero Vipuselta, Ilmarinen jyrkästi epää häntä, sanoen sen turhaksi, mahdottomaksi yritykseksi:

»Viikon on Vipunen kuollut;
Et sieltä sanoa saane,
Et sanoa puoltakana!»[116]

Sama on taas laita, koska Wäinämöinen nostaa puheeksi yhteisen Pohjolan-retken Sammon anastamiseksi. Ilmarisen mielestä se on ihan mahdotonta, koska Sampo muka on yhdeksän lukon takana — todellakin kummallinen seikka *sepän* epäilyksen syyksi. — Sitten, kun Sampo-retkellä hauki on saatu ja Wäinämöinen siitä tahtoo jotain teettää, Ilmarinen hänelle lujasti vakuuttaa:

»Ei tule tyhjästä mitänä,
Kalan ruotasta kalua,
Ei seponkana pajassa,
Luona taitavan takojan.»[117]

Huomattava asia, joka ei suinkaan voi olla pelkkää sattumusta, on sekin, että Ilmarinen varsin harvoin rupeaa tavallisiakaan kaluja sepittämään ilman toisen kehoitusta. Kaksi kertaa vaan näemme hänen ryhtyvän suurempiin yrityksiin, joihin tuuma oli lähtenyt hänen omasta päästänsä, mutta — molemmat menivätkin aivan tyhjäksi. Toinen niistä on nimittäin kultaisen morsiamen takominen, toinen jälkimmäinen kosioiretki Pohjolaan, ensimmäisen vaimon kuoltua.[118]

Ilmarisessa nähtävästi ei ole alkuunpanijata; kerran liikkeelle pantuna, työn alkuun päästyänsä, osoittaa hän aina, varsinkin jos asia liikkuu hänen oman ammattinsa piirissä, mitä suurinta taitoa, mitä uupumattominta kestävyyttä, mitä huolellisinta tarkkuutta. Jos onkin *alku* hänelle vaikea, vastahakoinen, niin onpa *keskenheittäminen* vaata oikein mahdotonta. Vaikka hän vasten tahtoansa, väkisin lennätettiin Pohjolaan, ei hän, perille päästyänsä, siellä enää yhtään epäile käydäksensä Sammon taontaan, tuohon työhön, joka todellakin oli näköjäänsä niin peräti mahdoton. Eipä hän edes siitäkään vielä säikähdy, kun ei Pohjolassa tapaa pajaa, ei paljetta, sanalla sanoen, ei mitään sepän asetta.

»Akatpa epäelköhöt,
Herjat kesken heittäköhöt;
Eipä mies pahempikana,
Uros untelompikana!»[119]

Näin hän lausuu jalolla miehuudella. Useat kerrat täytyy hänen särkeä ja uudestaan sulattaa ahjosta ilmauvat kalut, jotka eivät tarkoitusta täytä; vaan ei hän uuvu, ei hän heitä, ennen kuin on saanut

Sammon taotuksi. Samoin sitten, koska Annikki sisar on hänet tuumista tekoon herättänyt ja koska Pohjolan neito on hänelle antanut neuvonsa, suorittaa hän vaaditut ansiotyöt yhtä suurella taitavuudella kuin myös kylmäverisellä pelottomuudella. Rohkeasti astuu hän kähisevien kyitten sekaan, rohkeasti lähtee Tuonen karhuin, susien ja hauin pyyntiin.

Mutta, vaikka näissä töissä miehuullinen, ei Ilmarinen kuitenkaan ylimalkaan ole mikään sotasankari. Oikein esim. hämmästyimme nähdessämme, ettei vaimonsa murhaajan rankaiseminen miekalla, ettei verinen kosto verisestä työstä hänelle ollenkaan johdu mieleen. Kenties sopisi tosin tässä puolustukseksi muistuttaa hänen hitauttansa; kenties ei hän kerinnyt vielä tointua hämmästyksistään, ennen kuin Kullervo jo oli teille tietymättömille kadonnut. Mutta mahdoton kaunistella ainakin on hänen käytöksensä Sampo-retkellä, sillä siellä on hän useassa tilaisuudessa sangen kurja pelkuri. Meritaistelussa Louhta vastaan istuu hän aivan jouten, sormeakaan nostamatta, ainoasti »heitäksen Jumalahansa», rukoileepi Ukolta apua. Myrskyssä, jonka Louhi sitä ennen oli lähettänyt, vaaleni hän kalmankarvaiseksi ja peitti itsensä vaipalla, ettei tuota lähenevätä turmiota olisi tarvis silmin nähdä. Näyttääpä ylimalkaan siltä, kuin olisi Ilmarinen perinyt jonkunlaisen vesikauhun hänen ammattiinsa kuuluvalta elementiltä, tulelta. Kohta Sammon ryöstöä tuumittaissa hän jo kaikin mokomin vastusteli meriretkeä Pohjolaan:

»Lempo menköhön merelle!
Siellä tuuli turjuttaisi,
Saisi sormet soutimiksi,
Kämmenet käsimeloiksi.»[120]

Ilmarinen on kokonansa ja yksistänsä kelpo työmies, teollisuuden harjoittaja; hän ei ole eikä tahdo olla mitään muuta. Hän ei ole edes sukua uljaalle Perthin sepälle Walter Scott'in tunnetussa romaanissa, joka oli yhtä halukas särkemään kuin takomaankin rautakypäriä. Hän oli pikemmin viimeaikuisen teollisuuden edusmies, tietysti ennenkuin yleinen asevelvollisuus oli alkanut vaikutustansa. Mutta, vaikka ei sankari, on Ilmarinen sen sijaan omassa työssään, ammatissaan verrattoman taitava, kuuluisa siitä ympäri koko maailman. Missä vaan jotakin kalua on tarvis, Pohjolassa niinkuin Kalevalassa, Sammosta tavalliseen miekkaan, jopa haravaankin saakka, käännytään aina, joka kerta hänen puoleensa. Ja varsin merkillistä on se, että hän töissäänsä melkein aina vaan käyttää käsivoimaa, ei loitsua niinkuin muu Kalevala sekä Pohjola. Lyhyet sanat ja rukoukset, joita hän joskus lausuu, ovat tuskin sanottavakaan loitsuiksi. Yhden ainoan kerran vaan näemme hänen todenteolla ryhtyvän noitakeinoon, nimittäin silloin kun hän, ryöstettyyn morsiameensuuttuneena, laulaa hänet kalalokiksi.[121] Sangen taitavasti muuten on kuvattu, kuinka hän aina töitten vaikeutta myöten sovitti sepityskeinonsa. Tavallisia kaluja takoissansa lietsotti hän tulta orjillaan; mutta kultaneitoa valmistaisa ei hän tyytynytäkään siihen apuun; hän lietsoi omilla käsilläänsä. Vielä vähemmän tietysti voi hän silloin, koska Sampo oli synnyttävä, tulla toimeen orjien voimalla, vaikka he tosin lietsoivat niin, että

Kivet kasvoi kantapäihin,
Vahat varvasten sijoille.

Itse taivaan tuulet täytyi siinä tärkeässä tilaisuudessa panna lietsojiksi.

Yhtä vähän kuin sankariutta on Ilmarisessa myöskään runoutta; siinäkin on hän arkipäiväisen käsityön edusmies. Silloin kun kantele on valmistunut, koko Kalevan kansa, vanhat ja nuoret, miehet ja naiset, kaikki koettavat soittaa sitä, jopa itse Pohjolakin toki hiukkasen yrittää. Ilmarinen yksin ei siihen sormellaankaan koske. Sama runollisen mielikuvituksen puute paistaa niin-ikään läpi hänen epäilemisestään, koska jotain outoa ehdotellaan.

Ilmarisen mieli on kokonaan todellisuudessa, olevissa oloissa, siihen määrään, ettei hän aavistakaan toisten voivan sanoissansa siitä poiketa. Tämän rehellisen viattomuutensa kautta on hän niin kovin helppo pettää. Koska hänen lähettämänsä mehiläisen sijasta herhiläinen, Hiiden lintu, tuopi kähynsä raudankarkaisu-aineksi, ei Ilmarinen ollenkaan huomaa petosta, ei tuojaa ollenkaan epäile. Samoin saapi Wäinämöinen hänet kohta uskomaan, että valekuu ja valepäivä kuusen latvassa ovat oikeat taivaan valot.

Kaikessa arkipäiväisyydessäänsä hänellä oli kuitenkin hiukkanen lystikästä humoria. Sen jo näimme siinä, kun hän tarjoo kultaneitoansa liian naimiskiikkaiselle Wäinämöiselle; ampaiseepa hän samassa myös pienen pistoksen koko kaunistu sukupuolta vastaan, kun tarjotessaan kehuu, että *tämä* neitonen

Ei ole suuri suun piolta,
Kovin leu'oilta leveä.[122]

Samaa veitikkamaisuutta ilmoittaa hän myös jäähyväissanooillaan, joilla Pohjolan häissä katkaisee nuorikkonsa loputtomat lähtö-itkut.[123]

Mutta vaikka hän Pohjolan neidon liikaa herkkätunteisuutta pilkkaa ja vaikka hän ylimalkaan on ulkonaisen todellisuuden harrastaja, ei Ilmarinen kuitenkaan millään lailla ole vailla sydäntä. Tämä puhkee sangen usein ilmi tuon arkipäiväisyyden kuoren alta. Kun hän esim. Annikin kautta on saanut tiedon Wäinämöisen kosioireksestä, joka kenties voi tehdä kaikki hänen omat toiveensa tyhjiksi, niin koskee se sanoma kovin kipeästi hänen sydämeensä:

Tunkihe sepolle tuska,
Rautiolla raskas tunti;
Kirposi pihit piosta,
Vasara käestä vaipui.[124]

Syvä, liikuttava on myös hänen surunsa nuoren, kauniin vaimonsa pois-menosta:

Se on seppo Ilmarinen,
Yöt itki unettomana,
Päivät einehettömänä;
Eipä kääntynyt käessä
Vaskinen vasaran varsi,
Kuulunut pajasta kalke
Yhen kuuhuen kululla.[125]

Huomaammepa hänessä kerran yli luonnollistenkin rajain menevää, oikein uuden-aikuista hempeämielisyyttä. Koska hän näet, Sammon valmistettuaan, kuitenkin saa Pohjolan neidolta sen epätietoisesta vastauksesta, että tämä muka vielä miehelään ei jouda tulla, vaipuu seppä parka Werther'in-kaltaiseen epätoivoon ja huudahtaa:

»Sinne mieleni tekisi:
Kotihini kuolemahan,
Maalleni masenemahan!»[126]

Tässä, samoin kuin myös Annikin tuodessa sanomansa, ilmaantuu sentimentalisuuden puuskain yhteydessä samassa myös Ilmarisen periluonteelle omituinen saamattomuus ensihetkenä. Näin liittää runotar taitavalla kädellä nekin piirteet, jotka näennäisesti ovat muista poikkeavia, taas yhteen antamansa yleisen luonteensuunnan kanssa.

V. Pohjolan neito.

Minkälainen sitten on Pohjolan neito, tuo »maan kuulu, veden valio» kaunotar, joka syyttää kaikkein Kalevalan urhoin sydämiin niin tulisen rakkauden, että he hänen tähtensä rientävät vaikeimpiinkin, vaarallisimpiinkin ansiotöihin, että he hänen tähtensä mielellään uhraavat maailman kalleimmankin ihmekalun? Runotar on koettanut loistavimmilla väreillensä kuvata hänen ihanuuttansa, antaaksensa meille täyden selityksen tuosta kaikkivoittavasta lumousvoimasta:

Kuuhut paistoi kulmaluilta,
Päivä rinnoilta risoitti,
Otavainen olkapäiltä,
Seitsentähtinen selältä.[127]

Tämmöisenä huikaisee hän Wäinämöisen silmät, koska tämä ensimmäiseltä onnettomalta Pohjolan retkeltänsä on kotiin menossa.[128] Kummako siis, jos ukko heti paikalla ihastuu, seisahduttaa hevossensa ja rukoileepi: »tule, neiti, korjahani!»

Mutta Pohjolan neiti on viekas veitikka. Hän teeskelee itsensä aivan viattomaksi, ei ole ymmärtävinäänkään pyynnön oikeata tarkoitusta. Hän kysyy vaan: »miksi neittä korjahasi?» Jopa näkee nyt ukko Wäinämöinen, ettei puolet sanat tässä mitään auta; hän uudistaa kosimisensa suoraan, peittämättä, vaikka kyllä koristetulla lauseella. Hän pyytää neittä:

»Mesileivän leipojaksi,
Oluen osoajaksi,
Joka lautsan laulajaksi,
Ikkunan iloitsijaksi
Noilla Väinölän tiloilla».

Mutta neito ei annakaan yhtä suoraa vastausta. Hän vaan kertoo, kuinka hän edellisenä iltana kävi mataramaalla ja kuinka siellä kuuli rastaan laulavan naimattoman tytön ja naidun miniän erilaisesta

elämästä. Ja näin oli kuulunut rastahaisen laulu:

»Valkea kesäinen päivä,
Valkeampi neitivalta;
Vilu on rauta pakkasessa,
Vilumpi miniävalta.
Niin on neito taattolassa,
Kuin marja hyvällä maalla;
Niin miniä miehelässä,
Kuin on koira kahlehisssa;
Harvoin saapi orja lemmen,
Miniä ei milloinkana!»[129]

Nämät rastaan raksutukset väittää Wäinämöinen tyhjiksi loruiksi; juuri päinvastoinhan:

»Lapsi on tytär kotona,
Vasta neiti naituansa!»

Hän uudistaa taas kosimisen ja samassa, siksi että neito oikein käsittäisi hänelle tarjotun avion suuren arvon, huomauttaa:

»En ole mitätön miesi,
Uros muita untelompi».

Tähän kehumiseen iskee nyt neito kiinni; hän on Wäinämöisen vakuutusta epäilevinänsä ja saa sillä taaskin varsinaisen kysymyksen kierretyksi. Hän määrää kaksi mahdotonta työtä; jos Wäinämöinen kuitenkin ne saisi toimeen:

»Sitten sun mieheksi sanoisin,
Urohoksi arvoaisin».[130]

Wäinämöinen saa todellakin ehdot täytetyksi, ja nyt neito jo heittää epäilykset. Hän määrää kyllä taaskin kaksi mahdotonta työtä, mutta antaa kuitenkin samassa Wäinämöiselle hiukkasen toivoa. Hän sanoo »ehkä» tulevansa hänelle puoliseksi, jos ukko tekisi nekin ihmeet. Mitäs muuta! Kuuluisalta loitsijalta valmistuvat vaaditut työt heti paikalla, ja tämä rajattoman taidon osoitus näkyy viimein taivuttaneen tytön sydämen. Hän nyt varmaan lupaa tulla sen omaksi, joka hänen kehrävartensa muruista veistäisi veneen ja ilman ruumiin voimain ponnistuksesta työntäisi sen vesille. Se oli melkein samaa kuin täysi suostumus; sillä nyt määrätty ehto oli edellisiin nähden paljoa vähemmän mahdoton. Kumma kyllä jääpi yhtähyvin juuri tämä veneenrakennus, väliinsattuneen vahingon tähden, Wäinämöiseltä kesken, täyttämättä.

Ilmaantuupa sillä välin kopealle Pohjolan immelle toinenkin kosiomies, kuuluisa seppä Ilmarinen. Hänen lähetessään käskää Louhi tytärtänsä pukeumaan mitä parahimpiin koruihin. Semmoista käskyä olisi tuskin ollutkaan tarvis lausua, sillä tyttö on nähtävästi itsestäänkin hyvin halukas näyttämään kauneuttansa kaikkein kirkkaimmassa loistossaan. Pohjolan neito

Viitiseikse, vaatiseikse,
Pääsomihin suoritseikse.

Näin koristettuna tulee hän tupaan

Silmistänsä sirkeänä,
Kasvoiltansa kaunihina.
Poskilta punehtivana;
Kullat riippui rinnan päällä,
Pään päällä hopeat hohti.[131]

Luonnon suomen lahjan on hän tehnyt vielä viehättävämmäksi kaikilla mahdollisilla taitokeinoilla; onpa hän äidin neuvon mukaan »poskensakin punottanut», ottaen siis avukseen tualettikonstin, jota ei olisi uskonut tutuksi Kalevalan aikuisille Eevan tyttärille. Kaikesta näkyy, että hän tätä nyt tullutta mieleistä kosijaa tahtoo kaikin tavoin ihastuttaa.

Mutta miten kās hän yhtähyvin vastaa, silloin kun Ilmarinen, Sammon taottuaan, pyytää häntä lähtemään hänen kanssansa? »Kukapa», kysyy tyttö veitikka puolestansa:

»Käkiä kukutteleisi,
Lintusia laulattaisi,
Jos minä menisin muunne,

Saisin marja muille maille?
Kaikkipa käet katoisi,
Ilolinnut liikahtaisi
Tämän kunnahan kukulta! [132]

»Paitsi sitä», lisää hän vielä, »en joudakaan kesäisiltä kiireiltäni:

Marjat on maalla poimimatta
Lahen rannat laulamatta,
Astumattani ahoset,
Lehot leikin lyömättäni!»

Mitähän Pohjolan neito tarkoittaa näillä sanoilla? Nähtävästi siinä ilmautuu juuri samallinen, veitikkamainen keikaileminen, samallinen kokettisuus, kuin Wäinämöisellekin annetuissa vastauksissa. Mutta yhtähyvin on tällä kertaa neidon sydän salaa taipuvainen, vaikka neidon ylpeys ei vielä salli sen heikkouden tunnustusta. Mikä arvo muka sitten olisi tytön rakkaudella, jos sen kohta ensipyytämällä saisi? Kuuluuhan se juuri nimenomaan kuuluisain kaunotarten maineesen, etteivät he liian helposti »suostu sulhasihin, mielly miehi'in hyvihin». Yhtähyvin on tuo leikillinen kielto niitä hienoja harsikoita, joista suloinen suostumus kuultaa läpi; se on silminnähtävästi tuommoinen miettimis-aika, jonka jälkeen ei mikään »ei!» tule masentamaan rakastajan toivoa.

Tämä kaikki tulee aivan selväksi, silloin kun molemmat kosijat 18:ssa runossa toistamiseen ja yhtä aikaa saapuvat Pohjolan tuville. Heidän lähetessään Louhi tyttäreltään kysyy:

»Kummallenko mielit mennä,
Kun tulevat tahtomahan
Ikuiseksi ystäväksi,
Kainaloiseksi kanaksi?»

Itse äiti neuvoo häntä Wäinämöiselle; sillä tämä

»Tuopi laivalla eloa,
Aluksella aartehia»,

jota vastaan Ilmarinen vaan

»Tuopi tyhjeä valetta,
Korjan täyden luottehia!»

Mutta neidolla on toinen mieli kuin äidillä; hän ilmoittaa rohkeasti, ettei hän huoli osan (s.o. varojen) hyvydestä eikä myös mielen (s.o. viisauden) hyvydestä; hän valitsee otsan hyvyyden, koko varren kauneuden. Turhaan koettaa vielä äiti varoittaa, osoitellen sepän emännän muka vaivaloista elämää:

»Ohoh lasta lampahutta!
Menet seppo Ilmarille,
Vaahti-otsalle varaksi,
Sepon hurstin huuhtojaksi,
Sepon pään pesettimeksi!» [133]

Mutta tähänkin sukkela tyttö kohta keksii osaavan vastauksen; kuvattua vaivaa vastaan asettaa hän toisen vaivan, vieläkin suuremman, syystä, ettei siitä olisi mitään palkintoa:

»Mene en Wäinölän ukolle,
Ikivanhalle varaksi!
Vaiva vanhasta tulisi,
Ikävä iällisestä».[134]

Sillä onkin nyt asia ratkaistu; äiti, vaikka muuten valtava, ei koetakaan pakoittaa tytärtänsä.

Koska sitten Wäinämöinen ensiksi ennättää perille ja pyytää Pohjolan neitoa »ikuiseksi ystäväksi», muistuttaa tämä veitikkamaisesti heidän edellistä yhtymistänsä ja silloin kesken jäänyttä ehtoa:

»Jokos sä venosen veistit,
Joko laait laivan suuren
Kehrävarteni muruista,
Kalpimeni kappaleista?» [135]

Wäinämöinen viittaa rannalla seisovaan komeaan alukseensa, vaikka se ei ollutkaan oikeastaan kokoonpantu määrätystä aineista. Mutta nytpä neiti heittää kaiken leikin sikseen ja ilmoittaa

peittelemättä, ettei tule ikinä hänen omakseen. Hienosti ja arkatuntoisesti ei hän kuitenkaan kieltonsa oikeata syytä, Wäinämöisen liikaa ikää, puhu ilmi. Hän vastaa vaan, ettei merimiehen ammatti ole hänelle mielenmukainen; tällä lailla välttää hän taitavasti tuon arvokkaan, vaikka vastenmielisen kosijansa tarpeettoman loukkaamisen. Ihan toisella tavalla, suotuna sulhasena, otetaan sitten Ilmarinen vastaan, koska hänkin vähää myöhemmin saapuu sinne. Tosin täytyy hänen vielä, ennenkuin toivojensa perille voi päästä, tehdä kaikellaisia suuria urhotöitä. Sen, joka tahtoi tulla vaimon mieheksi, piti, vanhain Suomalaisten jalon tavan mukaan, ensin todella todistaa, että hänessä oli *miehen* urhous ja *miehen* voima. Mutta näiden ansiotöitten toimeensaamisessa on Pohjolan neiti aina älykkäillä neuvoillansa sulhasensa uskollisna apuna.

Ja nyt alkaa Pohjolan mainioitten häitten kuvaus, esiytyen meille laveudella, joka ei ole tavallinen kertomarunoelmassamme. Herkullista ruokaa ja juomaa on yltäkyllin; laulu ja soitto vielä enentävät yleistä riemua. Ei ollut kuitenkaan ilo aivan yksinvaltiaana noissa komeissa pidoissa. Ovathan tosin häät täällä maan päällä suurin riemujuhla; mutta on niissä kuitenkin ilon pikarissa aina myös pisara katkeruutta pohjassa. Voisihan, vaikka se oudolta kuuluu, sanoa häät kuoleman likimmäiseksi heimoksi. Kumpaisetkin vievät meidät toivottuun parempaan elämään; mutta kumpaisissakin tilaisuuksissa tekee ero entisistä tutuista ja rakkaista oloista sekä levottomuus vielä yhtähyvin hämärän tulevaisuuden tähden tuon päättävän hetken sangen vaikeaksi. Tätä hää-juhlan ja ylimalkaan koko avio-elämän totista puolta tuovat nyt seuraavat Kalevalan runot esiin hienoimmalla ihmis-sielun tuntemisella sekä erinomaisella, lyyrillisellä kauneudella. Emme siis voi mennä tämän uhkuavan runouden-lähteen ohitse, ammentamatta siitä ko'ommalta, kuin mitä aineena oleva Pohjolan neidon luonteen kuvaaminen yksistään vaatisi.

Äiti ensiksi lausuu toivonsa, ettei se ole »kaduttu kauppa, ijän kaiken itkettävä», jonka tytär tässä on tehnyt, muistuttaen että entinen suruton, kepeä elämä nyt on muuttuva paljon huolta vaativaksi:

»Mi oli sinun eleä
Näillä taattosi tiloilla!
Kasvoit kukkana kujilla,
Ahomailla mansikkana;
Ei ollut huolta ollenkana,
Annoit huolla honkasien,
Surra suolla suo-petäjän;
Itse liehuit lehtysenä,
Pyörähtelit perhosena».[136]

Mutta uudessa talossa, vieraassa perheessä:

»Toisin siellä, toisin täällä;
Toisin siellä torvet soivat,
Toisin ukset ulvaisevat,
Toisin vierevät veräjät,
Sanovat saranarauat.
Et osaa ovissa käyä
Talon tyttären tavalla,
Et tunne puhua tulta
Talon miehen mieltä myöten».[137]

Tätä kuvausta täydesti käsittääksemme, pitää meidän tuntea vanhain Suomalaisten patriarkallinen asuintapa. Uudet, nuoret pariskunnat eivät eronneet eri-taloksi, vaan asuivat edelleen yhdessä ja samassa talossa lankoin, kälyin ja niiden lasten kanssa. Usein karttui tällainen suku 60:n-100:n hengen lukuun, joilla oli kaikki talous, melkeinpä kaikki omaisuuskin yhteinen, ja kaikilla ylitsensä yhteinen vanhan talon vaarin ja muurin valta. Tavallisissakin avio-oloissa on aina ensialussa yhtä ja toista tasoittamista, yhteensulattamista tarvis puolisoin välillä, jotka kumpikin tuovat kotoa omat tapansa, omat tottumuksensa. Tämän yhteensulamisen tekee kuitenkin rakkaus helpoksi; puolelta kuin toiseltakin myönnyttään, mukaannutaan mielellänsä oman armaan tähden. Mutta toista oli noissa suurissa, lukuisissa suku-perheissä. Siellä kohtasi miniä valmiin, vakautuneen, taipumattoman talontavan, johon hänen oli pakko mukaantua. Ei edes rakastavainen miehensä voinut lievittää sitä pakkoa millään omalla myönnytyksellään; sillä hänkin oli saman ankaran patriarkka-vallan alla. Tämä seikka selittää, miksi miniän oloa on Suomen runoissa niin usein verrattu orjan elämään. Kuinka hienosti on tässäkin paikassa tuo nuorikolle outo tapa miehelässä kuvattu sillä, että kaikki hengettömätkin kappaleet uudessa kodissa antavat toisen äänen kuin tuttavat omassa kodissa!

Tämä kohtalonsa muutos kuvautuu nyt selvästi morsiamenkin silmäin eteen. Hän huokailee, henkäilee; hän sanoo ennen aina arvelleensa:

»Äskenpä olisit neiti

Miehelähän mennessäsi;
Oisit päätäsi pitempi,
Kun ois jalka kynnyksellä,
Toinen korjassa kosijan».

Tätä hän oli toivonut kaiken ikänsä:

»Toivoin kuin hyveä vuotta,
Katsoin kuin kesän tuloa».

Nyt on hänen toivonsa toteen käynyt, mutta yhtähyvin:

»En mä tuota tunnekana,
Mikä multa muutti mielen!
En lähe ilolla mielin,
Lähen hoikka huolissani,
Kuin syksyisen yön sylihin,
Kevähisen kierän päälle!»

Muilla onnellisilla on toinen mieli-ala, toinen hällä. Heidän mielensä on:

»Kuin keväinen päivän nousu,
Kevät-aamun aurinkoinen».

Mutta morsiamen oma sydän on nyt:

»Kuin pimeä pilven ranta,
Kuin syksyinen yö pimeä,
Talvinen on päivä musta;
Viel' on mustempi sitäkin!»[138]

Eräs talon palkkavaimo vielä enentää morsiamen surua. Hän sanoo kylläkin varoittaneensa neitoa, ettei suostuisi sulhasen viekoituksiin eikä menisi orjuuteen. Mutta:

»Et sinä sitä totellut;
Käeten kävit tulehen,
Tieten tervan keittehesen».

Tämä akkakin vertaa toisiinsa tytön sekä miniän elämää:

»Niin neito ison kotona,
Kuin kuningas linnassansa,
Yhtä miekkoa vajoa.
Toisin tuon miniä raukan;
Niin miniä miehelässä,
Kuin vanki Venäehellä,
Yhtä vahtia vajoa».[139]

Kotona oli tyttö ollut kaikkein lemmikki:

»Iso kutsui kuutamaksi,
Emo päivän paisteheksi,
Veikkosi vesivaloksi,
Siskosi siniveraksi».[140]

Uudessa talossa ei hänelle anneta hyvää sanaa, vaikka hän tekisi mitä hyvänsä. Silloin vaan hän kenties kelpaisi uutten sukulaistensa mielestä, jos hän töissänsä:

»Utuna ulos menisi,
Savuna pihalle saisi,
Lehtisenä lenteleisi,
Kipunoina kiiättäisi».

Vaan sehän on mahdotonta:

»Et ole lintu lentäjäksi,
Etkä lehti liehujaksi,
Et kipuna kiitäjäksi,
Savu saajaksi pihalle».[141]

Nuori neito kasvaessaan muka oli aina luullut:

»Huolet loppui, työt väheni,
Tämän illan istuimilla.»

Mutta nythän:

»Vasta valvoa pitääpi,
Vasta huolta hoivatahan;
Äsken huntu huolta tuopi.
Liina liikoja suruja».[142]

Kovin tulee tästä morsian paran sydän raskaaksi; hän itkee ja valittaa katkerasti:

»Toisin tiesin, toisin luulin,
Toisin toivoin tuon ikäni:
Käkesin käkenä käyä,
Kukahella kukkuloilla,
Näille päivin päästyäni.
Enpä nyt käkenä käyne,
Kukahelle kukkuloilla;
Olen kuin alli aallokossa,
Tavi laajalla lahella,
Uiessa vilua vettä,
Vettä jäistä järkyttäissä!»[143]

Nyt neuvotaan morsianta, kuinka hänen pitäisi taitavasti menetellä, että noissa tulevissa arkaluontoisissa ja vaikeissa oloissansa voisi tulla toimeen ja taivuttaa puolelleen uutten sukulaisten suosion. Tapa on nyt uusi otettava:

Ajatellen astuminen,
Tuumitellen toimiminen;
Ei kuin taaton tanterilla
Laaksoloissa laulaminen,
Kujilla kukahteleminen.[144]

Kaikki tyttö-ajan laulut, tyttö-ajan huimuus on kotiin jätettävä; sillä:

Tapoja talo kysyvi,
Tapoja talo hyväkin;
Mies se mieltä koittelevi,
Mies mieltä ani paraskin.[145]

Senvuoksi varoitetaan neittä:

»Piä herkät hiiren korvat,
Terävät jalat jäniksen;
Niska nuori notkuttele,
Kaunis kaula kaarruttele,
Kuni kasvava kataja
Tahi tuore tuomen latva!»[146]

Aikaiseen aamulla, ennen kaikkia muita, tulee miniän nousta. Tulta puhuttua pitää mennä karjaa hoitamaan, lempeästi elukoita kohdellen; ei edes sioille saa sinkua vihaisella äänellä. Navetasta pitää sitten »tuiskuna» rientää tupaan, josta jo kuuluu oman pienokaisen itku:

Eikä lausu lapsi parka,
Saata kieleton sanoa:
Onko vilu, vaiko nälkä,
Vaiko muu tapahtumainen,
Ennen kuin tulevi tuttu,
Kuulevi emonsa äänen.[147]

Sen jälkeen lattioita pestessä ja laastessa tulee miniän varoa, ettei viskaa vettä lasten päälle:

»Nähnet lapsen lattialla,
Jos kohta kälynkin lapsen,
Nosta lapsi lautsaselle,

Pese silmät, pää silitä,
Anna leipeä kätehen,
Vuole voita leivän päälle;
Kun ei leipeä talossa,
Anna lastunen kätehen!»[148]

Mikä hellyys, mikä syvä lapsen mielen käsitys näissä sanoissa!

Suoritettuaan nuot likaiset aamutyöt, pitää nuorikon siivosti pukea päällensä:

»Älä liiku liinasetta,
Älä kengättä kehaja!
Tuosta sulho suuttuneisi,
Mies nuori nuristuneisi».[149]

Ennenkuin hän sitten taas toisiin askareisin ryhtyy, pitää ensin lempeästi kysyä anopilta, kuinka ne talon tavan mukaan ovat tehtävät. Ei edes vaivaloisimmassa työssä, jauhamisessa käsikivellä, saa puhkailla, ei ähkäillä:

»Ettei appi arveleisi,
Anoppi ajatteleisi,
Ä'issäsi änkeävän».[150]

Vettä noutaessa ei saa kovin kauan viipyä, ettei luultaisi:

»Kuvoasi katselevan,
Itseäs ihastelevan,
Kauneuttas kaivosehen».[151]

Vieraan tullessa taloon, tulee häntä kohteliaasti ottaa vastaan:

»Käske vieras istumahan,
Lausuttele laaskavasti,
Syötä vierasta sanoilla,
Kunnes keitto kerkiävi».[152]

Vaan kohteliaisuudessaakin on joku varovaisuus noudatettava, ettei nosta oman miehen mustasukkaisuutta:

»Taas kun lähtevi talosta,
Jäähyväiset jättelevi,
Ällös viekö vierastasi.
Ulkopuolelle ovea!
Tuosta sulho suuttuneisi,
Kaunosi kamaltuneisi».[153]

Joskus itse kylässä käydessään, ei saa miniä moittia uutta kotiansa, varsinkaan ei anoppia:

»Kysyvät kylän miniät:
Antoiko anoppi voita,
Kuin ennen emo kotona? —
Sano aina annettavan
Kapustalla kannettavan,
Jos kerran kesässä saanet,
Senkin toisen talvellista».[154]

Mutta vaikka vaimolta näissä runoissa vaaditaan hyvin paljon, ei sitä vaadita kuitenkaan yksipuolisesti; suomalainen vaimo ei ole Kalevalassa kuvattu halvaksi orjaksi, jolla ei olisi omaa arvoansa; häntä pidetään päinvastoin melkein miehen vertaisena. Erittäin osoittavat lapset, yksinpä suurimmat sankaritkin äidillensä syvää kunnioitusta; myöskin on huomattava Pohjolan emännän, Louhen, suuri valta talossansa, jopa kansassansa. Tämän vuoksi ei teroitetakaan häärunoissa velvollisuuksia yksistään nuorikolle, vaan myös sulhanenkin saapi nyt opetuksista osansa. Ja vertailllessamme noita toiselle ja toiselle tulevia neuvoja keskenänsä, havaitsemme, että ne ovat jaetut samalla syvällä ihmisluonteen tuntemisella kuin Raamatussa. Kaikista niistä monellaisista opetuksista, joita nuorikolle annettiin, kaikui vastanamme yksi läpikäyvä perus-sävel: »nöyryys, nöyryys!» Vaan miehen velvollisuudeksi puolisoansa kohtaan teroitetaan sitä vastaan yhä uudestaan ja eri muodoissa: »lempeys, lempeys!» Sulhasta kehoitetaan, ettei hän uudessa kodissa saattaisi vaimoansa

Nurkkihin nuhajamahan,
Soppihin sohajamahan.

Nuorikko on isän kodissa tottunut kunniasijoihin:

Aina istui ikkunoissa,
Keikkui keskilattioilla.[155]

Älköön myös sulhanen häntä:

»Ikävällä itketelkö!
Jos tulisi tuhma tunti,
Saisi neiollen ikävä,
Pistä valko valjasihin,
Tuo neito ison kotihin,
Emon tuttavain tuville!»[156]

Ei saa mies olla liian yksinvaltiainen talossa, niin ettei yhteisissä asioissa sallisi vaimolleenkin äänen sijaa:

»Ällös liinalintustasi
Oletelko orjanasi;
Älä kiellä kellarista,
Älä aitasta epeä!»[157]

Viimein vielä suojelkoon hän vaimoansa kaikissa tilaisuuksissa:

»Seiso seinänä e'essä,
Äl' anna anopin lyöä,
Äläkä apen torua,
Talon toisen soimaella!»

Ja jos he kärkevät häntä itseään pieksemään nuorikkoa,

»Ethän raahi raukkaistasi,
Ethän henno herttaistasi!»[158]

Mutta jos ilmaantuu vaimossa joku vika:

»Neuvo, sulho, neitoasi,
Opetä oven takana;
Yksi vuosi suusanalla,
Toinen silmän iskennällä,
Kolmas on jalan polulla!»

Vasta neljäntenä vuonna, jos ei vaimo varoituksista ottaisi totellakseen, tuokoon mies vitsan kotiin, vaan:

»Tuopa turkin helman alla,
Talon toisen tietämättä!»

Ei nytkään ensi-aluksi pitäisi muuta kuin uhkailla: vasta kun se keino nähdään riittämättömäksi, kurittakoon mies vaimoansa, mutta salaa:

»Neuvo nelisnurkkaisessa,
Älä nurmella nukita!
Kuuluisi kumu kylähän,
Naisen itku naapurihin».

Ei myös saa sivaltaa kasvoille, ettei jäljet jäisi näkyviksi:

»Nauraisi kyläiset naiset:
Onko tuo sodassa ollut?
Vai susiko sulhasena,
Karhu kanssakumppalina?»[159]

Koska näin molemmat aviopuoliset ovat saaneet tarpeelliset neuvot ja varoitukset ohjeekseen elämän tielle, ei ole enää muuta kuin lähtö edessä:

Erotuopit tyhjettynä,

Kohti korjat käännettynä,
Päin ulos, perin tupahan.

Hellästi kiittää nyt morsian jäähyväisissään kotiväkeä, erittäinkin vanhempiansa, kaikesta hänelle osoitetusta rakkaudesta. Tänä tärkeänä hetkenä valtaa hänet myös muisto kaikista noista rakkaista kasvinpaikoista, joilla hän on lapsena leikkinyt, joita impenä ihastellut. Vielä viimeisen jäähyväis-sanan heittää hän niille, jokaista erittäin mainiten nimeltänsä:

»Jää nyt, pirtti, terveheksi,
Pirtti lautakattoinesi!
Jääpä piha terveheksi,
Piha pihlajaisinesi!
Jätän kaikki terveheksi
Maat ja metsät marjoinensa,
Kujavieret kukkinensa,
Kankahat kanervinensa,
Järvet saoin saarinensa,
Syvät salmet siikoinensa,
Hyvät kummut kuusinensa,
Korpinotkot koivuinensa!»[160]

Odottavalle Ilmariselle käypi kuitenkin tämä sydämen kyllyydestä virtaava tunteitten tulva jo pitkäksi. Väkevällä kädellä koppaa hän nuorikon rekeensä, helähyttää virkkua helmiruoskalla ja matkii morsiamen sentimentalaisia jäähyväisiä pienellä, mestarillisesti humorillisella pilapuheella:

»Jää hyvästi, järven rannat,
Järven rannat, pellon penkat,
Kaikki maassa marjan varret,
Marjan varret, heinän korret,
Pajupehkot, kuusen juuret,
Lepän lehvät, koivun kuoret!»

Tähän päätämme nyt tämän muutamien mielestä kenties jo myös liian pitkäksi venyneen esityksen häärunojen kauneuksista. Sallittakoon lopuksi ainoasti vielä huomauttaa yhtä seikkaa. Tuo vakava, tuo helläsydäminen, jopa liiankin hempeä-tunteinen morsian, voiko se olla sama henkilö kuin kosiorunojen hilpeä, veitikkamainen, vallaton Pohjan neito? Eiköhän tässä lienee kyhätty yhteen kahta aivan erilaista luonnetta, eikö liene sulattamatta pantu yhteen kahta erillensä kasvanutta runojaksoa? Eikö tämäkin liene niitä monia ristiriitaisuuksia, joihin Kalevalan syntymis-tapa, niinkuin kerrottiin, on syynä — taikkapa, toisten selityksen mukaan, todistus Kalevalan puuttuvaisesta yhtenäisyydestä? Minun mielestäni ei tässä ole mitään ristiriitaisuutta, vaan päinvastoin hieno, sielutieteellisesti todellinen kuvaus. Onhan meillä nykyisessäkin kirjallisuudessamme samallinen mielenmuutos kuvattuna. Kuka ei muistaisi Runebergin Hanna-runoelmasta kertomusta Hannan veljen morsiamesta, kopeasta, itsevaltaisesta, oikullisesta Mariasta, joka yht'äkkiä muuttui hiljaiseksi, helläksi, koristelemattomaksi. Yhtä todellisesti kuin taiderunoilija Runeberg on käsittänyt tämän sielutieteellisen salauden, yhtä todellisesti myös kansanrunous Pohjolan neidon kuvassa. Me näemme siinä vaan rakkauden kaikkivoittavan voiman, joka ylpeyden poissulattaa, vallattomuuden muuttaa nöyräksi antaumiseksi, pilaa tekevän veitikkamaisuuden syvätunteiseksi hellyydeksi; me näemme rakkauden voiman, joka, käyttääksemme runomme omia sanoja, »vasta tekee neidon oikein täydeksi neidoksi».

Mutta Kullervo-runoissa ilmaantuu Pohjolan neito Ilmarisen vaimona vielä kolmannessakin muodossa. Voiko myös tuo armoton, niin perkeleellisesti ivaavainen emäntä, joka orja paran eväskakkuun kiven leipoo, olla sama kuin tämä hellä morsian tässä, taikka edes kuin tuo ylempänä kuvattu veitikkamainen, mutta kuitenkin aina niin hienotunteinen Louhen tytär? Voipi kyllä, sen on valitettavasti todellisuus todistanut liiankin monta kertaa. Onhan se orjuuden ainainen kauhea kirous, että se paaduttaa niin hyvin sortajainkin kuin sorrettuin sydämet. Olemmehan me vielä nykyään meidänkin aikoinamme kuulleet siitä, kuinka Amerikan Yhdysvaltain etelävaltioissa hienosti sivistyneet, hellätunteiset rouvat ja neidot, joiden sydän oli säälistä pakahtua, jos heidän lempikoiransa astui puikon jalkahansa, joiden silmät vettä tulvailivat liikuttavaa romaania lukiessa, kuitenkin kylmällä mielellä, kivenkovalla sydämellä määräsivät ja katselivat orjainsa ruoskimista veriin asti. Ihmis-sydän on niin täynnä salasopukoita, että ristiriitaisimmiksikin näyttävät tunteet voivat siitä ilmi tulla, jos vaan ulkonaiset kohdat niiden kehkiämislle suovat tilaisuutta.

»Aik' on Ahtia sanoa,
Veitikkata vieretellä!»

Näillä sanoilla nyt Suomen runotar itse tuopi etehemme omituisimman kaikista luomistansa. Ja edessämme onpi uljas sankari, jonka mieli yhä palaa retkille ja taisteluihin, niinkuin rohkeimman Skandinavian vikingin, sekä samassa kevytmielinen neitoin viekoittaja, jonka mieli yhä palaa impien iloihin, kassapäiden karkeloihin, täysi Don Juan'in hengenheimolainen; — edessämme on suurisuinen kerskailija, ajattelemattomin hurjapää, joka, seurauksista huolimatta, niinkuin puolikasvuinen poikanen, syöksee sinne, tänne, minne häntä hetken oikku ajaa, sekä samassa mahtava loitsija, joka tiedossaan, taidossaan milt'ei on vanhan, viisaan Wäinämöisen vertainen; edessämme on iloinen veitikka, joka vaikka kuinka vaikeissa, vaarallisissa tiloissa ei voi olla leikkiä laskematta, sekä samassa syvätunteinen sydän, joka rakastaa äitiänsä totisimmalla, hellimmällä rakkaudella.

Sodan- ja rakkauden-halun yhdistys ei vielä yksinään olisi mitään harvinaista. Onhan meillä omassakin uudemmassa kirjallisuudessamme esimerkki siitä Kulnev'issa, joka tappeluin jälkeen kohtalaittoi tanssit ja joi kauniimman tytön maljan hänen kengästään. Jos hurjapäisyyden lisäämme kolmanneksi ominaisuudeksi, niin saamme kreikkalaisen Alkibiadeen kuvan. Mutta siinä onkin vasta *puoli* Lemminkäistä; toisen puolen on ainoasti Suomen runotar osannut haravoida runouden monimuotoisesta virrasta; ainoasti hän on osannut liittää nämät näennäisesti niin ristiriitaiset piirteet yhteen ja puhalttaa elävän hengen luomaansa.

Kaikesta näkyikin selvästi, että tämä lapsi on suomalaisen runottaren oikea lemmikki. Aina kun uusi Lemminkäis-runoin jakso alkaa taikka loppuu, lausuu hän pari tervehdys- tai jäähyväis-värssyä, jota ei hänelle muissa tilaisuuksissa satu mieleen tehdä. Tähän suosittuun tuhlataan myös niin hyvin nimiä kuin myös kehuja mainesanoja monenmoisella tavalla. Milloin sanotaan häntä Ahdiksi ja siis ikään kuin tehdään mieli-elementtinsä hallitsijaksi, milloin Kaukomieleksi, kauas pyrkivän seikkailuhalunsa kuvaukseksi, milloin taas Lemminkäiseksi tai Lemmin pojaksi, rakastavan ja rakkautta sytyttävän luonteensa osoitteeksi. Välistä mairitellaan häntä »kauniiksi», välistä »veitikaksi vereväksi l. punaveriseksi», ylistellen hänen sekä ulkomuotoansa että avujaan. Sanalla sanoen, Lemminkäinen on »mies mitä parahin», vaikka tosin »tuli vähän vialle», koska liian paljon tahtoi elää »impien iloissa», kassapäiden karkeloissa. Tässä, niinkuin muulloin, kun moite on välttämätön, antaa sen runotar juuri samalla tavalla, kuin hemmoitteleva äiti, jonka suu kyllä lausuu nuhteita vallattomalle pojalle, mutta samassa kuitenkin hymyllään osoittaa, että äidin sydän salaa hyppelee ilosta samassa vallattomuudessa ilmauvasta hilpeydestä ja uljuudesta.

Tämä runottaren rakkaus onkin paras todistus, että Lemminkäisen luonne ei ole muodostettu jonkun vieraan kansanluonteen perikuvan mukaan, vaan on Suomen kansan omaa luuta sekä lihaa. Tosin eroittais se suuresti siitä hitaasta, rehellisestä, vakavasta Suomalaisluonteesta, joka on Ilmari sepässä kuvattu. Mutta voiko toiselta puolen retkeilijä-halu olla mahdoton kansalle, joka, vikingein merirosvousten lakattua, teki Skandinavian niemimaan kaikki itäiset ja eteläiset rannat rauhattomiksi, jopa poltti mainion Sigtunan kaupungin tuhkaksi ihan Ruotsin sydämessä? Voikos sitä sanoa mahdottomaksi sille kansalle, josta sitten siirtolaisjoukkoja läksi suurin määrin Vermlannin vuorille ja Ruijan vuonoille, sekä molemmista näistä paikoista vieläkin kauemmaksi valtameren taakse? Voikos kukaan Suomen kansan likeisessä tuttavuudessa ollut kieltää siltä leikkisyyttä, humorillisuutta? Eikö viimein, paha kyllä, tilastotieteemme liiankin selvästi todista, että Don Juan'in tulinen sydän voi syttyä Pohjolan polttavassa pakkasessa yhtä hyvin kuin Etelän polttavassa päivänpaisteessa?

Lempiretkellä me tietysti tutustumme Lemminkäiseen kaikkein ensiksi. Saarella kasvaa Kyllikki, »Saaren neiti, Saaren kukka», jota Päivä ja Kuu ja Tahtikin olivat turhaan kosioineet. Siinäpä oli jotakin Lemminkäisen mieltä myöten; siinä ei ollut joku noista helpoista voitoista, joihin hän oli muualla tottunut:

Kunnepäin on päätä käänsi,
Siinä suuta suihkatahan;
Kunne kättänsä ojensi,
Siinä kättä käpsätähän.[161]

»Korea» Kyllikki oli lujempaa luonnetta; hän oli osoittanut, ettei hän »suostu sulhasihin, miellymiehi'in hyvihin». Tässä oli voitto voitettava, joka vaivaa vaati ja vaivan maksoi.

Lemminkäinen suoriutuu siis kosiomieheksi. Turhaan epää häntä äiti, huomauttaen, että Saaren suku on korkeampaa arvoa; siihen kenties ei suvaitakaan halvempiarvoista. Mutta Lemminkäinen pöyhkeilee kauneudellaan:

»Jos en oo koiltani korea,
Suvultani aivan suuri,

Mä valitsen varrellani,
Otan muilla muo'oillani!»[162]

Saareen tultuansa palkkautuu Lemminkäinen paimeneksi ja on pian muuttanut naisten ensihetkisen naurun tulisimmaksi rakkaudeksi. Ei ollut Saarella naista, ei naitua, ei naimatonta, joka ei hänen tähtensä olisi unohtanut kaikkia muita siteitä. Yksin vaan Kyllikki vastaa hänen kosimisiinsa ylenkatseella. Lemminkäinen ei saanut tätä neittä suostumaan, ainoata, josta hän todentotta huoli. Silloin vikingi hänessä voittaa Don Juan'in; hän ryöstää Kyllikin väkisin, keskeltä leikkikettoa. Tyttö hänen reessänsä itkee sekä parkuu; varsinkin hän suree sitä, että hän nyt on joutuva puoliseksi mitättömälle, arvottomalle miehelle, joka ei ole rikkaan, vankan talon omistaja, vaan ainoasti ympärikulkeva soturi. Lemminkäinen puolestaan häntä lohduttelee, suosittelee maireimmilla sanoillansa:

»Kyllikki, syänkäpyni,
Minun maire marjueni,
En sua pahoin pitäne:
Sylissäni syöessäni,
Käsissäni käyessäni!»[163]

Rikkautta hän ei tosin voi luvata vaimollensa; mutta hän osaa kuitenkin peittää sen puutteen humorisella sanaleikillä, tehden metsän marjat muka lehmiksensä:

»Ällös olko milläkänä!
Mont' on lehmeä minulla:
Yks on suolla Muurikkinen,
Toinen mäellä Mansikkinen,
Kolmas Puolukka palolla.
Ne on syömättä soreat;
Ei ole illoin kytkemistä,
Eikä aamuin laskemista,
Heinävihkon heittämistä.»[164]

Ja kun sitten hänen halpa sukuperänsä tulee puheeksi, lisää hän arvonsa tuntevan miehuuden jalolla ylpeydellä:

»Jos en oo suvulta suuri,
Enkä korkea ko'ilta,
On mulla tulinen miekka,
Se onpi sukua suurta,
Onpi Hiessä hiottu,
Jumaloissa kirkastettu;
Sillä suurennan sukuni!»[165]

Viimein vihdoin täytyykin ryöstetyn neidon myöntyä välttämättömään kohtaloonsa. Ehdoksi hän vaan vaatii sen, että Lemminkäinen luopuisi kaikesta sodankäynnistä; hän itse puolestaan vannoo pysyvänsä kotona, käymättä enää kylän kisoissa. Vaan näin väkinäisellä tavalla aloitettu avioliitto ei voinut tietysti olla pitkälinen. Kyllikki ei kauan tyytynyt uuteen kotiinsa, joka hänelle alusta oli ollut niin vastahakoinen ja sen lisäksi mahtoi olla hyvinkin yksinkertainen. Kahdestoista runo alkaa sillä, että Kyllikki taas kerran juoksee ulos kylän leikkeihin. Tämä itsessään ei vielä kovin vaarallinen seikka[166] muuttaa äsken niin palavasti rakastavan Lemminkäisen jääkylmäksi, väliäpitämättömäksi. Olisiko liikaa arvata, että hän, tuo »lieto», vaihtelevainen veitikka, jo oli kerinnyt kyllästyä kauniisen saaliisensa ja varsin mielellään tarttui kiinni ensitilaisuuteen päästä hänestä irti kunniallisella tavalla?

Lemminkäinen ilmoittaa lähtevänsä sotaan Pohjolan kansaa vastaan. Turhat tietysti ovat Kyllikin epäämiset, turhat myös äidinkin rukoukset. Sattuvasti kuvautuu Lemminkäisen vastauksissa hänen hillitsemätön ikävänsä kaukaisille retkille, vaarallisiin seikkoihin. Hän pyytää, että tuotaisiin hänen sotivaatteensa:

»Mieleni minun tekevi
Jumahan soan olutta,
Soan mettä maistamahan!»[167]

Turhaan muistuttaa äiti, että olutta on kotonakin yltäkyllin, vaikka kaiken päivää juoda. Lemminkäinen tuota ylenkatsoo:

»En huoli koti-oloista!
Ennen juon joesta vettä,

Melan tervaisen terältä;
Makeamp' on juoakseni,
Kuin kaikki kotoiset kaljat!»[168]

Paitsi sitä ei olekaan oikeastaan oluenjuonti hänellä mielessä tällä retkellä, vaan kullan, hopean ryöstäminen. Turhaan muistuttaa äiti, että kotona on

»Aittaa salvattu satoja,
Tuhansia tukkueltu».

Lemminkäinen ei niitä pidä minkään-arvoisina:

»En huoli koti-eloista!
Jos markan soasta saanen,
Parempana tuon pitelen,
Kuin kaikki kotoiset kullat,
Auran nostamat hopeat!»[169]

Nyt vasta hän ilmoittaa oikean tarkoituksensa, mennä omin silmin katsomaan:

»Onko neittä Pohjolassa,
Jok' ei suostu sulhasihin,
Mielly miehi'in hyvihin!»[170]

Äiti kokee nyt kumminkin estää tämän kamalan, siveyttä syvästi loukkaavan päätöksen täyttämistä; siksi hän kuvailee pojallensa Pohjolan noitien suurta mahtavuutta. Mutta Lemminkäinen ei näistä varoituksista ole milläänkään. Hän sanoo noitien ennenkin jo yrittelleen tehdä hänelle turmiota:

»Senpä hyötyivät minusta,
Min kirves kivistä saapi,
Järky jäästä iljanesta,
Tuoni tyhjistä tuvasta!»[171]

Vaikka näin ylenkatseellinen vihollisia vastaan, ei hän kuitenkaan lähtiessään laimiinlyö mitään varouskeinoja. Hän puukeupi lujiin rautavaruksiin. Näissä on hän nähtävästi oikeassa elementissään; iloisella ylpeydellä hän lausuu:

»Mies on luustossa lujempi,
Rautapaiassa parempi,
Teräsvyössä tenhoisampi!»[172]

Samoin hän sitten ottaa käteen kuuluisan, tuliteräisen miekkansa,

Jok' oli Hiissä hiottu,
Jumaloissa kuuraeltu.

Näiden ulkonaisten varustusten lisäksi tulee sitten vielä sisällisiä, henkisiä. Hän laulaa mahtavia, tenhokkaita loitsulukuja kaikkein mahdollisten vastustajien varalle. Myöskin perille tultuansa, Pohjolassa, on hän yhtä varovainen. Luulo oli näet vanhaan aikaan semmoinen, että oli vaarallista tulla huomatuksi, ennen kuin itse toisen näki; saattoihan vihollinen käyttää tuon ensisilmäyksen turmiollisiin loitsuihin. Senvuoksi Lemminkäinen ensiksi katsahti sisään seinän raon kautta ja pujahti sitten sitä tietä tupaan äkkiä, kenenkään arvaamatta.

Rohkeasti vaatii hän nyt Pohjolan emännältä parasta hänen tyttöparvestaan. Hänelle määrätään silloin ansiotyöksi Hiiden hirven pyytäminen. Se on Lemminkäisen mielestä sangen helppo tehtävä. Saatuansa uudet sukset alleen lähtee hän hiihtämään ja huudahtaa uhitellen:

»Eipä ilmalla Jumalan,
Tämän taivon kannen alla,
Löytyne sitä metsässä
Jalan neljän juoksevata,
Kut' ei näillä yllätetä,
Kainuilla Kalevan pojan,
Liukuimilla Lemminkäisen!»[173]

Vielä suuremmalla itseensäluottamuksella kerskailee hän sitten vähäistä myöhemmin, päästyänsä hirven jäljille. Hän jo edeltäpäin, ennen kuin edes vielä on otuksensa silmin nähnyt, käskee rohkeasti:

»Mi lienee Lapissa miestä,

Kaikki hirven kannantahan;
Mi lienee Lapissa naista,
Kaikki kattilan pesohon;
Mi lienee Lapissa lasta,
Kaikki lastun poimintahan;
Mi Lapissa kattilata,
Kaikki hirven keitöntähän!»[174]

Tämä uhka-ylpeys ei kuitenkaan vie Lemminkäistä hänen toivonsa perille; vasta kun hän on rukoillut metsän haltijain apua, onnistuu hänen saada pyydetty saalis käsihinsä. Loitsulukuin lukemisella, jumalain avulla hän sitten myös ottaa kiinni Hiiden varsan; mutta kolmas ansiotyö, Tuonen joutsenen ampuminen, tuottaa surman hänelle itselleen. Toisessa paikassa on jo huomautettu Lemminkäisen äidin liikuttavaa, voimallisesti kuvattua rakkautta. Tässä tahdomme siis ainoasti vielä lisäksi osoittaa yhtä piirrettä äidin luonteessa, joka antaa meidän aavistaa, että yksi ja toinen Lemminkäisen ominaisuuksista mahtoi olla sukuperintöä. Pohjolan emännän kiertävään vastaukseen: että kaivattu oli hänen talostaan lähtenyt matkalle ja kenties joutunut petoin saaliiksi, vastaa sankarin äiti sanoilla yhtä uhkaylpeillä, kuin jos ne olisivat Kaukomielen omasta suusta tulleet:

»Susi ei syö minun sukua,
Karhu ei kaada Lemminkäistä;
Sormin sortavi sutokset,
Käsin karhut kaatelevi!»[175]

Saatuuan viimein vihdoin poikansa jälleen eheäksi ja eläväksi, kysyy sitten äiti: olisiko hänellä vielä mitään vajaa? Varmaankin toivoo hän lemmittyiseltään saavansa kuulla pari lämmintä kiitos-sanaa, pari sanaa, jotka ilmoittaisivat halua mennä äidin kanssa täst'edes rauhallista elämää kotona viettämään. Mutta siinäpä äiti parka surkeasti petetty! Hänen »veitikkansa» on sekä ruumiin että hengenkin puolesta kokonaan vironnut »evillensä entisille».

Sanoi lieto Lemminkäinen:

»Viel' olen äijeä vajoa!
Tuollapa syämykseni,
Tuolla tuntoni makaapi,
Noissa Pohjan neitosissa,
Kaunoisissa kassapäissä.
Homekorva Pohjan eukko
Eipä anna tyttöänsä,
Joutsenen osoamatta
Tuosta Tuonelan joesta!»[176]

Sen verran vaan hän hillitsee vallatonta luonnettansa, että nyt ensi-aluksi lähtee kotiin äitinsä luokse ja siellä jonkun aikaa lepäilee suuren vaaransa perästä.

Mutta yhtenä päivänä nähdään laaja ja paksu savu pohjosessa. Lemminkäinen sitä tähystelee, tarkastelee ja saapi sen vakuutuksen, että se nousee Pohjolan summattomista pitovalmistuksista.

Siinä Kauko katselevi;
Silmä karsas Kaukon päässä,
Silmä karsas, toinen kiero,
Suu vähiten väärällänsä.
Virkki viimein katsellessa:
»Oi armas anoppiseni,
Pohjan ehtoisa emäntä,
Laitapa olutta paljon,
Keitä kaljat kelvolliset
Juotavaksi joukon suuren,
Lemminkäisen liiatenkin
Noissa häissänsä omissa
Kera nuoren tyttäresi!»[177]

Ei hän kuitenkaan vielä kohta lähde sinne, asiaa tarkemmin tutkimaan. Ylpeydessänsä hän ei uskokaan mahdolliseksi, että Pohjolan neito voitaisiin antaa kellekään muulle, sen jälkeen kun *hän* oli käynyt kosjomassa. Mutta yhtenä päivänä kuuluu pohjosesta tavaton jumu sekä melu. Sen kuulee Lemminkäinen, ja nyt hänelle vasta se »tuuma aivohon osasi», että viimeinen kumma, tuo mahdottomaksi luultu seikka oli yhtähyvin tapahtunut, että Pohjola on pitänyt neidollensa häät toisen miehen kanssa! Se on jo itsessään mitä hirvein häväistys! Mutta ei siinä vielä kaikki — olipa

Lemminkäistä niinkin halveksittu, ettei edes kutsuttu vieraaksi. Se oli häväistys, jota ei muu kuin veri voinut pois huuhtoa! Lemminkäinen

Murti suuta, väänti päätä,
Murti mustoa haventa;
Veret vierähti pahaksi
Poloisilta poskipäiltä.[178]

Paikalla jättää hän työnsä kesken ja varustaa itsensä kiireesti toiselle Pohjolan retkelle.

Turhaan koettaa äiti taas varoittaa, evätä hurjaa poikaansa; hän huomauttaa:

»Ei sua kutsuttu sinne,
Ei tarkoin tahotakana!»

Mutta sillä hän ainoasti kaataa öljyä tulen sekaan. Lemminkäisen sankariluonne on nyt liikkeellä, ja se, ettei häntä tahdota nähdä noissa häissä, on hänelle juuri uusi lisäsyys lähteä Pohjolan pitoihin:

»Kurjat kutsuen menevi;
Hyvä ilman hyppeleikse!».[179]

Ja jos ken uskaltaisi vaatia häneltä selitystä, millä oikeudella hän kutsumatta sinne tuli, niin on

»Tuossa kutsut kuun-ikuiset,
Airuhut alin-omaiset,
Miekassa tuliterässä,
Säilässä sakenevassa!»[180]

Turhaan myös äiti koettaa peloittaa häntä matkalla vastaan tulevain surmain luettelemisella. Lemminkäinen siihen vastaa rohkeasti, ylpeästi:

»Ain' on surmia akoilla,
Kaikin paikoin kuolemia;
Ei uros hätäille noita.
Ei varsin varannekana!»[181]

Hän ottaa nyt esille isältä perityt vankat, luotettavat sota-aseensa. Miekkaa hän kaikkein ensiksi koettaa permantoon:

Miekkänen käessä kääntyi,
Kuni tuore tuomen latva
Tahi kasvava kataja.[182]

Ilolla katselee sitä sankari ja kehuu:

»Tuskin on Pohjolan tuvissa,
Sariolan salvoksissa
Tämän miekan miettijäistä,
Tämän kalvan katsojaista!»[183]

Samoin hän sitten sivaltaa jalon jousensa seinältä ja kerskaa:

»Sen mä mieheksi sanoisin,
Urohoksi arveleisin,
Joka jouseni vetäisi,
Kiveräni kiinnittäisi
Noilla Pohjolan tuvilla,
Sariolan salvoksilla!»[184]

Äiti näkee nyt, ettei mikään voima, ei maallinen, ei taivaallinen, voi hillitä nuoren sankarin sotahalua eikä estää tätä vaarallista retkeä. Viimeisessä tuskassansa hän silloin kumminkin varoittaa huimapäätänsä, että tämä Pohjolassa itse nöyrästi, siivosti käyttäytyisi ja näin tavoin kenties kuitenkin välttäisi siellä uhkaavan turmion. Äiti rukoilee liikuttavimmalla hellyydellä:

»Poikueni, ainueni,
Lapseni, vakauteni!
Jos sä jou'ut juominkihin,
Juopa puoli tuoppiasi,
Anna toisen toinen puoli,

Pahemman pahempi puoli;
Mato maljassa venyvi,
Toukka tuopin pohjukassa!
Istu puolella sijoja,
Astu puoli-askelella,
Anna toisen toinen puoli,
Pahemman pahempi puoli!»[185]

Nämät varoitukset olivat kuitenkin tuuleen lausutut, sillä Lemminkäinen jo silloin istui reessänsä ja iski virkkua vitsalla. Ainakin ne menivät korvasta sisään, toisesta jälleen ulos. Pohjolassa ei sankarimme suinkaan osoita nöyryyttä eikä puoleen kunniaan tyytymistä. Hän astuu uhkarohkeasti keskilattialle, vieläpä niin kovalla, mahtavalla jalan poljennalla, että

Silta liekkui lehmuksinen,
Tupa kuusinen kumahti.[186]

Kun ei kukaan virka hänelle tervehdystä, tervehtii hän itseänsä itse:

»Terve tänne tultuani,
Terve tervehyttäjälle!»[187]

Hänen ylpeytensä kohtaa kuitenkin samallaista ylpeyttä. Kysymykseensä, olisiko talossa sijaa, saapi hän kyllä myöntäväisen, vaan samassa pahasti loukkaavaisen vastauksen:

»Jos olet siivolla tuvassa,
Oven suussa seisomassa,
Oven suussa, orren alla,
Kahen kattilan välissä,
Kolmen koukun koskevilla.»[188]

Tähän orjille, kerjäläisille sekä naisille[189] määrättyyn halpaan sijaan ei voi tietysti ylimielinen kauko tyytyä. Hän astuu rohkeasti vielä edemmäksi ja asettaa itsensä omin luvuin korkeimpaan arvopaikkaan tuvassa:

Siitä siirtihe ylemmä,
Pyörähtihe pöyän päähän,
Istuihe rahin nenähän,
Petäjäisen penkin päähän.[190]

Ja samoin kuin hän äsken oli uhallaan astunut niin kovasti, hän nyt myös istahti koko voimallansa, että:

Rahi vastahan rasahti,
Petäjäinen penkki notkui.

Aina vielä istuu kuitenkin isäntäväki liikkumatta; ei ole pienintäkään merkkiä, että olisi aikomus suoda mitään vieraan varaa. Senvuoksi Lemminkäinen nyt rohkeasti itse muistuttaa heitä siitä velvollisuudesta:

»Enpä liene lempivieras,
Kun ei tuotane olutta
Tulevalle vierahalle!»[191]

Vihaisen sanataistelun jälkeen tuodaan viimein ruokaa, tuodaan juomaa, mutta minkälaista!

Luut lihoista, päät kaloista,
Vanhat naatit naurihista,
Kuoret leivistä kovista.[192]

Olut-tuopissa taas on toukkia pohjassa, matoja äärillä. Ja kun Lemminkäinen vaatii parempia vieraanvaroja, saa hän sen suoran, tylyn vastauksen:

»Mitä sie tulitkin tänne;
Ken sinua koolle kutsui?»

Silloin vaatii Lemminkäinen kumminkin rahallaan saada ostaa juomaa. Nämä sanat olivat kovin loukkaus, pahin häväistys talon kunnialle; se oli moite siitä, että isäntäväki ahneuden tähden ei ollut tahtonut täyttää pyhää velvollisuuttaan matkalaista kohtaan. Kauemmin ei maitakaan Pohjolan isäntä nyt kärsii vierahansa röyhkeyttä; hän käskee hänet ulos suorilla sanoilla:

»Ei tässä piot parane,
Jos ei vierahat vähene;
Talo työlle, vieras tielle,
Hyvistäkin juomingista!»[193]

Ja kun ei tule tästäkään mitään apua, tempaa Pohjolainen aseensa seinältä ja käskee vierasta miekanmittelyhyn, joka tempu aina oli suoritettava ennen kahdentaistelua. Siihen kehoitukseen vastaa Lemminkäinen teeskellyllä nöyryydellä, josta kuitenkin sankarin ylpeys selvästi paistaa läpi:

»Mitä minun on miekastani,
Kun on luissa lohkiellut,
Pääkasuissa katkiellut!
Vaan kuitenkin, kaikitenkin,
Kun ei nuo piot parane,
Mittelkämme, katselkamme,
Kumman miekka mieluhumpi!»[194]

Tappelussa sivaltaa Pohjolan isäntä silmittömässä vimmassaan ohitse, josta kohta myrkyllinen pilkka livahtaa Lemminkäisen suusta:

»Min teki pahoja orret,
Kamana tihua työtä,
Jotta orsia osoitat,
Kamanata kapsuttelet?»[195]

Vihollisensa surmattuaan, Lemminkäinen kiusaksi kiinnittää hänen päänsä yhteen aituuksen seipääsen. Sitten hän menee tupaan ja sanoo emännälle:

»Tuo vettä, vihainen piika,
Käsiäni pestäkseni
Veristä pahan isännän,
Häijyn miehen hurmehista!»[196]

Näiden sanain kautta tuli pilkan ja häväistyksen mitta niin kukkuroilleen täytetyksi, että nyt kosto voi joka silmänräpäys ryöpsähtää siitä esiin kaikki tuohoovana koskena. Rohkean Lemminkäisenkin sydän ahdistuu, hänen mieltiessään kaikkien tekojensa välttämätöntä seurausta. Hän pakenee kiireesti kotiinsa, jossa äiti neuvoo, että hän muutamaksi ajaksi menisi Saareen piiloon.

Mutta tuon veitikan vallattomuuden kautta muuttuu pian tää turvapaikkakin vaarapaikaksi, tää pelastusneuvo uudeksi hengenhädäksi. Hän rupeaa täälläkin taas kevytmielisesti pitämään iloa Saaren neitoin ja vaimoin kanssa. Hänen kauneutensa, hänen leikkillisyytensä, hänen laulutaitonsa täälläkin taas lumoovat kaikki sydämet. Mutta tämä suunnaton suosio kauniilta sukupuolelta tietysti ja luonnollisesti nostaa yhtä rajattoman vihan ja vimman hylätyissä sulhasissa, petetyissä aviomiehissä. Lemminkäisen täytyy viimein paeta pois Saaresta. Kuinka olisi yksi ainoa mies, vaikka kuinka rohkea sankari, saattanut pitää puoltansa

Päälle saadessa satojen,
Tuhansien tunkiessa.

Tällä erohetkellä kuvaa runotar vielä oikein elävästi lemmikkinsä vastaanseisomatonta viehätystä. Katkerasti itkevät hänen lähtöänsä Saaren immet; he kysyvät:

»Mitä läksit, Lemminkäinen?
Läksitkö piikojen pyhyyttä,
Vaiko vaimojen vähyyttä?»[197]

Nähtävästi hävettää Lemminkäistä lausua ilmi oikeata syytä pakohonsa; olisihan pelko, vaikka suuressa vaarassa, sopimaton tunne sankarin sydämessä. Liian selvä valhe taas olisi naisten kysymykseen myöntämällä vastaaminen. Hänen täytyy siis keksiä toinen, uskottavampi este:

»Lähe en piikojen pyhyyttä,
Enkä vaimojen vähyyttä;
Saisin jos satakin naista,
Tuhat piikoa piellä;
Vaan tuli kova ikävä,
Ikävä omia maita,
Oman maani mansikoita,
Oman niemen neitosia!»[198]

Yksin jäivät siis Saaren neidot, ja he itkivät katkerasti:

Sini itki Saaren immet,
Niemen neiet voikerrehti,
Kunnes purjepuu näkyvi,
Rautahankki haimentavi;
Ei he itke purjepuuta,
Rautahankkia haloa,
Itki purjepuun alaista,
Hankkinuoran haltijata.[199]

Kotipaikalleen palattuaan Lemminkäinen hämmästyksellä näkee oudon näön. Poltettu on talo, viidakko kasvamassa pelloilla. Pohjola oli hänen poissa-ollessansa käynyt kostamassa. Ja hän hyrähtää itkuun, itkee katkerasti. Kauniisti, vienosti ilmoittaa runotar suurimman syyn hänen suruunsa:

Ei hän itkenyt tupoa,
Eikä aittoja halannut;
Itki tuttua tuvassa,
Aitallista armastansa.[200]

Ainoa, jota tuo lieto, häilyväinen rakastelija todellisesti ja pysyvästi oli rakastanut, on nyt kadonnut, on saanut surmansa vihollisen kädestä, saanut surmansa oman poikansa teon kostoksi! Tämä ajatus on niin katkera, että se silmänräpäykseksi masentaa Lemminkäisen koko miehuuden. Hän kiroo nyt sielunsa ylintä, suurinta iloa, tuota sotahaluansa, joka ennen aikaa on saattanut hellän äidin Tuonelan synkille tuville. Hän vaikeroipi:

»Jo olet kuollut, kantajani,
Mennyt, ehtoinen emoni!
Kostohon minäkin koito,
Kostohon kova-osainen
Mittaelin miekkojani
Noilla Pohjolan tuvilla,
Surmaksi oman sukuni,
Kateheksi kantajani!»[201]

Juuri tuimimmassa tuskassa ollessaan keksii hän kuitenkin hitusen jälkiä ja löytää, niitä myöten käyden, äitinsä korvesta, salaisesta piilopirtistä, johon hän sodan tullen oli ottanut pakonsa. Tämä arvaamaton ilo palauttaa hetipaikalla Lemminkäisen tavallisen rohkeuden. Hän lupaa rakentaa uudet tuvat, paremmatkin entisiä; hän uhkaa lähteä uuteen sotaan Pohjolata vastaan ja kostaa kaikki vihollisen pahanteot. Jopa pilkistaa veitikkakin jälleen kyynelten takaa hänen silmistänsä. Äidin kysymykseen, miltä elämä oli tuntunut Saareissa, vastaa hän hullunkurisimmalla leikkipuheella, peittäen voittoriemunsa ja ylpeytensä läpikuultavalla nöyryyden verholla:

»Hyvä oli siellä ollakseni,
Armas aikaellakseni;
Siitä oli paha elämä:
Pelkäsivät piikojansa,
Luulivat lukuksiansa
Pahasti piteleväni.
Minä piilin piikasia,
Varoin vaimon tyttäriä,
Kuin susi sikoja piili,
Havukat kylän kanoja!»[202]

Kostoretkelle lähtiessään päättää Lemminkäinen toiseksi miehekseen viedä kanssansa vanhan, monissa yhteisissä otteluissa koetetun sotakumppaninsa Tieran. Hän kehoittaa häntä näillä sanoilla:

»Tokko muistat muinaistamme,
Entistä elämätämme,
Kun ennen kahen kävimme
Suurilla sotatiloilla?
Ei ollut sitä kyleä,
Kuss' ei kymmenen taloa,
Ei ollut sitä taloa,
Kuss' ei kymmenen urosta,
Ei ollut sitä urosta,
Eikä miestä melkeätä,

Kuta emme kaatanehet
Ja kahen kapistanehet!»

Ja, Tiera, vaikka äsken nainut, ei voi vastustaa tätä houkuttelevaa Sireni-laulua. Nuot sotakumppanin herättämät muistot muinaisista mainepäivistä ei suo hänelle mitään rauhaa, ei viihtymystä hiljaisessa kodissa. Hän hyppää ylös, niin kiireesti, että jo kiukaalla panee kengän jalkahansa, toisen pankolla, veräjällä vasta vyöteleikse. Hän tempaa myös jalon keihäänsä nurkasta ja koettaa voimiansa, vieläkö ne on entisellään:

Sylkytteli keihoansa,
Sylkytteli, nyrskytteli,
Sylen syöksi keihäsvartta
Peltohon saviperähän.

Entinen voima on entisen halun kanssa yhä vielä tallella; Tiera siis kohta rientää Lemminkäiselle »sodan avuksi».[203]

Mikä elävä kuvaus muinaisesta, myöskin meidän kansassamme aikanaan elävästä retkeilijähengestä, kuvaus, joka ei tässä enää rajoitu yhteen ainoaan sen hengen personoitumaan, Lemminkäiseen, vaan antaa meidän vilahdukselta nähdä, että se oli yleinen, kaikille yhteinen.

Aiottu Pohjolan retki päättyy kuitenkin kesken sangen surkeasti. Uroot eivät saakaan tilaisuutta koettaa kalpojensa terää kaltaisiinsa vihollisiin. Pohjolan emännän lähettämä pakkasen jäättää heidät kiinni meren selän keskelle. Siinä ei auta Lemminkäisen voittoisa miekka, siinä ei Lemminkäisen mahtava loitsutaito. Välttämätön kuolo näkyy nyt olevan edessä, kuolo pakkasen tai nälän kautta, kummassakin tapauksessa maineheton, sankareille sopimaton surma. Tiera tästä puhkee surkeihin vaikeroimisiin; Lemminkäinen myöskin hetkiseksi masentuu ja valittaa. Mutta eipä hän edes tässä vihoviimeisessä tuskassa voi unohtaa noita »kaunokaisia», jotka vuoroin tasapäitten tappelujen kanssa ovat kaiken hänen ikänsä vallinneet veitikan sydämessä:

»Vaan en huoli huolimahan,
Suuresti sureksimahan,
Jos immet hyvin eläisi,
Naiset kaikki naurusuulla,
Mesimielin morsiamet!»[204]

Ja tämä muisto näkyy samassa yht'äkkiä antaneen hänen hengelleen takaisin koko sen kadotetun pontevuuden! Uljaasti huudahtaa hän taasen:

»Viel' ei meitä noiat noiu,
Noiat noiu, näe näkijät
Näille teille kuolevaksi,
Matkoille masenevaksi!»[205]

Ja samassa hän keksii keinon, joka heidät pelastaa hädästä. Tähän voimmekin me nyt päättää tämän Lemminkäisen luonteen tarkastuksen. Tosin ilmautuu hän vielä Kalevalan sankarien yhteisellä Sampo-retkellä; mutta hän on siinä, niin kuin olemme nähneet, lykätty taemmaksi syrjähenkilöksi, jonka tähden ei myös runotar enää ole lisännyt monta silmäänpistävämpää piirrettä hänen kuvaansa.

VII. Kullervo.

Kalevalan kaikkein suurin kauneus, niinkuin jo ennen sanottiin, on siihen punoutuneessa kahdessa erinäisessä, pienemmässä runojaksossa: Kullervo- ja Aino-lauluissa. Näissä molemmissa ilmautuu täydellinen, melkein taiderunouden mestariuteen kohoava yhtenäisyys, näissä ovat luonteet vielä elävämmin ja tarkemmin kuvatut, niissä on läpikäyvä periajatuskin verrattomasti syvempi kuin muissa kertomarunomme osissa. Ihmekö siis, jos kaunotieteellinen tarkastus niihin kaikkein ensiksi on luonut silmänsä. Jo v. 1853 painatti professori Cygnaeus nerokkaan selityksensä Kullervosta kirjoituksessaan »tragillisesta aineesta Kalevalassa».[206] Nykyisimpinä aikoina on sitten ylimääräinen professori Fr. Perander uudestaan tutkinut Kullervon luonteen ja sen lisäksi vielä kirjoittanut syvälle tunkeuvan selityksen Aino-runoista.[207] Näiden molempien tutkijojitten jälkien parsiminen olisi samaa, kuin jos elonleikkuun jälkeen menisi sänkipellolle karisseita jyviä kokoonpoimimaan. Siitä syystä on nyt seuraava tarkastus näistä molemmista runojaksoista melkein kokonaan lainattu yllämainituista teoksista.

Kullervon kohtalon tragilliseksi perisyiksi arvelee Cygnaeus sen, että luonto hänet on aikunut

sankariksi, mutta kova onni tehnyt orjaksi. Hän on syntyissäänsä saanut jättiläisvoiman ja tulisen halun tätä voimaansa täydellä innolla käyttää sitä vastaaviin urostöihin; mutta hän on samassa myös syntynyt orjuuden ahtaisin oloihin, ja orjan halvassa pakkotyössä tuo mahtava sankari-into muuttuu kaikki turmelevaksi viaksi. Hänellä on kaikkein jaloin sydänten palava ikävöiminen saada rakastaa ja nauttia rakkautta; mutta maailma raatelee hänen sydäntänsä armottomimmalla tylyydellä. Hänellä on kaikkein jaloin sydänten heltymätön vaatimus saada kunnioitusta, saada suuri arvonsa täydesti käsitetyksi; mutta tähän vaatimukseen vastataan jääkylmällä ivalla, ja koko miehen ei arvioida maksavan enempää kuin

Kaksi kattilarania,
Kolme koukun puoliskoa,
Viisi viikatekulua,
Kuusi kuokan kuoliota.[208]

Kohta kolmantena ikäpäivänäänsä Kullervo jo näyttää synnynnäistä ylikuonnollista voimaansa sillä, että repäisee kapalovyönsä, särkee kätkyensä. Nämät aikaiset, paljoa lupaavat ponnistukset olisivat ympärillä olevissa nostaneet iloa ja ylpeyttä, jos pojalla olisi ollut sukua ja isänmaata. Mutta sotavangissa, orjassa nähtynä ne vaan herättävät voitonpyynnön himoa, niinkuin vastasyntyneen varsan tai vasikan huomattu kunto. Untamo toivoo

Tätä tästä kasvavaksi,
Mieltyväksi, miestyväksi,
Oikein urostuvaksi,
Saavaksi sataisen orjan,
Tuhantisen turpuvaksi.[209]

Mutta pojallakin puolestaan on jo tulevaisuuden toiveensa:

Jopa kuuna kolmantena,
Poika polven korkeusna
Alkoi itse arvaella:
»Kunpa saisin suuremmaksi,
Vahvistuisin varreltani,
Kostaisin isoni kohlut,
Maksaisin emoni mahlat».[210]

Tämän kuulee Untamokin ja säikähtyy; hän huudahtaa:

»Tästä saa sukuni surma,
Tästä kasvavi Kalervo!»

Koko Untamon suku, naiset niinkuin miehet, nyt yksissä tuumin neuvoittelevat, mitenkä tuo vaarallinen poika saataisiin hyvissä ajoin hävitetyksi. He koettavat jos joitakin surmakeinoja. Viimein he hirttävät hänet puuhun, mutta siinäkin hän huoletti piirustelee kuvia tammen tyveen:

Siinä miehet, siinä miekat,
Siinä keihä'ät sivulla.[211]

Tässäkin tilassa siis osoittaa hän selvästi sielunsa sisimmän halun: suuriin sotiin, tasapäihin tappeluihin, mainioihin miehen töihin!

Nyt lakataan noista turhista surma-yrityksistä Kullervon ruumista vastaan; sen sijaan koetetaan tästä lähtien masentaa, surmata hänen sankarihenkeänsä halvoilla, hänelle sopimattomilla askareilla. Näihinkin panee hän koko luontaisen voimansa ja intonsa, mutta turmelee vaan sillä kaikki, mihin koskee. Hänen työstään ei ole mitään siunausta, ainoasti häviötä. Sanomattoman tragilliset ovat nämät halvennetun orjan ylikuonnolliset voimaponnistukset! Hän niillä lakkaamatta ikään kuin huutaa isäntäväellensä: »osoittakaa minulle korkea tarkoitusperä, minä siihen itseni kohotan — antakaa minulle suuri tehtävä, minä sen perille saatan!» Mutta hänen kova kohtalonsa tekee kaikki semmoiset pyrinnot ja työt mahdottomiksi. Hänellä ei ole omaa kansaa, jonka puolesta taistelia; hänellä ei ole isänmaata, jonka hyväksi elää ja kuolla. Yksi tarkoitusperä, yksi tehtävä hänelle vaan on mahdollinen — se on *kosto*.

Tuskastuneena kelvottomaan orjaansa, joka »kaikki tuhmin turmelevi», myöpi hänet viimein Untamo yllämainittuun mitättömään hintaan Ilmariselle. Tämä onnenvaihde olisi samassa voinut olla onnenvaihdos Kullervon elämässä. Jos joku, niin kuuluisa seppä, joka on itse taivaan kannenkin takonut ja Sammon sepittänyt, olisi ollut mies johtamaan eriskummallisen orjansa työ-intoa töihin, joissa tämä ainaisen halunsa mukaan olisi saanut panna liikkeelle voimansa »tarmonsä takaa». Mutta noihin moniin sielutieteellisesti ihmeen todenmukaisesti kuvattuihin seikkoihin Kullervo-runoissa kuuluu sekin, että

kaikki, jotka orjan kanssa tekemisiin sattuvat, hänelle ovat tylyt ja sydämettömät. Ilmarinen ei viitsi tutkia uuden osto-orjansa mahdollista salaista kuntoa; hän kai pitää hänet, entuudesta päättäin, ainoasti halvimpiin töihin kelpaavana. Siksi hän antaa hänet kokonaan vaimonsa käskyin alle. Tämän määräyksen olisi myös luullut päivänsäteen kajastamiseksi Kullervon elämän sysimustalta pilvitaivaalta. Hän on tullut hellän, suloisen Pohjolan neidon, Ilmarisen emännän vallan ja hoidon alle. Tämä olisi luultavasti paremmin kuin kukaan muu saanut orjan ynseän luonteen taipumaan, talttumaan, jos hän vaan olisi pysynyt omassa luonteessansa. Lempeyshän on voima, joka paatuneimmankin sydämen vielä voi sulattaa. Mutta orjalle ei häneltäkään tule muuta kuin armottomuutta, muuta kuin tylyyttä, muuta kuin ilkeätä ivaa osaksi.

Ilmarisen emäntä lähettää Kullervon metsään karjansa paimeneksi. Tämä virka on vielä alentavaisempi, halvempi kaikkia, jotka orjalla oli Untamon kodissa. Tässä ei ole edes tilaisuutta väärinkäyttämällä, turmelemisellä näyttää suurta voimaansa. Helppo on arvata, kuinka katkeraksi Kullervon mieli käy tästä uudesta häväistyksestä. Ja aution salon häiritsemättömässä yksinäisyydessä on hänellä yltäkyllin aikaa miettiä, märehtiä kaikkea häntä kohdannutta sortoa.

Ensi-silmänräpäyksessä on hänessä alennuksen tunne niin masentavainen, että hän menettää koko tavallisen rohkeutensa ja puhkeaa valituksiin, vaikeroimisiin:

»Voi minä poloinen poika!
Jo minä johonkin jou'uin,
Jou'uin joutavan jälille,
Härän hännän paimeneksi,
Joka suon on sotkijaksi,
Maan pahan matelijaksi.»[212]

Jonkun hetken kuluttua alkaa hänen ponteva henkensä kuitenkin jälleen tointua. Mutta tointumisen ensimmäinen osoite on samassa myös osoite Kullervon sydämessä alkaneesta turmeltumisesta, joka on sorron ja orjuuden välttämätön kirous. Kaiken jalouden juurta kaluava, karsas-silmäinen kateus on hänessä saanut vallan. Näin hän laulaa auringolle:

»Paistapa Jumalan päivä
Poloiselle paimenelle,
Älä Ilmarin tuville,
Emännälle ensinkänä.
Emäntä hyvin elävi,
Vehnäsiä viiltelevi,
Voita päälle vuolaisevi;
Paimen parka kuivan leivän,
Kuivan kuoren kurskuttavi,
Petäjäisen peiputtavi,
Veen lipillä luikkoavi,
Märän mättähän nenästä.»[213]

Hän nyt istahtaa maahan, vihannalle turpehelle ja ottaa halvan eväänsä esihin. Epäluulolla hän sitäkin tarkastelee, sillä kenties se on vieläkin halvempi, kuin mitä ulkonäkö näyttää. Hän katselee, kääntelee leipäänsä ja virkkaa:

»Moni on kakku päältä kaunis,
Kuorelta kovin sileä,
Vaan on silkkoa sisässä,
Akanoita alla kuoren.»[214]

Epäluuloisuus on taas toinen sorrosta syntyneen sydämenturmeluksen merkki.

Mutta todellisuus olikin vielä paljoo pahempi, kuin mitä orja-paran epäluuloinen mieli oli osannut itsellensä kuvitella. Hän oli pelännyt tapaavansa hätäleipää, olkia ja akanoita, kakkunsa sisästä; mutta siihen olikin kivi pantu, johon Kullervon puukko, ainoa vanhemmilta hänelle jäänyt perintö, nyt katkeaa. Tätä oikein perkeleellistä ilkeyttä ja pilkantekoa ei olisi edes Kullervo, vaikka jo armottomuuteen kyllin tottunut, voinut ennalta arvata. Ensi-silmänräpäyksessä suru siitä, että hän nyt on menettänyt ainoan kotimuistonsa, vielä valtaa hänen sydämensä niin täydellisesti, ettei siinä ole sijaa muille tunteille. Hän itkee katkerasti ja valittaa:

»Yksi oli veitsi veikkoutta,
Yksi rauta rakkautta.»[215]

Mutta seuraavassa silmänräpäyksessä nähdäänkin jo, että todella ainoa rakkauden, ainoa veljeyden

side, joka Kullervon vielä oli sitonut ihmiskuntaan, nyt on veitsen kanssa katkennut. Kosto, kosto on nyt hänessä ainoana intohimona! Hän surmaa Ilmarisen emännän ja lähtee pois talosta, ääneensä ilkkuen siitä työstä.

Läksi soitellen seposta,
Ilon lyöden Ilman mailta.[216]

Mutta illan tullen, yön pimeten, raukeaa jälleen tuo vimman aikaan-saama luonnoton mielenkiihitys. Hän käsittää nyt vajonneensa vielä alemmaksi entistäkin tilaansa. Paimenellakin, orjallakin toki on vielä kotinsa ja perheellinen olonsa; mutta pilttualla murhamiehellä on vaan korpi kotina, metsän pedot seurakumppalina. Sydäntä vihlaisevalla katkeruudella valittaa hän nyt sitä, että hän on niin luonnottomassa tilassa, niin aivan armotonna:

»Mikä lie minunkin luonut,
Kuka kurjaisen kuvannut,
Kuuksi, päiväksi kululle,
Ijäkseni ilman alle!
Kotihinsa muut menevät,
Majoillensa matkoavat;
Mull' on korvessa kotini,
Tuulessa tulisijani!
Päivä pääskyille tulevi,
Ilo ilman lintusille,
Ei minulle milloinkana,
Ei ilo sinä ikänä!
Iso kuoli, äiti kuoli,
Kuoli mun sukuni suuri,
Jätti jäisille jälille,
Pyöriville portahille,
Joka suohon sortumahan
Likahan litistymähän.»[217]

Pian kuitenkin hänen luja, miehuullinen periluonteensa taaskin ponnistaikse ylös tästä alakuloisuudesta, huudahtaa kohta jälleen ylpeästi ja rohkeasti:

»Vaen en vielä jouakana
Silloiksi likasijoille,
Enkä sinnes suohon sorru
Kunnes kannan kahta kättä,
Viittä sormeaa viritän!»[218]

Hänelle juohtuu mieleen tuo vanha, mutta vielä toimeenpanematon päätöksensä: kosta Untamolle,

»Kostoa sukuni surma,
Ison kohlut, maammon mahlat.»[219]

Mutta juuri kun hän tälle veriretkellensä lähtee, saapi hän sen arvaamattoman sanoman, että hänen isänsä ja äitinsä eivät olekaan joutuneet surman omiksi Untamon sodassa, vaan päässeet pakoon piilopirttiin, jylhän korven sydämeen. Nyt Kullervon synkkä kohtalo näkyy kerrassaan kokonaan valjenneen. Hänelle tarjoutuu, mitä hän on äsken niin katkerasti kaivannut, oma koti! Hän, joka nykyisin vielä luuli olevansa aivan armoton, ypö-yksin maailmassa, kohtaa nyt äidin sydämen, niin sanomattomasti rikkaan rakkaudesta, kuin vaan äidin sydän yksin täällä maan päällä voipi olla. Mutta kaikki tämä onni tulee nyt — liika myöhään. Orjuudessa, sorron alla on Kullervon sydän jo liian villiynyt, raivoutunut, viihtyäkseen, sopiaksensa enää kodin rauhaisiin hiljaisiin oloihin. Paitsi sitä ei hänen suurta, korkealle pyrkivää sankariluonnottansa täällä kotonakaan käsitetä paremmin kuin ulkona vieraassa maailmassa. Hän on altis vaikka mihin työhön kodin hyväksi. Mutta kun hän nuotalla oltaessa, soutamaan tai tarpomaan ruvetessa, kysyy:

»Veänkö väen mukahan,
Tarvonko olan takoa,
Panenko miehuuen nojassa,
Vai panen asun mukahan,
Tarvon tarpehen takoa?»[220]

niin sukulaiset, jotka eivät ymmärrä hänessä piilevää jättiläisen voimaa, käskevät vaan panemaan koko mahtinsa liikkeelle, arvellen sitäkin kyllin tarvittavan. Silloin hän loukatun sankari-ylpeyden vallattomuudessa vetää kaikki aivot poikki, tarpoo nuotan tappuroiksi. Suuttuneena pojan

kelvottomuudesta koti-askareissa, lähettää nyt isä hänet ulos kaukaiselle, vaaralliselle retkelle. Hänen pitää mennä verorahaa viemään.[221]

»Lienet matkassa parempi,
Taipalella taitavampi»,

arvelee isä; kenties oli hänellä myös sydämensä pohjassa se salainen toivomus, että tuo epämukava jättiläispoika on sille tielle jäävä palaamattomiin. Mutta tämä toimi oli ensimmäinen »miehen mukainen», jonka Kullervo vielä oli saanut, ja sen hän toimittaakin kohta kunnan tavalla. Iloisena siitä ajaa hän jälleen kotiin päin; mutta tällä matkalla onkin juuri kaikkein julmin hänen kovan onnensa kohtauksista hänet saavuttava.

Hän tapaa tiellä nuoren, kauniin neidon, jonka viettelee kultiansa, hopeittensa avulla. Neidon kysyessä hän ilmaisee sukuperänsä ja tiedustelee myös puolestansa neidon sukuperää; silloin hän saapi sen kauhistavan tiedon, että vietelty tyttö on hänen oma sisarensa, josta jo äiti hänelle oli kertonut, kuinka se oli marjatielle eksynyt ja kadonnut. Molempiin syyllisiin tekee tämä keksintö sydäntä pakahduttavan vaikutuksen.

Neito kohta paikalla hyppää lähellä olevan kosken palavaan pyörteeseen:

Löysi turvan Tuonelassa,
Armon aaltojen seassa.

Kullervokin, samaten, vaikka maailman kovassa koulussa paatunut, puhkeaa julminta tuskaa ja omantunnon vaivaa ilmaiseviin parkumisiin:

»Voi, poloinen, päiviäni,
Voipa, kurja, kummiani!
Voi isoni, voi emoni,
Minnekä minua loitte,
Kunne kannoitte katalan?
Parempi olisin ollut
Syntymättä, kasvamatta,
Ilmahan sikiämättä!»[222]

Komea korjarekensä on hänelle tässä mielentilassa kauhistus; se muistuttaa hänelle liian elävästi tuota luonnotonta rikosta. Hän jättää sen siis sinne ja rientää ratsain kotiin. Tässä hän, näöltänsä semmoisena, »kuin jos Tuonelta tulisi», kertoo äidilleen sen kamalan tapauksen. Nyt on hänellä vaan kuolo ainoana keinona, jonka sisar-parka jo on valinnutkin; sitä vaan hän sanoo epäilevänsä, mihinkä kuoloon hän menisi. Mutta äidin rakkaus ei kammoksu kirotuimmankaan pahantekijän näköä, jos se on hänen oma kantamoisensa; hän ei voi käsittää, ei myöntää, että tämäkään on semmoinen kuolemansynti, joka kaiken anteeksi-annon toivon olisi ulos-sulkenut. Hän epäilee poikaansa surmaan menemästä; hän kehoittaa Kullervoa piilemään pahantekoansa korvessa vuotta viisi, kuusi tai yhdeksän,

Kunnes aika armon tuopi,
Vuoet huolen huojentavi.

Tämä lohduttava osoitus, että elämä vielä on mahdollinen, on siis kuitenkin katkeroittu sillä lisäyksellä, että semmoinen häpeän-alainen elämä ainoasti on mahdollinen piilossa, kaukana ihmisten silmistä. Loukatun ylpeyden tunto nyt Kullervossa taas voittaa omantunnon tuskan. Hän päättää elää, vaan ei häpeän tähden piileskellen; hän päättää päinvastoin nyt vasta oikein astua esiin kuuluville, nähtäville; hän päättää tuon kirouksenalaisen nimensä nyt vasta oikein antaa soida ihmisten korvissa, mutta yhdistettynä suureen sankariryöhön, joka tuon ilkityön unohduttaisi; hän päättää verillä pestä maineensa puhtaaksi. Hän huutaa:

»Enkä lähe piilemähän,
En paha pakenemahan!
Lähden surman suun esille,
Suurille sotasijoille,
Miesten tappotanterille!
Viel' on Unto oikeana,
Mies katala kaatamatta,
Kostamatta taaton kohlut,
Maammon mahlat maksamatta,
Itseni hyvin piännät».[223]

Turhaan kuvaelee lemmikkinsä surmaa pelkäävä hellä äiti hänelle kaikkia sodan hirmuja. Uljaasti

vastaa hän jalolla ylistyksellä soturin kuolemasta:

»En mä silloin suohon sorru,
Enkä kaau kankahalle,
Korppien kotisijoille,
Variksien vainioille,
Kun sorrun sotatiloille,
Vaivun vainotanterille!
Somap' on sotahan kuolla,
Kaunis miekan kalskehesen:
Äkin poika pois tulevi,
Potematta pois menevi,
Laihtumatta lankeavi!»[224]

Turhaan myös äiti huomauttaa, minkälainen suru tulisi koko suvulle hänen kuolostansa. Silloinkin kun hellä kantaja kysyy:

»Mitä jääpi maammollesi
Vanhan päivänsä varaksi?»;

hän vaan jääkylmästi vastaa:

»Kuolkohon kupo sylihin,
Läävähän läkähtyköhön!»[225]

Tämä luonnoton tyylys sulaa kuitenkin jäähyväishetkellä kokonaan. Hellästi kysyy hän isältä, veljeltä sekä siskolta: tokko he surisivat häntä, jos hän kaatuisi? Mutta he ovat hänen äskeisistä ylenkatseellisista sanoistansa, niinkuin koko hänen edellisestä käytöksestään, suutuksissa ja vastaavat puolestansa myös kylmäkiskoisesti, kieltämällä. Ahdistuneella sydämellä kääntyy nyt lähtävä Kullervo myös äidin puoleen samalla kysymyksellä. Me tunnemme, kuinka paratiisin autuus tai helvetin ikuinen kadotus hänelle riippuu vastauksesta; me tunnemme, kuinka ainoa hellä ja puhdas, heikosti vaan kytevä kipuna tuon turmeltuneen, paatuneen miehen kivenkovassa sydämessä pelolla vapisee, tuleeko sen ijäksi sammua vai voikos se kenties vielä eloon viritä. Ja hän saapi silloin tuon ikään kuin taivaan autuailta asunnoilta tulleen vastauksen, josta jo tässä on ennen huomautettu.[226]

Sen kautta oli vuotanut niin ylenmääräinen lohdutus Kullervon sydämeen, että koko hänen entinen uhkaulujuutensa ja vallattomuutensa jälleen palaa. Hän lähtee sotaan yhtä meluavalla ilolla, kuin tuonnoin Ilmarin talosta poismennessään. Tämä ilo ei vähääkään masennu siitä, kun hänen jälkeensä tulee sanoma isän kuolosta.

»Jos on kuollut, kuolkahansa!
On meillä kotona ruuna,
Millä maahan vietäkähän.»[227]

Yhtä tyylysti vastaa hän myös sanomiin veljensä ja sisarensa kuolemasta. Tuodaan viimein vielä tieto äidinkin pois-menosta. Tässä on Suomen runotar mennyt runollisen kauneuden äärimmäiselle rajalle asti; vielä yksi askel, niin tämä sen luoma olisi ollut kauneuden rajan ulkopuolella. Jos Kullervo tähänkin sanomaan olisi vastannut samalla tyylydellä, samalla ylenkatseellisella yhtäkaikkisuudella, niin olisi hän muuttunut luonnottomaksi hirviöksi, jonka edempinä kohtaloita katselemasta silmä olisi inholla poiskääntynyt. Mutta tämä viimeinen sanoma sulattaakin jään hänen rinnassansa. Hän virkkaa ja nimeää:

»Voi minä poloinen poika,
Kun kuoli emo minulta,
Enk' ollut luona luopuessa,
Läsnä hengen lähtiessä.
Lie kuollut kovin viluhun,
Vaiko leivän puuttehesen!»[228]

Hellästi antaa hän käskynsä vainajan hautaamisesta kaikella mahdollisella kunnialla. Itse ei hän kuitenkaan jouda sinne hautajaisiin mennä; hänellä on nyt vaan kosto Untamolle mielessä, joka viimeinkin on suoritettava.

Ja se suoritetaankin täysin mitoin, täysin määrin. Kullervo kaataa kaiken tuon vihatun kansan:

Joukon Untamon hävitti,
Tuvat poltteli poroksi,
Kivet jätti kiukahista,

Näin perinjuurisen voiton saatuansa palautuu hän kotitaloon takaisin. Hän oli kyllä jo sotaan mennessään kuullut kaikkein asukkaitten siitä kuolleen sukupuuttoon; mutta ei hän sitä kuitenkaan näy vielä voineen oikein käsittää. Vasta kun hän kädellensä on koettanut hiilosta ja havainnut sen kylmäksi; kun hän on katsellut lattiaa ja nähnyt sen siivoomattomaksi; kun hän on käynyt valkamassa, siinä venettä tapaamatta, vasta silloin hän täysin tajuaa, mitä hän on tässä menettänyt. Nyt hän jo käsittää myös noiden rauhan askareitten arvon, joita hän tähän asti oli pitänyt niin ylen halpoina. Hän on nyt päässyt toivonsa perille, hän on saanut loistavan voiton, saanut perinjuurisen koston, mutta ei siitä ole hänelle nyt mitään iloa. Hän tuntee, että ihmisen sydän muutakin ravintoa tarvitsee, paitsi vihollisen veriä ja kyyneleitä; hän tuntee, kuinka heikko se on, joka on erottanut itsensä erilleen muusta ihmiskunnasta.

Ja hän »loihe itkemään», itkee päivän, itkee toisen, yli muiden hän äitiänsä itkee. Tuskassansa on hänellä aina vaan äitinsä mielessä; hän ei voi uskoa, ettei hänen hellä kantajansa olisi poismennessään jättänyt hänelle toki jotain lohdutusta. Hän huudahtaa:

»Oi on ehtoinen emoni,
Mitäs mulle tänne heitit,
Eläessä tällä maalla?»[230]

Samassa kuitenkin hänelle tämän kysymyksen turhuus juohtuu mieleen. Onhan äiti kuollut; mitä hän voi tietää elävien huolista?

»Et kuule emo minua,
Jos ma silmillä sinerrän
Eli kulmilla kujerran!»

Mutta kas ihmettä! hänen ensihetkinen lapsellinen sydämen-luottamuksensa onkin toteen osannut paremmin kuin tuo sittemmäinen järjen päätelmä. Äiti tosin on kuollut, nukahtanut hautaan, mutta äidin rakkaus ei ole suomalaisen käsityksen mukaan kuollut haudankaan syvyyteen; se valvoo sielläkin ja pitää hellää huolta rakkaasta lapsesta. Nurmen alta vastaa hänelle ääni ja käskee hakemaan uskollista Mustia, jonka äiti on jättänyt onnettomalle orpopojallensa kumppaliksi, lohdutukseksi ja avuksi.

Tämän ainoan ystävänsä kanssa kahden kesken lähtee nyt Kullervo metsälle, aikoen pyytää itselleen sen otuksia elatukseksensa. Huomaamatta vievät hänet askelensa silloin sille paikalle, missä hänen rikoksensa sisaren kanssa oli tapahtunut. Kuinka syvällä tunteella kuvaa Suomen runotar sen kauhunpaikan näköä! Koko luonto siellä yhä vielä itki tuota luonnotonta tekoa.

Siin' itki ihana nurmi,
Aho armahin valitti,
Nuoret heinät hellitteli,
Ruikutti kukat kanervan
Tuota piian pillamusta,
Emon tuoman turmelusta;
Eikä noussut nuori heinä,
Kasvanut kanervan kukka,
Tuolla paikalla pahalla.[231]

Tämän luonnon surun näkö herättää vähän aikaa nukuksissa olleet Raivottaret Kullervon povessa. Viaton luonto ei enää voi elää tällä kammottavalla paikalla, jossa hänen rikoksensa oli tapahtunut. Kuinka siis itse rikoksentekijä saisi edelleen elää tään maan päällä, joka hänen työnsä tähden on kirottu, hengehtiä tätä ilmaa, jonka hän on myrkylliseksi saastuttanut?

Kullervo ymmärtää, mitä hänellä on tässä tehtävää: hän tempaa miekkansa tupesta, kääntelee, katselee sitä, ja kysyy viimein:

»Tokko tuon tekisi mieli
Syöä syyllistä lihoa,
Viallista verta juoa?»[232]

Ja miekka isäntänsä mielen käsittää; se vastaa:

»Miks' en söisi mielelläni,
Söisi syyllistä lihoa,
Viallista verta joisi?
Syön lihoa syyttömänkin,

Se on muistutus kostajalle, että hän silmittömälle kostonhimoollensa oli uhrannut syyllisten kanssa myöskin ihan syyttömät, oli tuhonnut koko Untamon kansan vaimoinensa, lapsinensa!

Kullervo syöksee itsensä miekkansa kärkeen ja hiljaa tulee kaikki hänen ympärillään, hiljaa, niinkuin tappelutanterella, josta voittajat ovat riemuiten pois lähteneet, jättäen kaatuneet yksin jäljelle veriselle maalle. Voittajana tässä taistelussa on ihmiskunnan siveyden laki, joka, saatuansa ijanikuisen oikeutensa jälleen järkähtämättömästi vahvistetuksi, iloitsee voitostansa, samassa kuitenkin säälien ja surren kaatuneen sankarin kohtaloa, jonka syyllisyys niin suureksi osaksi oli toisten syytä.

* * * * *

Niin nerokkaana kuin tämä selitys Kullervo-runoista esiytyykin meille, niin kauniisti ja taitavasti kuin se meille viittaakin pienimpiä haaroja myöten kansamme jaloimman runotuotteen ihanuuksia, on siinä yhtähyvin yksi sangen suuri puute, nimittäin, ettei se kuitenkaan ole oikein osannut Kullervon luonteen ytimeen, hänen kohtalonsa päävaikuttimeen. Sillä se ei ole muuta kuin *verikosto*. Tämä koston halu ei synny vasta silloin, kun Kullervo näkee synnynnäisen voimansa ja jaloutensa väärin käsitetyksi ja halveksituksi — niinkuin professori Cygnaeus selittää — se jo on syntynyt hänen kanssansa; se ei olekaan ainoasti personallinen kosto, vaan peritty sukukosto. Tämän Kullervo-runoin todellisen perijatuksen keksiminen on luettava professori Perander'in ansioksi.

Kullervon kohtalo, selittää hän, syntyy siitä, että hän on kostaja, että kosto on hänen elämänsä tarkoitus. Hänen kohtaloonsa, hänen surmaansa ei ole luonnon jokapäiväinen katoavaisuus syynä; ulkopuoliset vaarat, elämän onnettomat tapaukset eivät häntä turmele. Koston himo, joka on hänen sydämensä ainoa himo, koston työ, joka on hänen elämänsä päätarkoituksena, hänet turmelee. Kosto on kostajan omakin surma, häviönsä syy on hänen omassa rinnassaan.

Kullervo kätkyessä rikkoo kapalonsa. Se ei osoita, niinkuin tavallisesti käsitetään, mitään erinomaista, hänessä olevaa ruumiillista voimaa. Se osoittaa vaan, että siveydellisen maailman järjestys, jonka Untamo julmalla veljensurmalla on rikkonut, vaatii välttämätöntä kostoja. Kun muita kostajia ei löydy, oppii pikku lapsi jo kätkyessä koston sanan, ilman kasvattajan opetuksetkin; hän rikkoo kapalonsa ja kypsyy jo ennen aikaa tuohon kauheaan virkaansa. Hänen täytyy rikkoa luonnon tavallinen järjestys, hän ei saa nauttia lapsuuden tyventä, viattomuuden rauhaa. Rikos on tapahtunut; kosto ei saa viipyä. Kullervo ei itse päätä ruveta kostajaksi, hän ei tätä tointa itsellensä valitse; hän on siihen ja sitä varten syntynyt.

Samoin sitten myös tuo hänelle määrättyin töitten turmeleminen, työkalujen pilaaminen ei tarkoita tuommoista ylenmääräistä urhovoimaa, joka ei muka voi hillitä itseänsä. Kullervo on luotu yksistään kostontyöhön; koko hänen luonteensa, kaikki hänen avunsa, kaikki luonnon antamat lahjansa ovat niin ankarasti suunnitellut tähän yhteen ainoaan päätarkoitukseen, että kaikki muu jää hänelle oudoksi ja hän siihen kykenemättömäksi. Niissäkin toimissa, jotka eivät kohdastansa ole missään yhteydessä koston kanssa, hän ainoasti menettää ja turmelee. Myöskin päästyänsä isän kotiin, äidin huomaan pysyy hänen kohtalonsa samallaisena. Sielläkin hän vastoin mieltänsä ja tahtoansa kaikki pilaa, menettää, turmelee. Äitinsä ja sisarensa onneen jättää hän syntisen olentonsa jäljet.

Yksi toimi vaan Kullervolta onnistuu. Hän lähtee Untamolle sukunsa surmaa kostamaan. Siihen työhön hän kelpaa; sen hän viepi perille; siinä toimessa aseet tottelevat hänen kättänsä.

Pahanteko näin on saanut kostonsa, mutta kostaja itsekin on kostontyössään tullut syylliseksi; senvuoksi hänen nyt lopuksi täytyy itselleenkin kostaa tämä syynsä. Näin on näkyväinen maailma rauennut, himojen nautintoa ei enään ole, vaan oikeus itsessään riemuitsee.

Täten ilmautuu, sanoo professori Perander, Kullervo-runoissa korkeampi käsitys kuin muissa Kalevalan osissa. Niissä ei enään etsitä ulkonaisia taikakoneita, onnen tuottajia. Sampo, kohtalo on ihmisen omassa rinnassa. Tässä on siis Suomen runotar kohonnut luonnollisesta käsityksestä henkiseen.

VIII. Aino.

Professori Cygnaeus oli kirjoituksessaan lausunut, että Kullervo-runoissa ei ilmau ainoastaan joku yksityinen tragillinen kohtaus ihmis-elämästä, vaan itse tragillisuus, ihmiselämän tragillinen puoli yleensä. Tähän professori Perander huomauttaa, ettei kuitenkaan koko ihmiselämän tragillisuus ole käsitetty Kullervon elämässä. Siinä on ainoasti *miehen* tragillinen kohtalo kuvattuna. Mutta Kalevala ei olekaan tyytynyt tähän yksipuoliseen tragillisuuden kuvaamiseen; se on meille *Aino*-runoissa myös

luonut kuvauksen *neitsyen* tragillisesta kohtalosta. Kuinka hienosti on kansamme runoasti keksinyt molempien sukupuolten omituiset ja erilaiset luonteet! Kullervo koston töissä, elämän myrskyisellä merellä, itse elämän toiminnossa joutuu tragillisen surman alaiseksi. Hän viimein tuottaa itselleen omalla kädellään elämän lopun. Aion kohtalo on hänen omassa sydämessään, hänen tunteissaan. Sydämen surun sortamana vaipuu hän tosi-naisena ilman omaa tekoaan kohtalonsa valtaan. Hänen tragillinen loppunsa valmistuu siten, että hänen sydämensä joutuu epäsointuun ulkomaailman kanssa, kun tämä leppymättömästi vaatii, mitä neidon sydän ei voi sallia.

Hänen veljensä, nuori Joukahainen, on lunnaikeeseen luvannut sisarensa vanhalle Wäinämöiselle puolisoksi. Näin on Aion kohtalo määrätty hänen suostumattansa, tietämättänsä. Tähän uhkaavaan siteeseen liittyy pian toinen vieläkin lujempi. Äiti, jolle Joukahainen surullisesti kertoo lupauksestaan, ei siitä ollenkaan säikähdä; hän päinvastoin ihastuu siitä toivosta, jonka sanoo jo kauan kyteneen salaa sydämessään: että hän nimittäin vävykseen saisi Wäinämöisen, sukuhunsa niin suuren miehen. Inhimillinen heikkous saattaa äidin ainoasti ajattelemaan, kuinka suuri kunnia ja maine on suvulle tuleva liiton kautta tuon kuuluisan laulajan kanssa. Näin asettuu Ainoa vastaan toinenkin ulkopuolinen voima, vaatien saada määrätä hänen sydämensä kalliimmista asioista, ja tää voima on vielä edellistä suurempi, sillä se on äidin tahto, jota on tyttären luonnollinen velvollisuus totella.

Aino, kun saa kuulla kenelle hänet on määrätty, hyrähtää katkeraan itkuun. Hän ei katso tarjotun liiton etuja samoilla silmillä kuin äitinsä. Wäinämöinen on tosin mainio laulaja, kansansa arvokkaimpia miehiä, mutta hän ei ole Aion sydämen valittu. Kaikki vanhuksen maine ja varallisuus ei voi nuorelle neidolle palkita palavan nuoruuden rakkauden tarvetta. Sydämensä laki vaatii, ettei hän mene miehelle, jota hän ei rakasta. Se laki vaatii, että hän puolustaisi sydämensä neitseellistä puhtautta kaikkea pakoitusta vastaan. Tämä velvollisuus on yhtä pyhä kuin kuuliaisuus äidin tahdolle. Näin ovat nämät molemmat velvollisuudet tragillisessa ristiriidassa.

Aino nyt lähtee lehtoon vastaksia taittamaan. Siellä hänet kohtaa Wäinämöinen. Ukko ei kysykään neidon omaa suostumusta kihlaukseen; hän pitää sitä jo päätettynä asiana, tehtynä kauppana. Tämän mielipiteensä hän ilmoittaa selvillä, vaikka sievillä sanoilla:

»Äläpä muille, neiti nuori,
Kuin minulle, neiti nuori,
Kanna kaulan helmilöitä,
Rinnan ristiä rakenna,
Pane päätä palmikolle,
Sio silkillä nivusta!»[234]

Loukkaantuneena tästä vastaa Aino, ettei hän korista itseänsä Wäinämöistä eikä ketään muutakaan varten. Samassa hän tempaa pois kaikki koristeensa, viskaa ne maahan ja lähtee itkien kotiin. Ensimmäiseltä näyttää tämä koristeitten poisviskaaminen mitättömältä seikalta, tyhjältä oikulta; mutta silläkin on salainen, syvä merkityksensä. Wäinämöisen käsky, ettei hän saisi muita kuin häntä varten pitää nuot korut, tekee ne neidolle inhottaviksi. Ne ovat hänen mielestään saastuneet sen kautta, että Wäinämöinen niihin oli yhdistänyt rohkean, muka omistus-oikeutta ilmoittavan puheensa. Ne eivät Aion silmissä ole enään yhtä kirkkaita, yhtä puhtaita kuin ennen; senvuoksi hän ei niitä enää voi kärsiä.

Kun hän itkien tulee kotiin, ja isä, veli, sisar kysyvät syytä siihen, hän vaan sanoo surevansa korujensa katoamista:

»Kirpoi kullat kulmiltani,
Hopeat hivuksiltani,
Sinisilkkit silmiltäni,
Punanauhahat pääni päältä.»

Niin huolellisesti koettaa arka naisen sydän muilta salata tilaansa. Aino mainitsee koristeittensa menettämisen tapaturmaisen kohtauksen muodossa, sillä lailla välttääksensä enempiä kysymyksiä. Ainoasti äidilleen hän rohkenee suoraan ja mutkailematta selittää asian todellisen laidan; että hän itse on riistänyt ristin rinnaltansa, karistanut helmet kaulaltansa, ja mikä siihen oli ollut syytä.

Mutta eipä äitikään käsitä tätä surun syytä sen paremmin. Hän luulee Aion ainoasti hetkisestä, pian haihtuvasta mielipahasta menettäneen koristeensa. Hän katsoo mahdolliseksi poistaa surun toisten korujen hankkimisella. Hän kääntää sentähden tyttärensä mennä aittaan ja ottaa sieltä ne vielä kauniimmat, Kuuttaren kutomat, Päivättären kehräämät koristeet, jotka äiti itse eräänä onnen hetkenä oli saanut Lemmen lahden liepehellä. Tämä äidin erhetys on tragillisesti hyvin kaunis kohta. Se ei tule rikoksellisesta mielestä; päinvastoin äidillinen hyvyys ja lempeys siinä täydesti osoittaisi, vaan samassa myös tämän maailman asukkaalle usein omituinen sokea lyhytmielisyyttä. Lieneekö missään muussa runossa äidin rakkauden erhetys kuvattu yhtä hellässä, yhtä hienossa, yhtä liikuttavassa, yhtä

sattuvassa muodossa? Äiti tahtoo antaa tyttärellensä kaikki, mitä hänellä on kauneinta, yksinpä itse Luonnottarilta saamansa kauniit ihmelahjat. Mikä olisi liian kallista äidin rakkaudelle!

Pian näkee kuitenkin äiti, ettei siitä loistavasta lohdutuksesta ole apua. Aino yhä vaan itkee ja valittaa:

»Mieli ei tervoa parempi,
Syän ei syttä valkeampi.
Parempi minun olisi,
Parempi olisi ollut
Syntymättä, kasvamatta,
Suureksi sukeumatta
Näille parville pahoille,
Ilmoille ilottomille!
Öisin kuollut kuusi-öisnä,
Kaonnut kaheksan-öisnä!»[235]

Viimein, kun äiti yhä vielä tiedustelee syytä tuohon lakkaamattomaan suruhun, sanoo tytär:

»Sitä itken impi rukka,
Kaiken aikani valitan:
Kun annoit minun poloisen,
Oman lapsesi lupasit,
Käskit vanhalle varaksi,
Ikäpuolelle iloksi!
Oisit ennen käskennyttä
Alle aaltojen syvien
Sisareksi Siikasille,
Veikoksi veen kaloille!»[236]

Nämät sanat jo ovat turmion enteitä Ainin suussa: ne aavistavat sitä surmaa, johon hänen sydämensä suru hänet on saattava. Tässä ei ole mitään itsemurhan päätöstä; hänen neitsyellinen luonteensa ei sallisi semmoista. Ainin kohtalo, joka jo on itsenäiseksi voimaksi varttunut, valmistuu vaan itsestään onnettoman tytön rinnassa.

Ainin sielu nähtävästi on sumuun peittynyt, hurmautunut. Nyt, kun surman enteet jo hänen mielessään liikkuvat, kun hän jo on kuoleman omaksi joutumaisillaan, kun hän elämän tiellä horjuessaan ei enää selvästi tiedä mitä tekee, noudattaa hän vihdoin äitinsä käskyä ja pukee itsensä äidin tarjoomiin juhlavaatteisiin.

Siitä astui aittamäelle,
Astui aittahan sisälle,
Aukaisi parahan arkun,
Kannen kirjo kimmahutti:
Löysi kuusi kultavyötä,
Seitsemän sinihametta.
Ne hän päällensä pukevi,
Varrellansa valmistavi,
Pani kullat kulmillensa,
Hopeat hivuksillensa,
Sinisilkkit silmillensä,
Punalangat päänsä päälle.[237]

Oliko uusi onnen toivo nyt syttynyt Ainin sydämeen? Oliko hän nyt valmis häihin rientämään? Hän hohtaa kullalta ja hopealta; hän on omalla kädellään kaunistanut itsensä Kuuttaren ja Päivättären lahjoilla. Hän on koristettu kuin morsian, ja hän onkin morsian, mutta — kuolon morsian. Kuinka liikuttava on tämä vastakohtaisuus loistavan ulkomuodon ja sysimustan sydämen välillä!

Tässä riemupuvussa lähtee nyt Aino astuskelemaan, itsekään tietämättä minne.

Läksi siitä astumahan
Ahon poikki, toisen pitkin,
Vieri soita, vieri maita,
Vieri synkkiä saloja.
Itse lauloi mennessänsä,
Virkkoi vieriellessänsä:
»Syäntäni tuimelevi,

Pätäni kivistelevi,
Eikä tuima tuimemmasti,
Kipeämmästi kivistä,
Jotta koito kuolisinkin,
Katkeaisinkin katala
Näiltä suurilta suruilta,
Ape'ilta miel'-aloilta.
Jo olisi minulla aika
Näiltä ilmoilta eritä;
Ei mua isäni itke,
Ei emo pane pahaksi,
Ei kastu sisaren kasvot,
Veikon silmät vettä vuoa,
Vaikka vierisin vetehen,
Kaatuisin kalamerehen,
Alle aaltojen syvien,
Päälle mustien murien.»[238]

Ainon harhaileminen ilmoittaa hänen levottomuuttansa, jota ei hän enää voi henkensä voimilla hallita. Hän ei erämaasta mitään etsinyt, hänellä ei siellä ollut mitään askaretta toimitettavana. Raivoisena, epätoivoisena mielessänsä hän vaan harhailee ilman mitään tarkoitusta. Tämä ei ole tavallista eksyksissä kulkemista; henkensäkin on eksynyt, ei ainoasti jalkansa. Hänen sielunsa valo on pimentynyt. Luonnon haltijain valta hänen ylitsensä yhä kasvaa suuremmaksi yön pimeydessä, oudolla matkalla. Näin hän saapuu meren rannalle. Siellä hän aamulla näkee:

Kolme oli neittä niemen päässä,
Ne on merta kylpemässä;
Aino neiti neljänneksi.[239]

Kun hengen valo surun kautta on sumuun peittyneet, ei ihmisellä enään ole itsessään tukea; hän joutuu ulkopuolisten valtimusten valtaan. Nuo meressä kylpevät neidot, nuot luonnon lapset, jotka viettävät elämäänsä ilman surua, ilman rakkautta, ilman vaivaa, ilman muistoa, ilman toivoa, ne oudosti viekoittavat epätoivoon vajonnutta neitoa. Hän heittää vaatteensa rannalle ja uipi kullampaistavalle paadelle vedessä. Mutta tämä paasi petti:

Kilahti kivi vetehen,
Paasi pohjahan pakeni;
Neitonen kiven keralla,
Aino paaen palleassa.[240]

Tätä Ainon loppua ei suinkaan saa käsittää paljaaksi tapaturmaiseksi hukkumiseksi. Näin runottomalla tavalla ei ole kansa luomaansa pilannut. Nuo neitokset sekä tuo paistava kivi meressä nähtävästi vaan ovat pidettävät hourion valhehaamuina, jotka viekoittavat Ainon vetehen. Neidon hengenvoima on sortunut, hukkunut suruun ja tuskaan, siveydellisen maailman ristiriitaisuuteen, ennenkuin ruumiinsakin hukkuu. Toinen valmistaa toista. Mikä henkisesti on rauennut, se myös raukenee ruumiillisesti tragillisen kohtalonsa voimasta.

Sana Ainon kuolosta viedään hänen kotiinsa. Nyt äiti huomaa suuren, turmiollisen erhetyksensä ja suree kaiken ikänsä sitä, että oli yrittänyt pakoittaa lastansa vasten sen omaa mieltä miehelään. Kuinka hellästi on Suomen runotar kuvannut tätä surua! Äidin itkemistä vesistä kasvaa kolme jokea, joka jokeen kolme koskea, joka koskeen kolme luotoa, joka luodon partaalle kultainen kunnas, joka kunnalle koivu ja sen latvaan kolme kultaista käkeä.

Sai kähköset kukkumahan.
Yksi kukkui: lemmen, lemmen!
Toinen kukkui: sulhon, sulhon!
Kolmas kukkui: auvon, auvon!
Kuka kukkui lemmen, lemmen!
Sepä kukkui kuuta kolme
Lemmetömälle tytölle,
Meressä makoavalle.
Kuka kukkui: sulhon, sulhon!
Sepä kukkui kuusi kuuta
Sulholle sulottomalle,
Ikävissä istuvalle.
Kuka kukkui: auvon, auvon!

Se kukkui ikänsä kaiken
Auvottomalle emolle,
Ijän kaiken itkevälle.
Näin emo sanoiksi virkki,
Kuunnellessansa käkeä:
»Älköhön emo poloinen,
Kauan kuunnelko käkeä!
Kun käki kukahtelevi,
Niin syän sykähtelevi,
Kynnärän ikä kuluvi,
Vaaksan varsi vanhenevi,
Koko ruumis runnahtavi,
Kuultua kevätkekösen.»[241]

Kuinka ihanasti on tässä luonnon ääni käytetty ihmissydämen surun ilmoitukseksi. Tuo kevätkekösen ääni, jonka valitus meitä niin oudosti liikuttaa metsissämme, vaan jonka syy ja synty näyttää meille olevan tuntematon, se ei osoitakaan käen omaa murhetta, se osoittaa äidin surua, joka on erehtynyt, miettiessään lapsellensa hyvää, määrätessään tyttärensä kohtaloa.

* * * * *

Näissä molemmissa välitapauksissa on Suomen runotar, samassa kun se niille on antanut tuon syvän, suurenmoisen, liikuttavan peri-ajatuksen, astunut niin likelle kuin mahdollista kertomarunouden alan äärimmäisiä rajoja. Tässä on taistelu suureksi osaksi siirretty henkilöön omaan sisustaan, omaan sydämeen; ja ulkonaisessa käytöksessään he käyvät lujaan vastarintaan olevia oloja vastaan, siitä seuraavaa kuolemaakaan kammomatta. Tämä tragillinen itsenäisyys ja suuruus on oikeastaan draamalliseen runoilemislajeihin kuuluva. Mutta samoin kuin saksalainen Niebelungenlied,[242] jonka peri-ajatus on yhtä tragillinen, on Suomenkin runo osannut tehdä tämän, todellisen epoksen luonteesta luopumatta. Ei ilmau näet Kullervo- eikä Aino-runoissa kuitenkaan vielä »tuota aivan itsetietoista periajatusten taisteloa, ja kohtalon kulkua viivyttävät monet laveat väliseikat». Kullervossa vaikuttaa peritty verikosto pikemmin luonnonvoiman kuin oma-ehtoisen päätöksen tavalla. Koston Ilmarisen emännälle, johon hänellä on personallinen aiheensa, hän kyllä päättää itse, tieteen, taiten; mutta sen toimeenpanemisen tavan kuitenkin hänelle vasta lintu neuvoo. Hänen suurin syynsä toiselta puolen, sisaren turmelus, on tietämättä tehty teko, eikä siis täydeksi syyksi luettava. Kuoloon hän tosin menee täydellä päätöksellä, mutta tämän päätöksen on hänessä satunnainen ulkonainen seikka, rikoksen tapahtuspaikan näkö, vaikuttanut. — Samoin Aino tosin itsenäisesti vastustaa hänelle ulkoa määrättyä luonnotonta kohtaloa ja pakenee, sen täyttymistä paeten, vesihaudan turviin. Mutta hänen itsemurhansa tapahtuu kuitenkin mielenhäiriössä, aivan vaistomaisesti.

Huomattava on viimein vielä näiden molempien tragillisten luonteitten perinjuurinen vastakohtaisuus Lemminkäisen ja Pohjolan neidon kanssa. Täten on Suomen runotar osannut personoida kahteen suureen haaraansa jakauneen Kauneuden molemmat olomuodot, vieläpä esittäen kumpaisetkin sekä miehen että naisen omituisessa luonteessa ja luoden näin ihmeesti, mestarillisesti täydellisen, kokonaisen kuvan.

VIITTESELITYKSET:

[1] Zeitschrift für Völkerpsychol. u. Sprachwissensch. R. 5.

[2] Litteraturbl. 1850 s. 36-8.

[3] Ueb. die ep. Dicht. d. finn. Völker, besond. d. Kalevala.

[4] Esipuhe Kalevalan uuteen laitokseen § 9.

[5] Fosterländskt Album I.

[6] Ennen mainitussa paikassa.

[7] Kirjall. Kuukauslehti 1879 N:o 5 ja 7.

[8] Tillfäll. uppsatser s. 71.

[9] Den homeriska frågan s. 55 y.m.m. paikkaa.

[10] Verhandl. d. gelehrt. Estn. Gesellschaft zu Dorpat, B. V. H. 4, s. 16.

[11] Lönnrotin esipuhe uuteen Kalevalan laitokseen, § 1.

[12] Lönnrot, Anmärkn. t. d. nya Kalevala-upplagan, Litteraturblad 1849 s. 16.

[13] Esipuhe uut. Kalevalaan, § 5.

[14] Vischer, Aesthetik, die Dichtkunst §§ 865-870.

[15] Vanhan Kalevalan runo 30, v. 84-94. Uudessa laitoksessa on käytetty siitä poikkeeva toisinto; mutta vertaus Viron runoihin todistaa, että tähän otettu muoto on alkuperäinen, sillä maailman alkua-aineitten järjestyskin, samoin kuin kasvikkunnan luominen, kuului Kalevan *poikien* tehtävään.

[16] R. 7, v. 89; vertaa myös r. 2, v. 279.

[17] R. 5, v. 230.

[18] R. 10, v. 270.

[19] R. 43, v. 233.

[20] R. 25 v. 711.

[21] R. 29 v. 413, 452.

[22] R. 2 v. 265, 361.

[23] R. 15 v. 230.

[24] R. 42 v. 75.

[25] R. 10, v. 423. r. 47, v. 21.

[26] Tässä ovat kuitenkin molemmat Wäinämöisen soitannon toisinnot luetut yhdeksi runoksi.

[27] Huomattava yhtähyvin on, että eräs inkeriläinen toisinto sisältää hauskan lisäyksen kostoretkeen. Siinä nimittäin Kullervo perille tultuaan tervehtii: »Terve, selkeä setäni, Selkeät setäni lapset, Selkeä sedän miniä!» Toiset eivät häntä tunne; silloin hän taas lausuu: »Etkö muista murtovuotta, Tai et tappeluhevättä, Kun tapoit minun taloni, Tapoit tarkat vanhempani, Vain et tapanut minua? Ei olis paljoa pitänyt; Vaaksan ois vaatetta pitänyt, Kaksi laudan kappaletta. Nyt miusta kasvoi valmis kaiho, Ja viipyi vihan pitäjä!» Länkelän keräelm.. Inkeristä, Soikkulasta, vihko P VIII toisinto 23.

[28] Vertaa meidän kirjallisuudessamme: N. af Ursin, Den Homeriska frågan.

[29] Niebelungenlied'in nykyiseen muotoonsa valajaksi arvellaan erästä Kürnberger nimistä runoniekkaa 12:lla vuosisadalla; kuitenkin on huomattava, että saksalaisten kansanrunoelmain syvä tutkija Simrock tätä arvelua jyrkästi vastustaa.

[30] Esipuhe uuteen Kalevalaan, § 1.

[31] R. 42 v. 61.

[32] R. 43 v. 3-12.

[33] R. 12 v. 59-118.

[34] R. 36 v. 25.

[35] R. 39 v. 51-61, 109-114.

[36] R. 39 v. 167.

[37] Kanteletar III, 21.

[38] Lönnrotin Mehiläinen v. 1837 Tammikuun numero.

[39] Vertaa tästä, niinkuin myös Kalevalaa läpikäyvästä ajatuksesta, myös Tengström'in kirjoitusta *Kalevala*, Fosterl. Album I.

[40] Ueber d. finn. Epos, A. Höfers Zeitschrift f. d. Wissensch. d. Sprache, 1846 I, 1, S. 13.

[41] Rosencrantz Geschichte d. Poesie s. 287.

[42] Vorlesung. üb. d. Wissensch. d. Sprache I s. 269.

[43] Niinkuin tästä näkyy, on hänen käsityksensä täydellisen kansan-eposten nimeä ansaitsevista runoelmista toinen kuin Steinthal'illa, onpa hän joukkoon pannut Sháname'nkin, joka on taiderunoilijan tekemä.

[44] Aesthetik, III, d. Dichtkunst § 876.

[45] R. 3 v. 295.

[46] R. 42 v. 469.

[47] R. 43 v. 83.

[48] R. 45 v. 187.

[49] R. 35 v. 56.

[50] R. 8 v. 11.

[51] R. 10 v. 7. — Katso paitsi näitä vielä esim. hääpitojen kuvausta r. 25 v. 383-404, Louhen sotavalmistusta r. 43 v. 1-22 y.m.

[52] R. 39 v. 299. Painetussa Kalevalassa ei järjestys ole oikein luonnollinen; tässä on käytetty asianmukaisempaa, johon useat toisinnotkin antavat syytä.

[53] R. 10 v. 311-408.

[54] R. 43 v. 41-74.

[55] R. 6. v. 65.

[56] Huomattava on kuitenkin, että Kalevalan jumalat, aivan toisin kuin kreikkalaiset, ovat kaikkea omituista luonnetta vailla; se tulee niiden itsenäisyyttä puuttuvasta asemasta Suomen loitsuuskonnossa, niinkuin tässä luvussa vähän myöhemmin tulee esitettäväksi.

[57] R. 44 v. 207.

[58] R. 37 v. 13.

[59] R. 15 v. 51.

[60] R. 15 v. 123.

[61] R. 36 v. 126-155.

[62] R. 23 v. 447.

[63] Kylkiluut hakattiin irti elävän vangin selkäpiistä ja väännettiin sitten ulospäin ikäänkuin siiviksi.

[64] Tosin löytyy toisinto Ilmarisen toisesta kosintoretkestä, jossa hän silpoo rinnat ryöstetyltä morsiamelta ja viepi ne paistettuina anopille syötäväksi.

[65] R. 7 v. 247.

[66] R. 30 v. 363-438.

[67] R. 34 v. 43-86.

[68] Thersiteen kuvaus Iliadissa ei ole viatonta pilaa, vaan katkerata pilkkaa; kertomus ontuvasta Hefaistosta on ainoa humorillinen.

[69] R. 30 v. 103-106.

[70] Saxbäck'in keräelm. Inkeristä N:o 474.

[71] R. 18 v 9-12, 19-22.

[72] R. 18 v. 409-416.

[73] R. 21 v. 153-174.

[74] R. 25 v. 375.

[75] R. 46 v. 399.

[76] R. 9 v. 161.

[77] R. 17 v. 560.

[78] R. 24 v. 35.

[79] R. 25 v. 663.

[80] R. 25 v. 283.

[81] R. 25 v. 631.

[82] R. 4 v. 199.

[83] R. 44 v. 84.

[84] Vischer, Aesthetik, Die Dichtkunst § 858.

[85] Prof. Ahlqvist on ainoa, joka on Ruotsiksi kääntänyt kappaleen Kalevalasta vaihtelevalla ja sen kautta juuri alkuperäistä enemmän vastaavalla runomitalla.

[86] Niebelungenlied on jo melkein jättänyt syrjään eriskummallisuuksien maailman, jota vastaan niillä vielä Eddan sankarilauluissakin on tärkeä sija (esim. Fafner-lohikäärme, liekkiipiirissä nukkuva Sigrdrifa). Venäläisten »vanhempain sankarein» töissä on loitsimisella sangen suuri osa, »nuorempien» seikkailuissa se on harvinaisempi, vaikkei kuitenkaan vielä peräti kadonnut. Suunnattomia jättiläisiä y.m.s. nähdään kumpaisissakin. Mutta yhtähyvin ei ole loitsu näiden runoin koko henkeen niin kiintynyt kuin Kalevalaan.

[87] R. 20 v. 123.

[88] R. 20 v. 21.

[89] Ainoa poikkeus siitä on tavallansa Wäinämöisestä lähtevä ääretön veritulva, joka täytti seitsemän venettä. R. 9 v. 17.

[90] R. 19 vv. 203-288.

[91] R. 3 vv. 285-330.

[92] R. 12 vv. 253-296.

[93] R. 9 vv. 271-392.

[94] R. 14 vv. 31-78, 106-230.

[95] R. 32 vv. 49-158, 207-314, 493-542.

[96] Ainoat itsenäisemmät jumalat ovat metsänhaltijat. Jokapäiväinen kova kokemus oli nähtävästi suomalaiselle metsäkansalle todistanut, ettei Tapion saloilla aina oma voima auta.

[97] Katso esim. r. 9 v. 579, r. 16 v. 401, r. 36 v. 351, r. 37 v. 241.

[98] R. 18 vv. 111-160.

[99] R. 16 vv. 181-226.

[100] Tämä nuoruuden kuvaus on kuitenkin vasta myöhempää syntyä; alkuaan, niinkuin vanha Kalevala näyttää, oli Wäinämöinen kohta syntymisensä jälkeen järjestänyt Kaos'en maailmaksi; niin myös virolaisten toisintoin mukaan Kalevin poika, joka tässä arvattavasti on Wäinämöinen, itse istuttaa puut ja kasvit, ilman Pellervoisen avutta. Hän oli siis ajateltu syntymästä asti kaikkiviisaaksi.

[101] R. 7 v. 83.

[102] R. 19 v. 511.

[103] R. 39 v. 112.

[104] R. 39 v. 178.

[105] R. 40 v. 141.

[106] R. 40 v. 259.

[107] R. 40 v. 307.

[108] R 2 v. 366.

[109] R. 41 v. 23.

[110] R 41 vv. 175, 176, 183, 184.

[111] R. 41 v. 263. Toinen toisinto, jonka 44:s runo sisältää, kuvaa kanteleen synnynkin hyvin runollisella tavalla. Väinämöinen kuulee koivun itkevän kovaa kohtaloansa, lohduttaa sitä ja veistää siitä kanteleen kopan. Kielet sai hän tuon immen hiuksista, joka ei itkenyt, ei iloinnut, ainoasti lauleli, ikävöiden sulhoansa. Senvuoksi Suomen lyyrillisessä runoudessa heliseekin »murhe, mutta murhe ruusun punertava!»

[112] R. 43 v. 78.

[113] R. 49 v. 403.

[114] R. 18 v. 247.

[115] R. 10 v. 107.

[116] R. 17 v. 43.

[117] R. 40 v. 216.

[118] Unohtaa tosin ei saa, että Ilmarinen omin päin keksii raudan ja että hän ilman tiettyä käskyä on kuun sekä auringon valmistanut; mutta nämät molemmat nähtävästi kuuluvat aikaisempaan runojemme muotoon.

[119] R. 10 v. 291.

[120] R. 39 v. 35.

[121] R. 38 v. 279.

[122] R. 37 v. 209.

[123] R. 24 v. 467.

[124] R. 18 v. 267.

[125] R. 37 vv. 1-34.

[126] R. 10 v. 480.

[127] R. 10 v. 89.

[128] R. 8.

[129] R. 8 v. 71.

[130] R. 8 v. 93.

[131] R. 10 v. 245.

[132] R. 10 v. 441-462.

[133] R. 18 v. 650.

[134] V. 657.

[135] V. 679.

[136] R. 22 v. 75.

[137] V. 99.

[138] R. 22 vv. 137-183.

[139] V. 314.

[140] R. 22 v. 249.

[141] V. 263-272,

[142] V. 295-311.

[143] V. 403.

[144] R. 23 v. 29.

[145] R. 23 v. 83.

[146] V. 231.

[147] V. 169.

[148] V. 185.

[149] V. 217.

[150] R. 23 v. 291.

[151] V. 313.

[152] V. 419.

[153] V. 423.

[154] V. 437.

[155] R. 24 v. 107-116.

[156] V. 140.

[157] V. 148.

[158] V. 199.

[159] R. 24 vv. 211-264.

[160] Vv. 443-462.

[161] R. 29 v. 227.

[162] R. 11 v. 75.

[163] R. 11 v. 247.

[164] V. 261.

[165] V. 277.

[166] Yksi toisinto (Lönnr. keräelm. A. II 6) Ven. Karjalasta kuitenkin lisää: Miehen toisen tarpehella.

[167] R. 12 v. 62.

[168] R. 12 v. 75.

[169] V. 100.

[170] V. 115.

[171] V. 151.

[172] V. 221.

[173] R. 13 v. 97.

[174] R. 13 v. 203.

[175] R. 15 v. 75.

[176] R. 15 v. 612.

[177] R. 20 v. 485.

[178] R. 26 v. 15.

[179] R. 26 v. 91.

[180] V. 93.

[181] V. 107.

[182] V. 345.

[183] V. 349.

[184] V. 357.

[185] R. 26 v. 393-412.

[186] R. 27 v. 19.

[187] V. 23.

[188] V. 36.

[189] Niin oli vielä tämän vuosisadan alussa tapa kumminkin Wiipurin läänissä. Katso Raussin kertomusta Vehkalahden pitäjästä Kirjall. Seuran käsikirjoitus-kokoelmassa.

[190] V. 61.

[191] R. 27 v. 68.

[192] V. 134.

[193] V. 259.

[194] R. 27 v. 284.

[195] 319.

[196] V. 401.

[197] R. 29 v. 359.

[198] V. 365.

[199] V. 387.

[200] R. 29 v. 479.

[201] R. 29 v. 501.

[202] R. 29 v. 589.

[203] R. 30 vv. 55-116.

[204] R. 30 v. 439.

[205] R. 30 v. 447.

[206] Afhandlingar i populära ämnen II.

[207] Tragililsesta peri-aatteesta Kullervossa, Kaikuja Hämeestä I, ja Kalevan Aino-runosta, saman kalenterin II vihkossa.

[208] R. 31 v. 369.

[209] V. 100.

[210] R. 31 v. 106.

[211] R. 31 v. 191.

[212] R. 33 v. 7.

[213] V. 19.

[214] V. 77.

[215] R. 33 v. 91.

[216] R. 34 v. 11.

[217] R. 34 vv. 45-86.

[218] R. 34 v. 87.

[219] V. 119.

[220] R. 35 v. 17.

[221] Tässä on runo, vaikka kaikki toisinnot asian yhtäpitävästi kertovat, epäilemättä muuttunut ja turmeltunut. Kullervo lähetettiin tietysti veroa vaatimaan, ei viemään. Edellinen yksin oli vaarallinen yritys, johon isä voi luulla hänen hukkuvan. Tämän arvelun todistaa sekin, että Kullervolla *palatessaan* on arkkunsa *täynnä* kultaa, hopeata.

[222] R. 35 v. 271.

[223] R. 35 v. 361.

[224] R. 36 v. 25.

[225] 36 v. 45.

[226] S. 37: Et älyä äidin mieltä j.n.e.

[227] R. 36 v. 171.

[228] R. 36 vv. 213-222.

[229] V. 246.

[230] R. 36 v. 278.

[231] R. 36 v. 307.

[232] R. 36 v. 324.

[233] V. 330.

[234] R. 4 v. 15.

[235] R. 4 v. 215.

[236] V. 235.

[237] R. 4 v. 255.

[238] V. 267.

[239] R. 4 v. 305.

[240] V. 323.

[241] R. 4 v. 489.

[242] Vischer, Aesthetik, d. Dichtkunst § 876.

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it

away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase "Project Gutenberg" associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than "Plain Vanilla ASCII" or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original "Plain Vanilla ASCII" or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, "Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation."
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain "Defects," such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the "Right of Replacement or Refund" described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment

including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.